

॥ ॐ ॥

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

गौडी-अवतरण

- योगभिक्षु

श्रीश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है ।

(सषाधिमार्ग के श्रुतों का साधनबोध)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है वीसा पुरुषविशेष/चेतनविशेष श्रीश्वर है ।
- (२५) श्रीश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है ।
- (२६) श्रीश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है ।
- (२७) श्रीश्वर का नाम प्रणव/ओम् है ।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना ।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है ।

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

गोष्ठी-अवतरण

जयनारायण ग्रंथावलि
पुष्प-उर
(प्रथम आवृत्ति)

- योगबिष्णु -

संकलनः शशीकान्त पटेल

પ્રકાશક અને પ્રાપ્તિસ્થાન :

ઓમ્ ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ
સી/૩૯, રવિકુંજ એપાર્ટમેન્ટ,
પ્રભાત ચોક, રન્નાપાર્ક પાસે,
ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૬૧ (Guj.-India)
મોબાઈલ : ૯૩૧૩૬૭૫૭૨૮

આવૃત્તિ : પ્રથમ આવૃત્તિ

પ્રત : ૧૦૦૦

© સર્વ હકક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.

મૂલ્ય રૂ. ૧૪૦/-

સંકલન : શશિકાન્ત પટેલ

સંપાદક : ઓમ્ ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ

મુદ્રક :

શાર્દૂલ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ,
૬, રંભા કોમ્પ્લેક્ષ, આશ્રમરોડ, અમદાવાદ
ફોન : ૯૮૨૫૨ ૭૭૩૫૦

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

प्रस्तावना

सत्य धर्म गुरुदेवनी जय. सत्य अने धर्म अे ज आपणा गुरुदेव अने अेमनी जय तो ज आपणी जय.

ओम् परिवारना आध्यात्मिक वडा स्वयंसिद्ध, योगीराज प.पू. सद्गुरुदेव श्री योगभिक्षु मळाराज विक्रम संवत् २०१८, ङागण सुढ पांयम ता. २४-२-२०२३ शुक्रवारना रोज पंयाशु वर्षनी उंमरे ब्रह्मदिन थया. पूज्यश्रीनुं आत्मचैतन्य परम चैतन्यमां भणी गयुं - अेकाकार थर्ष गयु. पूज्यश्रीअे पोतानुं समग्र जवन परम गुरुदेव ओम् परमात्माने संपूर्ण समर्पित करी, तेमना अनुशासनमां रली, संयम-नियम युक्त विरल जवन जवता रखा. वधुमां वधु जव-जगतनुं कल्याण थाय अे ज अेमना जवननो अेक अने मात्र अेक मुष्य उद्देश्य હતો. तेमां ज पूज्यश्रीनो सायो आनंद समायेलो હતો. तेमां જ પૂજ્યશ્રી નિજાનંદ-આત્માનંદ-સચ્ચિદાનંદની અનુભૂતિ કરતા હતા. કેવલ્યને પામી ચુકેલ પૂજ્યશ્રી સર્વ વ્યાપક પરમ્ ચૈતન્યમાં, - ઓમ્ પરમાત્મામાં જ સદા-સર્વદા એકાકાર થઈ મહામુક્ત-પૂર્ણ ત્યાગી એવું વિરલ જવન જવતા, સાથે-સાથે સર્વ જવ હિતાય-સુખાયના લોકકલ્યાણના મહાભગીરથ કાર્યને નિષ્કામ ભાવે અનેક યુક્તિ-પ્રયુક્તિના સાત્વિક માધ્યમ દ્વારા વણથંભ્યા-અવિરતપણે કરતા રહ્યાં. પૂજ્ય શ્રી જે કાંઈ કરતા તે સર્વે પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાથી કરતા ન હતા. પરંતુ પરમ કૃપાળુ ઓમ્ પરમાત્માની પ્રેરણા અનુસાર જ કરતા હતા. સમાજમાં સામાન્ય જનસમુદાયમાં ફેલાઈ સમાજને ખોખલો કરી નાખતા ઉધઈ રૂપી વ્હેમો, ભ્રમણાઓ, અંધશ્રદ્ધા, કુરિવાજો, ક્ષણભંગુર ભૌતિક સુખો પામવાની-ભોગવવાની ઘેલણ, સ્વચ્છંદતા, ઈર્ષા, વેરઝેર, મિથ્યા અભિમાન જેવા અધોગતિ તરફ ધકેલનાર અનેક દુષણોમાંથી સૌ કોઈ સાચી સમજણને પામી જવનમાં ઉદ્ભવતા અસહ-દારુણ દુઃખ અને અશાંતિમાંથી મુક્ત થાય અને વિવેક-મર્યાદા, સંયમ-નિયમ, પ્રેમ, સંપ, કરુણા, પરોપકાર, નિત્યાનિત્ય વિવેકજ્ઞાન જેવા અનેક કલ્યાણપથમાં આગળ વધવામાં સહાયક સદ્ગુણોનો સૌ કોઈમાં વિકાસ થાય અને સાચા-શાશ્વત સુખ શાંતિને પામે પરિણામે મનુષ્ય જન્મ સાર્થક થાય તે માટે પૂજ્યશ્રી સમગ્ર જવન પર્યંત અથાક પુરુષાર્થ કરતા રહ્યાં. પૂજ્યશ્રી આ મહાભગીરથ કાર્ય સર્વ જવ હિતાય-સુખાયના નિષ્કામ શુભ આશયથી પરમાત્માની પ્રેરણા અનુસાર મુષ્યત્વે સત્સાહિત્યનો પ્રચાર-પ્રસાર ઓમ્ પરિવાર ટ્રસ્ટના માધ્યમ દ્વારા કરતા રહ્યા. પરમ કૃપાળુ ઓમ્ પરમાત્માની અહૈતુકી કૃપા રૂપી જે કાંઈ અતિ ગૂઢ-તાત્વિક, પરમ કલ્યાણકારી, આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરવામાં ખૂબ જ સહાયક અનેક આધ્યાત્મિક રહસ્યોની

પ્રેરણા પૂજ્યશ્રીમાં થયા જ કરતી હતી. લગભગ છેલ્લા પંચાવન વર્ષથી પૂજ્યશ્રી તેની અમુક-અમુક નોંધ સંક્ષિપ્તમાં એક ડાયરીમાં કરી લેતા હતા. પૂજ્યશ્રી બ્રહ્મલિન થયા બાદ તે ડાયરી મળી આવી. તેના ઉપરથી ઓમ્ પરમાત્માની અહૈતુકી કૃપાથી તથા પૂજ્યશ્રીના અનંત આશીર્વાદથી આ “ગેબી ગુરુજ્ઞાનામૃત નિધિ” રૂપી પુસ્તક સર્વ જીવ હિતાય-સુખાયના નિષ્કામ શુભ આશયથી ઓમ્ પરિવાર ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ છે. ‘ગેબી’ એટલે અદૃશ્ય - અવકાશમાંથી પરમાત્માની કૃપા રૂપે અવતરિત, ‘ગુરુજ્ઞાનામૃત’ એટલે મનુષ્ય જન્મ સાર્થક કરવામાં અતિ પ્રેરણાદાયી, સહાયક અમૃત તુલ્ય જ્ઞાન અને ‘નિધિ’ એટલે આવા જ્ઞાનનો ભંડાર એવો અર્થ થાય - આ પુસ્તક સર્વે યોગસાધકો, જીજ્ઞાસુઓ, મુમુક્ષુજનો, ગૃહસ્થીઓ, ત્યાગીજનો સૌ કોઈને કલ્યાણપથમાં આગળ વધી મનુષ્ય જન્મ સાર્થક કરવામાં, આત્મિક સુખરૂપી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવામાં અતિ સહાયક અને પ્રેરણાદાયી થશે એવી પરમાત્માને - સદ્ગુરુદેવને પ્રાર્થના અને દૃઢ શ્રદ્ધા સહીત પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ છે. આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં સર્વ જીવ હિતાય-સુખાયના નિષ્કામ શુભ આશયથી ભરતભાઈ દેસાઈ (યુ.એસ.એ.) તથા મારા પરિવારજનોએ મને ખૂબ જ પ્રોત્સાહિત કર્યો, તદ્દઉપરાંત ઓમ્ પરિવાર ટ્રસ્ટ - સત્સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિના પૂજ્યશ્રીના લોક કલ્યાણના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યને સમર્પિત સર્વે સદસ્યોએ ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વક પ્રકાશિત કર્યું તે બદલ સૌનો હૃદયપૂર્વક આભાર.

સર્વે ગુરુભાઈ-બહેનો, આધ્યાત્મિક માર્ગના પથિકો આ પુસ્તકનો પોતપોતાની શક્તિ મુજબ જન સમુદાયમાં વધુને વધુ પ્રચાર-પ્રસાર નિષ્કામ પ્રેમથી કરીશુ તો, પૂજ્યશ્રીના સર્વ જીવ હિતાય-સુખાયના મહાભગીરથ ઉદ્દેશ્યને વણથંભ્યા આગળ ધપાવવાનો અમૂલ્ય લહાવો અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે જ. એટલું જ નહીં પરંતુ અનાયાસે - સહજ રીતે પ્રાપ્ત થયેલ આ સુ-તકથી આપણા સત્કર્મોના ભાથામાં નિઃશંક વધારો થશે જ. કે જે મનુષ્ય જન્મ સાર્થક કરવામાં આપણને સહાયક થશે. તેથી આ પુસ્તકનો પ્રચાર-પ્રસાર અન્યોના નહીં પરંતુ આપણા પોતાના જ કલ્યાણ માટે કરી રહ્યા છીએ એવી શુભ ભાવનાથી પ્રેરાઈને ખંતથી કરીએ તેવી આશા.

આ પુસ્તકમાં રજૂ કરેલ આધ્યાત્મિક પરમકલ્યાણકારી જ્ઞાનની ગરીમા તો પુસ્તકને ધ્યાન પૂર્વક વાંચવાથી જ અનુભવાશે.

-અસ્તુ

સમગ્ર ઓમ્ પરિવાર વતી

શશીકાન્ત પટેલના જય નારાયણ- જય ઓમ્ ગુરુદેવ

ઓમ્.... ઓમ્... ઓમ્....

અનુક્રમણિકા

અનુ. નં.	વિષય	પાન નં.
૧.	નિન્દક નિયરે રાખીયે	૯
૨.	સરળતામાં સમાધિનું સુખ	૧૦
૩.	જાગરણ એટલે શું? શા માટે જાગરણ કરવાનું?	,,
૪.	મહાદેવ	૧૧
૫.	સુખ અને દુઃખ અનિવાર્યપણે ભોગવવા જ પડે છે.	૧૨
૬.	કરેલાં કર્મોના ભોગવવાના બાકી ફળ બીજા જન્મે સૂક્ષ્મ શરીર સાથે સૂક્ષ્મ રૂપે જાય છે	૧૩
૭.	લોક પ્રતિષ્ઠા અને પ્રભુ પ્રતિષ્ઠા	૧૪
૮.	ગુરુ આજ્ઞામાં ઈન્દ્રિયોનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ	૧૫
૯.	ગુરુ પાસેથી શું ઈચ્છવું જોઈએ?	૧૬
૧૦.	મંત્રદાતા પ્રાણવાન હોવો જોઈએ.	૧૭
૧૧.	સત્ય અને ધર્મ ગુરુદેવની જય શા માટે?	૧૮
૧૨.	મૂળ પોષણ અને આશ્રયસ્થાનનો મોહ	૧૯
૧૩.	ચાર પુરુષાર્થ	૨૦
૧૪.	ઈર્ષા અને વેરવૃત્તિ સંતોષવા ઈષ્ટદેવના નામે દુરાચરણ... ..	૨૧
૧૫.	નિર્વ્યસનીપણાની સાચી સમજણ.....	૨૨
૧૬.	ચાર વર્ણોની સમજ	૨૪
૧૭.	શક્તિપાત અને શક્તિપાતની દિક્ષા	૨૬
૧૮.	“લઘુ” “ગુરુ” બની જાય છે	૨૭
૧૯.	ખરી હાર	૨૮
૨૦.	નારીની પૂજા	,,
૨૧.	એક ગાંડે ગાંડો	૨૯
૨૨.	છૂપું રહસ્ય છૂપું જ રહે છે.	૩૦
૨૩.	ઝેર પાવાની આદત એક અલૌકિક રહસ્ય	૩૧
૨૪.	ત્રણ વાર પ્રણવ ઉચ્ચાર કરવો. શા માટે?	,,
૨૪.	સૌ કોઈને ઉનમન થવાનું છે.	૩૨
૨૫.	મનુષ્યની દરેક પ્રવૃત્તિ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ માટેની છે.	,,
૨૬.	મૃત્યુ એક અવસ્થા તેથી મૃત્યુ ભયથી અભય થવું.	૩૩
૨૭.	“ભાવોદ્રેક” - ગૂઢાર્થ સહિત	૩૪
૨૮.	સર્વે યોનીમાં મનુષ્ય યોની શ્રેષ્ઠ છે.	૩૯

૨૯.	પરમાત્માનું કોઈ સ્થૂળ શરીર નથી.	,,
૩૦.	મોક્ષ કામીઓએ કોઈની સ્તુતિ કે નિંદા કરવી જોઈએ નહીં.	૪૦
૩૧.	બ્રહ્મ સાક્ષાત્કારીની નિંદા - અલ્પજ્ઞતાનું પ્રદર્શન	,,
૩૨.	માતા-નારી-જગત જનની	,,
૩૩.	જ્ઞાન અને ભૌતિકતા	૪૧
૩૪.	ભૌતિક સુખની લાલસા	,,
૩૫.	પંચમહાભૂતનું લઘુભૂત કાંઈ જ બગાડી શકતું નથી.	,,
૩૬.	જ્ઞાન-યોગ-ભક્તિ	,,
૩૭.	ઊંઘ અને સમાધિ	૪૨
૩૮.	અંતર્મુખપણાની પ્રધાનતા	,,
૩૯.	ભજનમાં ગાળેલો સમય	,,
૪૦.	અભય ક્યારે થવાય?	,,
૪૧.	જપ-ધારણા અને ધ્યાન	૪૩
૪૨.	ઊર્ધ્વ રેતસની અતિ સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા	,,
૪૩.	ભગવાનનો મોક્ષ	,,
૪૪.	શક્તિ એ જ ભગવાન	,,
૪૫.	ગુરુજી પ્રત્યે જેવો ભાવ તેવી પ્રાપ્તિ	૪૪
૪૬.	શિવ-શક્તિ એક જ તત્ત્વ	,,
૪૭.	ધર્મની વ્યાપકતા	,,
૪૮.	૨૩વાના પ્રસંગે મુક્તપણે ૨૩વું જોઈએ	૪૫
૪૯.	બધા જીવ ચૈતન્યની રીતે જોતા સજાતિય છે.	,,
૫૦.	ગુરુ પ્રત્યે શ્રદ્ધા	,,
૫૧.	આત્મ સાક્ષાત્કારીનું જીવન	૪૬
૫૨.	સત્-અસત્ કર્મોના ફળ ભગવાન હાથોહાથ.....	,,
૫૩.	નિષ્કામ કર્મયોગનું ફળ	,,
૫૪.	માતા-પિતા પ્રત્યે સંતાનોનો તિરસ્કાર	,,
૫૫.	સંત સમાગમ અને સાધુ દર્શનની ભૂખ	૪૭
૫૬.	ધ્યાનનો નિયમિત પ્રયાસ તે જ સફળતા	,,
૫૭.	શાંતિ અને સમાધાનકારી જીવનમાં બાધક કલેશો	,,
૫૮.	ગુરુ શિષ્ય	૪૮
૫૯.	માણસનું મન જ મોક્ષ અને બંધનનું કારણ	,,
૬૦.	સંસ્કારીતાની મર્યાદા	૪૯
૬૧.	ધર્મમેઘ	,,

૬૨.	માતા-પિતાના ભાવોની શરૂઆત	,,
૬૩.	ધર્મને પચાવવો	૪૯
૬૪.	ગુરુદેવનું સ્મરણ-ભયમાંથી મુક્તિ (સ્વપ્ન)	૫૦
૬૫.	હનુમાનજીના સપ્તેમ આશીર્વાદની પ્રાપ્તિ (સ્વપ્ન)	,,
૬૬.	મારા નાથ આજ મને દર્શન આપો. (સ્વપ્ન)	૫૧
૬૭.	જ્યોતિ દર્શન (સ્વપ્ન)	૫૨
૬૮.	ગાયત્રીમાતાના આશીર્વાદ	,,
૬૯.	ઓમ્ પ્રચારનો આદેશ (સ્વપ્ન દ્વારા)-કેદારેશ્વર	૫૩
૭૦.	બુધ્ધિની કંગાલિયત	૫૪
૭૧.	કેદારેશ્વર મહાદેવ તા. કપડવંજ.....	,,
૭૨.	સંત એટલે	૫૬
૭૩.	વર્તમાનને સંભારો	,,
૭૪.	ધર્મ પાખંડ-દેખાવ-પ્રચાર-સાધના	,,
૭૫.	પોતાને વંદો-ધ્યાઓ-પૂજો	૫૭
૭૬.	નિરાકાર	૫૮
૭૭.	યોગસાધના કુટિર- ખંડેરાવપુરા તા. કડી.....	,,
૭૮.	નારાયણને પ્રાપ્ત કરો એટલે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થઈ જશે.	૫૯
૭૯.	દૂધની તુલના માંસ સાથે કરનાર પૂર્વગ્રહ પીડિત જ ગણાય	૬૦
૮૦.	દુર્જનો દયાને પાત્ર કે દંડને પાત્ર?	૬૨
૮૧.	ગુરુનિંદા કદી ન સાંભળવી - કેમ?	૬૩
૮૨.	ગુરુ-સંતજનોની ગરિમા - રહસ્યો	૬૬
૮૩.	સંતોના યોગક્ષેમની ચિંતા પરમાત્મા કરે છે.	૬૭
૮૪.	ગૃહસ્થાશ્રમીઓની સ્થિતિ	૬૮
૮૫.	સંતોની ઉદારતા અને પૂણ્ય-પ્રકોપની કોઈ સીમા.....	,,
૮૬.	હક્કની ભાવનાથી જ અશાંતિ અને કલેશ થાય છે.	,,
૮૭.	જીવનપાથેય	૬૯
૮૮.	સાચા સગા કોણ?	,,
૮૯.	પ્રેરણાદાયી પત્રો	૭૦
૯૦.	આરોગ્ય	૭૨
૯૧.	પરસેવાને રોકીએ નહીં.	૭૪
૯૨.	નિસર્ગ અને આરોગ્ય	૭૬
૯૩.	મૌન દ્વારા પ્રાણ વૃદ્ધિ અને પ્રાણ વૃદ્ધિ દ્વારા આરોગ્યપ્રાપ્તિ	૭૭
૯૪.	ગેબી નિધિ વિધિ	૭૯

૯૫.	શ્વાસામૃત-પાન-વિધિ	૮૦
૯૬.	વ્યાયામ અને આરોગ્ય	૮૦
૯૭.	મોક્ષનું સુખ-કલ્યાણ કરવાની તક-ગુરુપથી	૮૧
૯૮.	નમે તે પ્રભુને ગમે	૮૨
૯૯.	વગર પૈસે દાન-પુણ્ય	,,
૧૦૦.	સંતોની સજ્જનતા	૮૩
૧૦૧.	વિશ્વશાંતિ તમારા ચરણોમાં	,,
૧૦૨.	કાર્યમાં સંલગ્નતા	૮૪
૧૦૩.	જગતને સાચા સ્વરૂપે સમજવું	,,
૧૦૪.	ગુરુ સંતોની સેવા-સ્વાગતનું કાર્ય જાતે જ કરવું જોઈએ	૮૫
૧૦૫.	ગુરુ સંતોના સાંનિધ્યે વિના વિલંબે પહોંચી જવું.	૮૬
૧૦૬.	ગુરુકૃપા	,,
૧૦૭.	વિજ્ઞાનનો વિવેકપૂર્ણ લાભ લેવો જોઈએ	૮૮
૧૦૮.	ગુલામી માનસ ગયું નથી.	,,
૧૦૯.	ચિત્તને અરીસા જેવું રાખીએ.	,,
૧૧૦.	હાડ-ચામડાં બહુ બહુ ચૂંથ્યાં	૯૦
૧૧૧.	સાચી સમજણનું અમૃત	,,
૧૧૨.	યુવાની દિવાની	૯૧
૧૧૩.	ગુરુ-સંતોનો સહેવાસ	૯૨
૧૧૪.	ગુરુ-સંતોને સન્માનપત્ર	૯૩
૧૧૫.	ધનનો સદ્વ્યય	૯૪
૧૧૬.	મોજથી જીવીએ	૯૫
૧૧૭.	યોગ	,,
૧૧૮.	સમસુખીયા છીએ	૯૭
૧૧૯.	વિદેશ શા માટે જઈએ છીએ?	૯૯
૧૨૦.	ગુરુજીએ આજે કીધી મહેર	૧૦૦
૧૨૧.	સર્વની ઉન્નતિમાં જ આપણી ઉન્નતિ	૧૦૧
૧૨૨.	એકો અહમ્ - બહુ શ્યામ	૧૦૫
૧૨૩.	ગાયત્રી માતાએ પંખાથી પવન નાંખ્યો - પ્રત્યક્ષ અનુભૂતિ ..	૧૦૭
૧૨૪.	પ્રકૃતિ પણ ઓતપ્રોત-એકાકાર થઈ ગઈ	૧૦૮
૧૨૫.	સંત-મહંત-દિવ્ય શક્તિના જપચક્ષને આશીર્વાદ	૧૦૯
૧૨૬.	ગુરુજીની નજર લાગે	૧૧૨
૧૨૭.	હનુમાનજીની ધૂન	,,

॥ ॐ ॥
॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

निन्दक नियरे राખીએ, આંગન કુટી છવાય,
બીન પાની બીન સાબુન, નિર્મલ કરે સુભાય.”
(સ્વભાવ)

આપણી નિંદા કરવાવાળાથી ડરવું જોઈએ નહીં. તેનાથી આપણે દૂર રહેવું જોઈએ પણ નહીં કે તેને આપણાથી દૂર રાખવો જોઈએ નહીં. પરંતુ તેને તો આપણા આંગણામાં-ઘરમાં સ્થાન આપવું જોઈએ, એટલે કે તેને તો આપણી નજીક રાખવો જોઈએ. જેમ કપડામાંથી મેલ કાઢવા માટે સાબુ અને પાણીની આવશ્યકતા પડે છે તેમ નિંદા કરવાવાળા તો સાબુ અને પાણી વગર આપણા સ્વભાવને, ચરિત્રને નિર્મલ કરી દે છે.

નિંદાથી ક્યારે પણ ગભરાવવું જોઈએ નહીં. નિંદા તો એક એવી ઉપકારક શક્તિ છે જે મનુષ્યને સદાય સાવધાન રાખે છે. નિંદા કરનારનો તો સ્વભાવ જ હોય છે કે તે સામેવાળાના જીવનની કમજોરીઓ જ શોધતો હોય છે અને તેની જાણમાં તે આવતાં જ તેને “રાઈનો પહાડ” બનાવી ચારે બાજુ નિંદા રૂપી ઢોલ પીટવા લાગી જાય છે. આમ કરવામાં તેને આનંદ આવતો હોય છે. તેથી આપણા જીવનમાં અજાણતાં, અનાયાસે પણ જો આપણા દ્વારા અયોગ્ય કે ખોટું આચરણ થયું હોય કે જેની આપણને તો ખબર પણ ન હોય. પરંતુ નિંદા કરવાવાળો તે તકને ઝડપી લઈ, આપણને નીચા પાડવા, તે આચરણને હથિયાર બનાવી ચારેબાજુ જોરશોરથી લોકો વચ્ચે તેનો ઢંઢેરો પીટવા લાગી જાય છે. તેથી આપણે સાવધાન થઈ જઈએ છીએ કે ભવિષ્યમાં આપણા દ્વારા જીવનમાં કોઈ પણ રીતે અકલ્યાણકારી અયોગ્ય આચરણ થાય નહીં કે જેથી કોઈને પણ નુકસાન કે દુઃખ થાય નહીં. આમ નિંદા કરવાવાળાના કારણે આપણે ભવિષ્યમાં આવા અકલ્યાણકારી-અયોગ્ય આચરણથી સભાનતાપૂર્વક દૂર રહી થનાર અકલ્યાણમાંથી બચી જઈએ. ગુરુ-સંતોની સેવા-ભક્તિ કરવાથી આપણા જેવા સામાન્ય સંસારીજનોનું તો કલ્યાણ ગુરુ-સંતો કરતા જ હોય છે. આવા લોકકલ્યાણના ભેખધારી ગુરુ-સંતોને પણ નિંદા કરવાવાળા છોડતા નથી. જો તક મળે તો તેમની પણ નિંદા કરતાં અચકાતા નથી. તેથી ગુરુ-સંતો પણ સાવધાનીપૂર્વક દરેક આચરણ કરતા હોય છે કે ભૂલથી પણ કોઈનું પણ અકલ્યાણ થાય નહીં. આમ નિંદા કરવાવાળો સજ્જનોનું તથા ગુરુ-સંતોનું પરોક્ષ રીતે કલ્યાણ જ કરે છે. પરંતુ તે મૂરખને એનું ભાન નથી હોતું

કે પોતાના આવા કુઆચરણ થકી પોતાનું તો અકલ્યાણ કરે જ છે. બલિહારી છે નિંદા કરવાવાળાની! વાહ નિંદા કરવાવાળા ! તમે પોતાનું તો અકલ્યાણ કરો છો પરંતુ અન્યોનું તો કલ્યાણ જ કરો છો.

જો કૌરવો ન હોત તો પાંડવો ઉન્નતિ કરી શક્યા હોત? લંકાપતિ રાવણ ન હોત તો રામ કોના ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરી કીર્તિના શિખરે બિરાજમાન હોત?

સરળતામાં સમાધિનું સુખ

તા. ૩૦-૧૨-૭૨ ખંડેરાવપુરા - યોગસાધના કુટિર

સરળતામાં સમાધિનું સુખ રહેલું છે. વક્તામાં (વાંકાપણામાં) વળગાડનું દુઃખ રહેલું છે. વાંકાપણું અન્યોને તો નુકસાન કરે જ છે. પરંતુ પ્રથમ તો જેના આશ્રયે રહેલું હોય છે તેને જ દુઃખી કરે છે. જેમ કાષ્ટના આશ્રયે રહેલો અગ્નિ પ્રગટ થતાની સાથે પ્રથમ તો તેના આશ્રયદાતા કાષ્ટને જ બાળીને ભસ્મ કરે છે. બીજાને તો ત્યાર પછી બાળી શકે છે અને ઘણી વખત તો કેવળ આશ્રયદાતા કાષ્ટને એકલાને જ બળવું પડે છે. અન્યોને કાંઈ જ નુકસાન પહોંચાડી શકતું નથી. તેવી જ રીતે ઘણી વખત વક્તા પણ બીજાને કાંઈ નુકસાન પહોંચાડી શકતી નથી. પરંતુ કેવળ પોતાના આશ્રયદાતાને જ હણી મારે છે.

માટે હે જીવ તું સરળ થા, સરળ થા. સરળતા રૂપી સમાધિનું સુખ ભોગવ.

જાગરણ એટલે શું ?

શા માટે જાગરણ કરવાનું ?

દર વરસે મહા વદ તેરસના દિવસે “મહાશિવરાત્રી” રૂપે આધ્યાત્મિક પર્વ ઊજવવામાં આવે છે. તો શિવરાત્રી એટલે શું? તેનો શાબ્દિક અર્થ થાય શિવની રાત્રી. આપણે તેનો શાબ્દિક નહીં, પરંતુ તાત્ત્વિક અર્થ સમજવો જોઈએ, તો જ તેના મહત્ત્વને સાચી-સારી રીતે સમજી શકાય. શિવનો અર્થ થાય કલ્યાણ. તેથી શિવરાત્રી એટલે કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી. બીજી બધી રાત્રીઓ તો આપણે ઊંઘમાં, વાસનામાં, નાટક-સિનેમામાં પસાર કરી નાંખીએ છીએ કે જે બધી પ્રવૃત્તિ અકલ્યાણકારી છે. પણ શિવરાત્રી એ તો કલ્યાણની રાત્રી છે. કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવાની વિશેષ રાત્રી છે. તે દિવસે જાગરણ કરવાનું છે, ઉજાગરો કરવાનો છે, ઊંઘવાનું નથી

- ઊંઘનો ત્યાગ કરવાનો છે. કેવી કઈ ઊંઘનો ત્યાગ કરવાનો છે? વ્યસનો અને દુર્ગુણોરૂપી ઊંઘનો ત્યાગ કરવાનો છે? પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી મનુષ્ય-જન્મ પ્રાપ્ત થયો છે તો આ જન્મે જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા તથા તે માટે અનિવાર્ય-જરૂરી પુરુષાર્થ કરવારૂપી મુખ્ય ઉદ્દેશ્યની વિસ્મૃતિ રૂપી ઊંઘનો ત્યાગ કરવાનો છે. આત્મા અને પરમાત્માના જ્ઞાનની વિસ્મૃતિ રૂપી ઊંઘનો ત્યાગ કરવાનો છે. અને શિવ અને શક્તિનું સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનો ઊજાગરો કરવાનો છે. એના ચિંતન-મનન માટે જાગરણ કરવાનું છે. આ જાગરણ સહજ-સ્વાભાવિક રીતે કરવાનું છે. આખા દિવસના થાકેલા હોઈએ, રાત્રે ખૂબ જ ઊંઘ આવતી હોય અને એ ઊંઘને રોકવા ઉપરાઉપરી ચા-બીડી પીધે જતા હોઈએ એ સાચું જાગરણ નથી. એનાથી તો શરીર બગડે છે. શિવરાત્રીના દિવસે રાત્રે ઊંઘવાનું નહીં પણ ચેનકેન રીતે જાગવાનું એ તો એનો ગૌણ અર્થ છે. મુખ્ય અર્થ તો છે જ્ઞાનરૂપી જાગરણ.

શિવરાત્રી એ શિવની રાત્રી છે. શિવત્વને પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી છે. શિવ એટલે કલ્યાણ. શિવ એટલે મહાદેવ. શિવ એટલે રામ - આતમરામ. શિવ એટલે સહજાનંદ, નિજાનંદ, આત્માનંદ. તેથી શિવરાત્રી એટલે મહાદેવ - મોટા દેવ પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી. કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી. આતમરામ પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી. સહજાનંદ, નિજાનંદ પ્રાપ્ત કરવાની રાત્રી. શિવને મહાદેવ પણ કહે છે. મહાદેવ એટલે 'મોટા દેવ'. મોટા દેવ કોણ છે? આતમદેવ- આતમરામ મોટા દેવ છે. કારણ કે બધી જ સત્ પ્રવૃત્તિ આતમદેવ માટેની છે. મનુષ્ય સુખ-શાંતિ પામે તે માટેની છે. જો શિવરાત્રીના દિવસે આવું સમજણ-પૂર્વકનું જાગરણ કરીએ તો સાચું જાગરણ કર્યું કહેવાય.

મહાદેવ

શિવજીને મહાદેવ કહેવામાં આવે છે. મહાદેવ એટલે મોટા દેવ. આમ તો બધા જ દેવો મોટા જ છે. છતાંય શિવજીને મહાદેવ કહે છે તેનું કારણ શું? એનું એક જ કારણ છે કે તેઓ સમસ્ત વિશ્વનું ઝેર પી ગયા, પચાવી ગયા. ઝેર પી જવું અતિ કઠણ છે અને પીને પચાવી જવું એથી પણ કઠિન છે. ઝેર કોઈ પીવે જ નહીં અને પીવે તો મૃત્યુને શરણ થાય. શિવ ભગવાને તો વિશ્વના કલ્યાણ માટે અતિ પ્રેમથી ઝેર પી ગયા અને પચાવી નાંખ્યું.

આપણી આર્ય સંસ્કૃતિમાં, આપણી આર્ય સંસ્કૃતિએ ત્યાગને જ મહાન કહ્યો છે, ભોગને નહીં. આ સંસાર આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી ભરેલો છે. જેઓ આધિ-વ્યાધિ-

ઉપાધિ રૂપી ઝેરને પીને પચાવી જાણે છે તેઓ મહાદેવજીને અતિ પ્રિય છે. જે વ્યક્તિમાં, ગામમાં, સમાજમાં અને દેશમાં ઝેર પીનારા મહામાનવો વસે છે ત્યાં સત્ ઉન્નતિકારક મહાન કાર્યો સંપન્ન થઈ શકે છે. ત્યાં સુખ-શાંતિ ઊતરી આવે છે. જે સમાજમાં ઝેર પીનારા મહામાનવો નથી તે સમાજ કલહ અને ઈર્ષ્યાગ્નિમાં ભસ્મ થઈ જાય છે.

ઝેર પીવાની શક્તિ હોવી જોઈએ. સહન કરવાની શક્તિ હોવી જોઈએ. બીજાના માટે સહન કરવું એનું નામ જ ઝેર પીવું. બીજાઓના સુખ માટે પોતે દુઃખ સહન કરવું એનું નામ જ ઝેર પીવું. અને એવા ઝેર પીનારાઓ તરફ આદર બુદ્ધિ રાખવી, પૂજ્ય બુદ્ધિ રાખવી તે સમગ્ર સમાજની નૈતિક ફરજ છે. નિષ્ઠાપૂર્વક એવી ફરજ બજાવનારનું વર્તન જોઈને બીજાઓને પણ ઝેર પીને, સહન કરીને મહાન બનવાની પ્રેરણા મળે તો આપણે મહાદેવના સાચા ભક્ત કહેવાઈએ, મહાદેવજીને પ્રિય થઈ શકીએ.

સુખ અને દુઃખ અનિવાર્યપણે ભોગવવાં જ પડે છે.

પુણ્યનું ફળ છે સુખ અને પાપનું ફળ છે દુઃખ. જે મનુષ્યે સંકલ્પ કર્યો છે કે મારે કોઈ જ પ્રકારનું પાપ કરવું જ નથી. છતાંય એના હાથે અમુક પાપ તો થઈ જ જશે. કેમ કે જીવતા રહેવા માટે કર્મ તો કરવાં જ પડશે. કર્મ કર્યા વગર જીવન શક્ય જ નથી. તેથી જીવન જીવવા માટે આચરવા પડતાં કર્મોમાં અમુક પાપો તો લાચારીથી જાણ્યે-અજાણ્યે થઈ જ જતા હોય છે એને ટાળવાં ઈચ્છીએ તો પણ ટાળી શકાતાં નથી. જો જીવવું છે તો શરીરને પોષણ આપવું જ પડશે. તે માટે જમવું પડશે જ. જમવું છે તો જમવાનું મેળવવું પડશે જ. તે માટે પ્રવૃત્તિ કરવી જ પડશે. એ પ્રવૃત્તિમાં આપણા હાથે જાણ્યે-અજાણ્યે કેટલીય ખોટા કર્મરૂપી હિંસા થઈ જ જવાની. જેને જીવવું છે એના માટે એ અનિવાર્ય હિંસા ટાળી શકાય તેમ નહોતી. અને એ અનિવાર્ય હિંસા-પાપના ફળ રૂપે જે દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તે ભોગવીને જ તેમાંથી છૂટી શકાય. જેને આ નિયમોની ખબર છે તે આવી પડેલાં દુઃખોને ધૈર્યપૂર્વક સહન કરે છે. કારણ કે એ જાણે છે કે આવી પડેલા દુઃખોનો ભોગકાળ પૂરો થતાં દુઃખોને રોકવા ઈચ્છીશું તો પણ રહેવાનાં નથી. જેને આ નિયમોની ખબર નથી તે આ દુઃખોના ભોગકાળ સુધી ધૈર્ય રાખી શકતો નથી અને દુઃખમાંથી છૂટવા માટે ખોટા ઉપાયો (પાપો) કરી નાંખે છે. અને પાપ દુઃખોના ચક્રવામાં એવો તો ફસાઈ જાય છે કે એમાંથી કદી છૂટી શકતો નથી. જેમ કાદવમાં ફસાયેલો મનુષ્ય જેમ જેમ છૂટવાનો પ્રયત્ન કરતો જાય છે તેમ તેમ વધુ ને વધુ ફસાતો જાય છે.

જે સત્કર્મો કરવામાં પ્રયત્નશીલ છે એને પણ અનિવાર્ય પાપદુઃખો તો ભોગવવાં જ પડે છે. તેવી સમજણ ધરાવનાર પાપદુઃખો ધૈર્યપૂર્વક ભોગવી તેનાથી મુક્ત થઈ સત્કર્મોરૂપી પુણ્યના ફળ સ્વરૂપ સુખ-શાંતિને પામે છે. આવા સત્કર્મોઓ-વિવેકીજનો કર્મના અટલ સિદ્ધાંતથી સારી રીતે જ્ઞાત હોય છે. તેથી કોઈ પણ ખોટા ઉપાયોનો સહારો લીધા વગર ધૈર્યપૂર્વક દુઃખો ભોગવી લે છે અને સત્કર્મોનાં ફળ સ્વરૂપ સુખ-શાંતિથી છકી જતા નથી, અભિમાનથી ફુલાઈ જતા નથી. પરંતુ અન્યોના જીવનમાં સુખ-શાંતિ સ્થપાય તે માટે નિષ્કામ ભાવે પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સુખ-શાંતિનો પ્રેમપૂર્વક સદ્ઉપયોગ કરી વધુ ને વધુ સત્કર્મોનું ભાથુ બાંધી, જીવનમાં મહત્તમ સુખ-શાંતિને પામે છે.

કરેલાં કર્મોના ભોગવવાના બાકી ફળ બીજા જન્મે સૂક્ષ્મ શરીર સાથે સૂક્ષ્મ રૂપે જાય છે.

જિજ્ઞાસુ : મહારાજ ! અમે સાંભળ્યું છે કે આ જન્મમાં ભોગવવાનાં બાકી રહેલ પાપ-પુણ્ય મરી ગયા પછી પણ બીજા જન્મમાં સાથે જાય છે. તો તે કેવી રીતે થતું હશે? આ શરીરને તો અહીં જ બાળી નાંખવામાં આવે છે.

મહારાજ : જે શરીરને બાળી નાંખવામાં આવે છે તે તો પંચમહાભૂતથી બનેલ સ્થૂળ શરીર છે. જે ચર્મ ચક્ષુઓથી જોઈ શકાય છે. પરંતુ એ સ્થૂળ શરીરમાં એક સૂક્ષ્મ શરીર પણ રહેલું હોય છે. એ સૂક્ષ્મ શરીરનો કદી નાશ થતો નથી. હવે મનુષ્ય દ્વારા આ જન્મમાં કે પૂર્વ જન્મમાં જે કાંઈ સત્-અસત્ કર્મો કરાયેલાં હોય છે તેનાં ફળો હયાત જન્મમાં ભોગવતાં ભોગવતાં તે પૂરાં થાય તે પહેલાં મૃત્યુને આધીન થઈ જાય છે. આવાં ભોગવવાનાં બાકી રહેલ કર્મોને સંચિત કર્મો - બાકી લેણદેણ - ઋણાનુબંધ કહેવામાં આવે છે. આવાં કર્મો સૂક્ષ્મ શરીર સાથે જોડાયેલાં હોય છે. જ્યાં સુધી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી ત્યાં સુધી બીજા નવા જન્મમાં આ સૂક્ષ્મ શરીર અને સંચિત કર્મો આત્મા સાથે જતા હોય છે. અને એ કર્મો નવા જન્મમાં ભોગવવાં તો પડે જ છે. આમ કરેલ કર્મોના ફળ આ જન્મે નહીં તો પછીના જન્મોમાં ભોગવવાં તો પડે જ છે. કર્મના આ અબાધિત નિયમમાંથી કોઈ જ બચી શકતું નથી.

લોકપ્રતિષ્ઠા અને પ્રભુપ્રતિષ્ઠા

તા. ૨૬-૨-૭૨

સમાજમાં પ્રતિષ્ઠાના બે પ્રકાર છે. એક લોકપ્રતિષ્ઠા અને બીજી પ્રભુપ્રતિષ્ઠા. મનુષ્યે બંને પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જીવનમાં બંને પ્રતિષ્ઠાની જરૂર છે. પણ પ્રભુપ્રતિષ્ઠા મુખ્ય છે અને લોકપ્રતિષ્ઠા ગૌણ છે.

લોકપ્રતિષ્ઠા કોને કહેવાય? જે કાર્યો કરવાથી લોકો રાજી થાય, લોકો વખાણ કરે, લોકો પ્રશંસા કરે, લોકો મોટા સમજે એનું નામ લોકપ્રતિષ્ઠા. પ્રભુપ્રતિષ્ઠા કોને કહેવાય? જે કાર્યો કરવાથી ભગવાન રાજી રહે, ભગવાનના ચોપડામાં નામ લખાય, ભગવાનના ત્યાં પ્રશંસા અને વખાણ થાય.

મનુષ્યે બંને પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન જરૂર કરવો જોઈએ. પરંતુ જ્યારે એવી પરીસ્થિતિ ઊભી થાય કે બંને પ્રતિષ્ઠામાંથી એક જ રહેતી હોય અને એક જતી હોય ત્યારે લોકપ્રતિષ્ઠા જતી કરવી અને પ્રભુપ્રતિષ્ઠા રાખવી. પ્રભુપ્રતિષ્ઠાના ભોગે લોકપ્રતિષ્ઠા રાખવી નહીં. પરંતુ લોકપ્રતિષ્ઠાના ભોગે પ્રભુપ્રતિષ્ઠા રાખવી. લોકપ્રતિષ્ઠા શાશ્વત નથી. પ્રભુપ્રતિષ્ઠા શાશ્વત છે. પ્રભુપ્રતિષ્ઠાની તુલનામાં લોકપ્રતિષ્ઠા નાના બાળકની ચૂસણી જેવી છે.

નાના બાળક પાસે એક રૂપિયાની નોટ, સો રૂપિયાની નોટ અને ચૂસણી મૂકવામાં આવે તો તે બાળક ચૂસણી લે છે. કેમ કે તે બાળક છે, અણસમજું છે, અજ્ઞાની છે. તેને એ ખબર નથી કે એક રૂપિયાની નોટમાંથી આવી દશ ચૂસણી આવે અને સો રૂપિયાની નોટમાંથી આખો ઓરડો ભરીને ચૂસણી આવે. પરંતુ કાળના ક્રમ પ્રમાણે તે સદા બાળક રહેતો નથી. તેણે બાળકપણું છોડવું જ પડે છે. ત્યારે જે ચૂસણીનું તેને મહત્ત્વ હતું તે ચૂસણી છોડવી જ પડે છે. તે કાયમ માટે પોતાની પાસે રાખી શકતો નથી. મનુષ્ય પાસેથી લોકપ્રતિષ્ઠા પણ એક કાળે કાળ ભગવાન થપ્પડ મારીને લઈ લે છે. માટે પ્રભુપ્રતિષ્ઠાના ભોગે લોકપ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત ન કરવી.

ચિંતન કરશે જે જેવું, આચરણ કરશે તે તેવું;
આચરણ કરશે જે જેવું, સુખ દુઃખ ભોગવશે તે તેવું.

-યોગભિક્ષુ

ખાવડમાં બચુભાઈના ત્યાં આપેલું પ્રવચન

ગુરુ આજ્ઞામાં ઈન્દ્રિયોનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ

તા. ૧-૩-૭૪

મનુષ્ય માત્રને પરમ્ કૃપાળુ પરમાત્માએ ઈન્દ્રિયો આપેલી છે. કોઈ એ ઈન્દ્રિયો થકી પોતાનું કલ્યાણ કરી લે છે અને કોઈ તે જ ઈન્દ્રિયોથી પોતાનું અકલ્યાણ કરે છે. કોઈના માટે ઈન્દ્રિયો સાધક છે, તો કોઈને એ જ ઈન્દ્રિયો બાધક છે. ગુરુદેવના માર્ગદર્શનમાં રહીને ઈન્દ્રિયો રૂપી સાધનોનો યોગ્ય ઉપયોગ જે કરી જાણે છે તેના માટે તે કલ્યાણનું સાધન છે. જે સ્વચ્છંદ રીતે તે ઈન્દ્રિયોનો ઉપયોગ કરે છે તેના માટે તે ઈન્દ્રિયો અકલ્યાણકારી છે. મનુષ્ય સાધક છે અને એ ઈન્દ્રિયો તેનું સાધન છે. સાધક એવો મનુષ્ય સાધનરૂપી ઈન્દ્રિયોના જેવો ઉપયોગ કરે છે. તેને અનુરૂપ તે જીવનમાં કલ્યાણ કે અકલ્યાણને પામે છે.

એક મનુષ્ય પાસે ચપ્પુ છે. તે તેનો ઉપયોગ બીજા માણસનું ખૂન કરવામાં કરે છે. બીજા એક મનુષ્ય પાસે એક ચપ્પુ છે. તે તેનો ઉપયોગ શાક સમારવામાં, પેન્સિલ છોલવામાં કે બીજા ગૃહ ઉપયોગી કાર્યો માટે કરે છે. ત્રીજો એક મનુષ્ય કે જે ડોક્ટર છે તેની પાસે ચપ્પુ છે તેનાથી તે દર્દીનું ઓપરેશન કરીને તેને દુઃખ મુક્ત કરે છે. ચપ્પુ તો ત્રણે પાસે હતું પણ ત્રણેએ તેનો ઉપયોગ અલગ અલગ કર્યો. ડોક્ટરે ચપ્પાનો ઉપયોગ ઉત્તમમાં ઉત્તમ કર્યો. કેમ કે એણે પોતાના ગુરુ પાસેથી એનો સાચો ઉપયોગ શીખી લીધો હતો. ચાહે ગુરુ કહો, માર્ગદર્શક કહો, ઉપદેશક કહો, માસ્તર કહો, ટીચર કહો, ઉસ્તાદ કહો જે યોગ્ય લાગે તે કહો કેમ કે આ બધા પર્યાયવાચી શબ્દો છે જેનો અર્થ સમાન છે. આજ-કાલ ગુરુ કહેતા લોકોને શરમ આવે છે તેથી જે સંબોધન કરો તે. કહેવત છે “કેરી ખાવાથી કામ છે, ફળ ગણવાથી નહીં.” ડોક્ટરે પોતાના ગુરુજી પાસે ડોક્ટરી વિદ્યા ભણવા ધીરજપૂર્વક કેટલાય વર્ષો ગાળ્યા. તેમાં જરૂર પડી ત્યાં કેટલાય મિત્રોની, સ્નેહીઓની સહાય લીધી. જ્યાં સુધી અભ્યાસ પૂરો ન થયો ત્યાં સુધી ખંત અને ઉત્સાહ ટકાવી રાખ્યા. દર મહિને ગુરુદક્ષિણા પણ આપતા રહ્યા. (ગુરુદક્ષિણાને ફી કહો તોય વિરોધ નથી.) ત્યારે અમુક વર્ષે તેઓ ડોક્ટરી વિદ્યામાં પાસ થયા. વળી પરીક્ષામાં બધા જ કાંઈ પાસ થઈ જતા નથી. કોઈ નાપાસ પણ થાય છે. જે રીતે વર્ષો સુધી ગુરુજીની આજ્ઞામાં રહી, તેમણે જે જ્ઞાન આપ્યું તે બરાબર સમજી ડોક્ટર બની ચપ્પાનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ શીખ્યા. તેવી જ રીતે મુમુક્ષુ પણ ગુરુ આજ્ઞામાં વર્ષો સુધી રહીને પોતાની ઈન્દ્રિયો રૂપી ચપ્પાનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ કરી શકે છે અને કેટલાક સ્વચ્છંદી મનુષ્ય ગુરુઆજ્ઞાથી વિમુખ થઈ એ જ ઈન્દ્રિયોથી પોતાનું જ અકલ્યાણ કરી નાંખે છે.

ગુરુ પાસેથી શું ઈચ્છવું જોઈએ?

તા. ૫-૩-૭૪

લોકો ગુરુજનો પાસે, સંતજનો પાસે પણ ભૌતિક-લૌકિક કામનાથી જતા હોય છે. એ મોટું અજ્ઞાન છે. જે વસ્તુ પ્રયત્ન દ્વારા આપણે જાતે પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ તેમ હોવા છતાં તેની ઈચ્છા ગુરુજનો પાસે રાખવાથી ઘણા મોટા નુકસાનમાં રહીએ છીએ. કાંચનને બદલે કાચ લીધા જેવું થાય છે. પરંતુ આપણે જાતે પ્રયત્ન કરવા છતાં જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવામાં આપણે અશક્તિમાન છીએ એવી જે આધ્યાત્મિકતા, એવું જે આત્મા પરમાત્માનું જ્ઞાન એ ગુરુજનો પાસેથી પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. તેની કામના રાખવી જોઈએ. પરમાત્મા પાસે, ગુરુદેવ પાસે, યોગીઓ-સંતો પાસે શું માંગવું જોઈએ એ માટેની સાચી સલાહ આપનાર સલાહકારની જરૂર છે. એ સિવાય આપણી સ્થિતિ પેલા ભિખારી જેવી છે.

એક ભિખારી હતો. કોઈ કારણસર રાજા એની ઉપર પ્રસન્ન થયો. રાજાએ ભિખારીને કહ્યું કે માંગ માંગ, જે માંગે તે આપું. ભિખારી રાજાને કહે કે આપને જે આપવું હોય તે આપો. રાજા વિચાર કરે છે કે હું રાજા જેના ઉપર પ્રસન્ન થાઉં તેને ભિખારી રહેવા દઉં તો મારું રાજાપણું લાજે. આજે તો આને પાંચ ગામ આપી દઉં. પણ વળી, રાજાને વિચાર આવે છે કે રખેને આ ભિખારીને પાંચ ગામ કરતાંય કાંઈક વધુ જોઈતું હોય તો? તેથી તે ભિખારીને કહેવા લાગ્યા કે તું તારા મોઢેથી જ માંગી લે. તું જે માંગીશ તે આપીશ. રાજા આજે ભિખારી ઉપર ખૂબ પ્રસન્ન હતા. ભિખારી જે માંગે તે આપી દેવા તૈયાર હતા. ભિખારી વિચાર કરે છે કે શું માંગવું? તેથી તેણે તેના ભાઈબંધની સલાહ લીધી. ભિખારીનો ભાઈબંધ કાંઈક બુદ્ધિશાળી હતો. ભાઈબંધે વિચાર કર્યો કે આ મારો ભિખારી ભાઈબંધ માંગી માંગીને શું માંગશે? આખો દિવસ ભીખ માંગે છે ત્યારે રૂપિયા બેના છુટ્ટા માંડ મેળવે છે. એ માંગીને કેટલું માંગશે? એના કરતાં રાજા પોતે જ નક્કી કરીને આપે તો મારો ભિખારી ભાઈબંધ ન્યાલ થઈ જાય. તેથી ભાઈબંધે ભિખારીને રાજાએ જે આપવું હોય તે પોતે જ આપે તેમ કહેવાની સલાહ આપી. દરેક મોટા અને મહત્વના કામમાં જ્યાં આપણી બુદ્ધિ ચાલતી ન હોય ત્યાં જાણકારોની સલાહ લેવાથી કાર્ય સુધરે છે. તેથી ભિખારીએ ભાઈબંધની સલાહ મુજબ રાજાને કહ્યું. ભિખારી અને રાજા વચ્ચે રક્તક યાલી. રાજા કહે તું માંગ અને ભિખારી કહે આપને ઠીક પડે તે આપો. આ રક્તકથી ભિખારી આખરે કંટાળ્યો. એને એમ થયું કે આ રક્તકમાં કદાચ બધું જ ખોઈશ. મારે તો સો રૂપિયા માંગવા છે અને રાજા જો પચ્ચીસ રૂપિયા જ આપશે તો પછી મારાથી કાંઈ નહીં બોલાય. એમ વિચારીને

એ વચ્ચે જ બોલી ઊઠ્યો કે આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થયા હોવ તો મને એક સો રૂપિયા આપી દો. રાજાએ તરત જ સો રૂપિયા આપી દીધા. એ સો રૂપિયામાંથી ભિખારીએ એક મહિના સુધી જલસા કર્યા અને પછી હતો એવો ને એવો થઈ ગયો.

ભિખારી આખા દિવસમાં ભીખ માંગીને માંડ બે રૂપિયા મેળવતો હતો. તેથી તેના મનથી સો રૂપિયા ઘણાં હતા અને રાજાના માટે પાંચ ગામો બે રૂપિયા જેવાં હતા. રાજાના સામર્થ્યને સમજવા અસમર્થ એ ભિખારી રાજા પ્રસન્ન થયા તોય ભિખારી જ રહ્યો. તેમ મનુષ્ય પણ પરમાત્માના, ગુરુજનોના સામર્થ્યને પોતાની અલ્પ બુદ્ધિના કારણે સમજવામાં અસમર્થ હોવાથી તેમની પાસેથી લૌકિક વસ્તુઓ માંગીને લૌકિક જ રહે છે. જે ક્ષણભંગુર છે. કાયમ નથી રહેતી. તે ભિખારી જ રહે છે. આવો અજ્ઞાની અલૌકિક વસ્તુ માંગીને અલૌકિક નથી બનતો, રાજા નથી બનતો.

મંત્રદાતા પ્રાણવાન હોવો જોઈએ

તા. ૬-૧૨-૭૬

આમ જોઈએ તો બધા જ મંત્રો માત્ર શબ્દો જ છે, જેમ કે બીજા સામાન્ય શબ્દો છે તેમ. પુસ્તકોમાં પણ મંત્રો છપાયેલા જોઈએ છીએ. પુસ્તકોમાંથી કોઈ મંત્ર લઈ જપ કરવાથી બરાબર સફળતા મળતી નથી. વળી, એક જ પ્રકારના શબ્દો અમુક માણસ પાસેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની આપણા ઉપર કાંઈ જ અસર થતી નથી. એ જ શબ્દો બીજા માણસ પાસેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે એની આપણા ઉપર જબરદસ્ત અસર થાય છે. તે સાંભળતાં ઘણા ગહન અર્થ સમજાઈ જાય છે. ઘણી દિશાઓ ખુલી જાય છે. એ બધાનું કારણ છે પ્રાણ. પ્રાણવાન મનુષ્ય પાસેથી લીધેલો મંત્ર સફળ થાય છે. કારણ કે એ મનુષ્યના હૃદયમાંથી નીકળેલા મંત્રના શબ્દો તેના હૃદયનો સ્પર્શ પામીને નીકળે છે. પ્રાણથી લપેટાઈને નીકળે છે તેથી તે મંત્રોના શબ્દોમાં, તેમના દ્વારા ઉચ્ચારાયેલ મંત્રોમાં પ્રાણ ખૂબ જ ભળેલો હોય છે. એ શબ્દો-મંત્રો મંત્રદાતાના પ્રાણમાં ઝબોળાઈને આવે છે. જેમ ઘઉંની રોટલી બધી બરાબર જ છે. પરંતુ એક રોટલીને તેલના તપેલામાં ઝબોળીને બહાર કાઢીએ, બીજી રોટલીને ઘીના તપેલામાં ઝબોળીને બહાર કાઢીએ અને ત્રીજી રોટલીને કેરીના રસમાં ઝબોળીને બહાર કાઢીએ તો એ ત્રણ રોટલી અલગ અલગ સ્વાદ અને અલગ અલગ પોષણવાળી થઈ રહે છે. તેવી જ રીતે સામાન્ય મંત્રદાતા દ્વારા મળેલ મંત્ર કરતાં પ્રાણવાન મંત્રદાતા દ્વારા મળેલ મંત્ર તેના સમર્થ પ્રાણને સ્પર્શ પામેલો હોવાથી બધી રીતે ફળદાયી અને શ્રેષ્ઠ હોય છે.

સત્ય અને ધર્મ ગુરુદેવની જય શા માટે?

તા. ૧૩-૧૨-૭૩, ગોવિંદપુરા

સત્ય ગુરુદેવની જય, ધર્મ ગુરુદેવની જય. સત્ય એ જ ગુરુ, ધર્મ એ જ ગુરુ. ગુરુ એ જ સત્ય, ગુરુ એ જ ધર્મ. સત્ય અને ધર્મ એ જ ગુરુજનોને ખેંચી લાવે છે. એટલે કે જ્યાં સત્ય અને ધર્મનું પાલન થાય છે ત્યાં સાધુ પુરુષો આપમેળે ખેંચાઈ આવે છે. જ્યાં હૃદયની પવિત્રતા અને દિલની સચ્ચાઈ છે ત્યાં કલ્યાણકારી પવિત્ર કાર્ય કરવાની સંતોને પ્રેરણા થાય છે. જે મહાત્માઓ આમંત્રણ આપવા છતાં પણ નથી આવતા તે પોતાની મેળે આવી જાય છે. સત્ય અને ધર્મમય સરળ અને પવિત્ર હૃદયવાળાના આંગણામાં ગુરુકોટિના જીવો રમવા આવે છે, જમવા આવે છે, કુટુંબમાં ભળવા આવે છે, કુટુંબની સંભાળ લેવા આવે છે. પરંતુ જ્યાં દિલની સરળતા નથી અહમ્નો અંકુર હજુ ડોકાયા કરે છે, પ્રભુપ્રતિષ્ઠા કરતાં લોકપ્રતિષ્ઠા મોટી લાગે છે ત્યાં આવી ચડેલા પ્રભુપ્રેમી જીવો ટકી શકતા નથી. તેમને ટકાવી શકાતા નથી.

સત્ય-ધર્મનું આચરણ કરવાથી કે ગુરુ-સંતોની સેવા કરવાથી કાંઈ સોના-રૂપાનો વરસાદ વરસતો નથી. પરંતુ સોના-રૂપાને તુચ્છ ધાતુના ટુકડા સમજનાર એવા મહાપુરુષો, એવા યોગીશ્વરો એના આંગણાની માટીમાં રમવા-જમવા લલચાય એ શું ઓછા ભાગ્યની વાત છે?

પૂર્વજન્મના સકૃતના પ્રતાપે અને માતાપિતાના આશીર્વાદથી જે કાંઈ કલ્યાણકારી સાત્ત્વિક પ્રાપ્ત થયું હોય તેમાં વધારો કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આ પ્રયત્ન નમ્રતાપૂર્વક કરવો જોઈએ. પ્રત્યક્ષ કે સૂક્ષ્મ અભિમાન મહાત્માઓને પણ પછાડી મારે છે. અર્થાત્ તેમનું નૈતિક અધઃપતન થઈ જાય છે. તો ભૌતિક સુખ પ્રાપ્ત કરવામાં રમમાણ રહેતા અને એવાં સુખોમાં આળોટતા જીવની તો શું વિસાત? કોઈને બુદ્ધિનો, કોઈને સંપત્તિનો, કોઈને પ્રતિષ્ઠાનો તો કોઈને પૈસાનો, કોઈને બળનો તો કોઈને છળનો, કોઈને પોતાના તપનો તો કોઈને પોતાના જપનો ફાંકો હોય છે. કહ્યું છે ને કે “બહુરત્ના વસુંધરા”. દરેક બાબતમાં શેર ઉપર સવાશેર હોય જ છે. આ સત્યને સમજીને સરળ અને શરણ થવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. કારણ કે અંતવેળાએ તો અનાથ જ છીએ. માટે હે જીવ! સરળ થા, શરણ થા.

મૂળ પોષણ અને આશ્રય સ્થાનનો મોહ

એક દિવસ એક ભાઈએ અમારી પાસે આવીને નીચે મુજબ પ્રશ્ન પૂછ્યો. અમે તેમના પ્રશ્નનું સમાધાન કરવા અમારા ચિંતનને આધારે નીચે મુજબ જવાબ આપ્યો.

પ્રશ્ન: પુરુષ સ્ત્રીની છાતી તથા જનનેન્દ્રિય તરફ કેમ આકર્ષાય છે?

જવાબ: ગરમીના દિવસો હતા. અમે અમારી રૂમમાં બેઠા હતા. ઉપર ધીમી ગતિએ પંખો ચાલતો હતો. ત્યાં એક કબૂતર ઊડતું ઊડતું રૂમમાં આવ્યું અને અકસ્માતે પંખા જોડે અથડાઈ નીચે પડ્યું. આમ થવાથી તેની પાંખ થોડી કપાઈ ગઈ હતી અને તેમાંથી લોહી નીકળતું હતું. અમે તેને ધીમેથી ઉપાડી રૂમના એક ખૂણામાં રાખ્યું. રોજ તેને ખાવા-પીવા માટે અનાજના દાણા અને પાણી આપતા રહ્યાં. ચાર-પાંચ દિવસમાં તે સ્વસ્થ થઈ રૂમમાં આમતેમ થોડું ઊડવા લાગ્યું. આઠેક દિવસમાં તો તે સંપૂર્ણ સાજું થઈ ગયું. પછી તો દરરોજ દિવસ દરમિયાન બહાર જતું રહેતું, પરંતુ રાત્રિના સમયે પાછું રૂમમાં આવી એને જે ખૂણામાં રાખેલું ત્યાં આવી જતું. અમે ખૂબ ઈચ્છ્યું, પ્રયત્ન કર્યો કે એ ઘાયલ થયું તે પહેલાંના તેના અસલ સ્થાનમાં ચાલ્યું જાય. પરંતુ જ્યાં થોડા દિવસ ખોરાક (પોષણ) અને રહેવા માટે આશ્રયસ્થાન તેને મળેલું તે સ્થાનનો મોહ તે છોડી શક્યું નહીં અંતે એક દિવસ તે બિલાડીનો કોળિયો થઈ ગયું.

એવી જ રીતે પુરુષ (જીવ) પોતાનો જન્મ થતાં જ જ્યાંથી પોષણ અમુક સમય સુધી પ્રાપ્ત થયું તથા જન્મ પહેલાં નવ મહિના જ્યાં આશ્રય મળ્યો તે સ્ત્રીની છાતી અને જનનેન્દ્રિયનો મોહ છોડી શકતો નથી. તેથી દિવસભર ઘરની બહાર અનેક પ્રવૃત્તિમાં પ્રવૃત્ત રહી રાત્રે પાછો પોતાના એ પોષણ તથા આશ્રયસ્થાન સમીપ જવા ઈચ્છે છે. પરમ કૃપાળું ગુરુદેવ બહુ જ સમજાવે છે કે માનવજન્મ પ્રાપ્ત થયો છે તો મોક્ષરૂપી પોતાના મૂળ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરી લો. પરંતુ એ મૂર્ખ-અજ્ઞાની, અહંકારી તે નથી સમજી શકતો અને સમજવા તૈયાર પણ નથી હોતો. અને એક દિવસ કાળરૂપી બિલ્લીનો કોળિયો થઈ જાય છે.

સ્ત્રીની છાતીથી જ સમગ્ર જગતના જીવોના પોષણનો પ્રારંભ થાય છે. તેથી તે વિષ્ણુ સ્વરૂપ છે અને જનનેન્દ્રિય દ્વારા જ સમગ્ર જગતનું સર્જન થાય છે તેથી તે બ્રહ્માસ્વરૂપ છે. તેથી તેની આમન્યા જાળવવાની વિવેકપૂર્ણ સમજણ અને તેને અનુરૂપ વર્તન અતિઆવશ્યક છે.

ચાર પુરુષાર્થ

ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થ કહેવાયા છે, ગણાવાયા છે. પહેલો પુરુષાર્થ ધર્મ, બીજો અર્થ, ત્રીજો કામ અને ચોથો મોક્ષ આ ચાર પુરુષાર્થના ક્રમમાં જ અલૌકિક રહસ્ય સમાયેલું છે.

ધર્મ : પ્રથમ પુરુષાર્થ ધર્મ છે. એટલે કે ધર્મનું પાલન સર્વ પ્રથમ છે. જીવનમાં ધર્મનું, ધર્મપાલનનું સ્થાન પ્રથમ છે. ધર્મ જ સર્વેને સંપૂર્ણ રીતે ધારણ કરી શકે છે. પાછળના ત્રણેય પુરુષાર્થને ધારણ કરનાર પણ ધર્મ છે.

અર્થ : બીજો પુરુષાર્થ અર્થ એટલે કે પૈસા, સંપત્તિ, સત્તા વગેરે. જો ધર્મરૂપી પ્રથમ પુરુષાર્થનું પ્રામાણિક પાલન થાય તો દ્રવ્યોપાર્જન સરળતાથી થઈ શકે છે અને તે પણ એટલા પ્રમાણમાં જ થાય કે જેથી “સાંઈ ઈતના દીજીયે કી જામે કુટુંબ સમાય, મેં ભી ભૂખા ન રહું, સાધુ ન ભૂખા જાય.” એ સંત કથની સાર્થક થાય. આજીવિકાની આવશ્યકતાઓથી વધુ પ્રમાણમાં મળતો પૈસો આપણને અકલ્યાણના માર્ગ તરફ ઘસડી જવાની પૂરી સંભાવના રહે છે. ધર્મથી કરેલ ધનોપાર્જન મનુષ્યની મતિ અને ગતિને સમાધાન યુક્ત રાખે છે અને અનેક પ્રકારનાં દુષ્કર્મોથી આપણને અનાયાસે જ બચાવી લે છે. ધાર્મિક ધનોપાર્જન આવી પડતા અણધાર્યા દુઃખો સામે કવચનું કામ કરે છે.

કામ : ત્રીજો પુરુષાર્થ છે કામ. ઈચ્છાઓ માત્રનો કામ શબ્દમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. જીવતો જીવ અનંત ઈચ્છાઓના ચક્રાવામાં ભ્રમતો હોય છે. એક પૂરી ન થઈ હોય ત્યાં તો બીજી કામના-ઈચ્છા ઊભી થઈને મનુષ્યને ધજાની પૂછડીની જેમ અસ્થિર બનાવીને ચીરી નાખે છે. અધર્મથી મેળવેલા દ્રવ્યથી જે ઈચ્છાઓ- કામનાઓ પૂરી કરવામાં આવે છે, તેથી કદી પણ સંસારના વિષયભોગો તરફ ઉપરામ બુદ્ધિ નથી આવતી. તેથી દિવસે દિવસે કામનાઓ એટલી વૃદ્ધિવંત થઈ જાય છે કે તેથી તેવો મનુષ્ય પાગલખાનાનો નિવાસી બનવાની તૈયારી કરે છે. જ્યાં સુધી ધર્મ દ્વારા અર્થની પ્રાપ્તિ અને તે અર્થથી કામનાઓની પૂર્તિ ન થાય ત્યાં સુધી મોક્ષ તરફ ગતિ ક્યાંથી સંભવે? જે કોઈની જો ધાર્મિક અર્થથી કામના પૂર્તિ થાય તો જ તેની બુદ્ધિ ઉપરામ પામીને મોક્ષ તરફ આગળ વધી શકે છે.

મોક્ષ : મોક્ષની પ્રાપ્તિ એ મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા છે. આત્યંતિક સુખને મોક્ષ કહેવામાં આવે છે. જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ ન હોય તેને આત્યંતિક સુખ કહેવામાં આવે છે. તમામ સાધનાઓ આત્યંતિક સુખ અર્થાત્ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરવાનું સાધનમાત્ર

છે. અનેક જન્મોના સુકૃતના ફળ રૂપે સદ્ગુરુશ્રીની પ્રાપ્તિ થાય છે અને સદ્ગુરુશ્રીના ચરણોમાં આળોટી આળોટીને મોક્ષ સાધન મેળવી શકાય છે. જીવમાત્ર માટે વધુમાં વધુ મૂલ્યવાળું, વધુમાં વધુ જો કાંઈ હોય તો તે મોક્ષ સુખ છે અને તે અંગેનું ગુરુમાં રહેલું ગુરુતત્ત્વજ્ઞાન ગુરુ પાસેથી તેમની કૃપા થકી જ મળી શકે છે.

આમ ધર્મની રાહ અર્થની પ્રાપ્તિ દ્વારા કામનાઓની પૂર્તિથી સંસારના વિષયભોગો તરફ બુદ્ધિ ઉપરામ થઈ મોક્ષની રાહ આગળ વધી તેને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

ઈર્ષા અને વેરવૃત્તિ સંતોષવા ઈષ્ટદેવના નામે દુરાચરણ

તા. ૪-૧૨-૭૨,

ખંડેરાવપુરા, યોગસાધના કુટિર

પાંચ-સાત સંપ્રદાયવાળા ભેગા થાય અને પોતપોતાના ઈષ્ટદેવને વડો મનાવવા માટેની ચડસાચડસીમાં એકબીજા સાથે લડી પડે. પછી લાકડીઓ અને ધારિયા ઉડાડે અને એ એટલી હદે આગળ વધે કે એકબીજાને કાપી નાખે, તોય કોઈના ઈષ્ટદેવ નીચે પૃથ્વી ઉપર ઊતરી આવીને એમ નથી કહેતા કે તમે લડશો નહીં, કપાઈ મરશો નહીં. ખરેખર તો એ વખતે સૌના ઈષ્ટદેવે દોડી આવવું જોઈએ અને અનુયાયીઓને કહેવું જોઈએ કે તમે કોઈ લડશો નહીં. અમે જ લડીએ છીએ અને તમે ઊભા ઊભા જુઓ. જેનો ઈષ્ટદેવ સર્વેને પછાડી દે તે મોટો, પરંતુ આવું કાંઈ બનતું નથી. અને કોઈના ઈષ્ટદેવ દોડી આવતા નથી. કારણ કે તેઓ સર્વે જાણતા હોય છે કે આ બધા તો ઈષ્ટદેવના નામે પોતપોતાની ઈર્ષા અને વેરવૃત્તિને લડવા-ઝઘડવા માટે બહાર રમતી મૂકે છે. જો એમ ન હોય અને સાચે જ પોતાના દેવ માટે લડતા હોય તો સહાયતા કરવા માટે દેવ નીચે ઊતરી શકે - દોડી આવે. જેમ આપણે કોઈની સાથે ઝઘડી પડીએ છીએ અને આપણાં માતા-પિતા, ભાઈ-મિત્રોને એની જાણ થાય તો તેઓ તુરત જ લાકડીઓ લઈને આપણી સહાયતા કરવા માટે દોડી આવે છે. માટે હે જીવ! તું સરળ થા, શરણ થા.

પ્રભુકૃપા

બહેરો સુને, મૂક બોલે, અંધે કો સબ કુછ દીખે;

પ્રભુકૃપા જબ હોવે, પંગુ ગિરિવર લાંબે.

નિર્વ્યસનીપણાની સાચી સમજણ

આપણા ઘરમાં મહેમાન આવવાના હોય ત્યારે આપણું આંગણું-ઘર કેવું સાફ, ચોખ્ખું કરીએ છીએ. મંદિરમાં મૂર્તિના રૂપમાં ભગવાનને બેસાડીએ છીએ એ મંદિરને કેવું શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રાખીએ છીએ. તો શરીરરૂપી જે સર્વોત્તમ મંદિર છે તેને કેવું શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રાખવું જોઈએ? વ્યસનોથી શરીરમંદિર ગંદું અને રોગિષ્ઠ થઈ જાય છે. દરેક પ્રકારનાં વ્યસનોનો ત્યાગ કરીને શરીરમંદિરને શુદ્ધ અને નીરોગી રાખવું જોઈએ. આપણા કપાળમાં ધર્મનું ચિહ્ન હોય અને મોઢામાં બીડી હોય તો કેવું બેહુદું દેખાય છે, કેવો વિરોધાભાસ લાગે છે? સંપ્રદાયના ચિહ્નો કરવાની જરૂર શું છે? જેમ ટપાલી મનીઓર્ડર લઈને આવે અને આપણને મનીઓર્ડર આપીને આપણી સહી લે છે, તે સહી આપણને મનીઓર્ડર મળ્યાનું પ્રમાણ છે. તેવી જ રીતે આપણા શરીર ઉપર જે સંપ્રદાયનાં ચિહ્ન ધારણ કરીએ છીએ તે પણ ભગવાનના ચોપડામાં આપણી સહી છે, કે હવે વ્યસનોથી, દુર્ગુણોથી મુક્ત થઈ ગયા છીએ અને તેના બદલામાં આ ધાર્મિક ચિહ્નો ધારણ કરવારૂપી સહી કરી આપીએ છીએ. જેઓ વ્યસનો છોડી શકતા નથી તેમણે સંપ્રદાયનાં ચિહ્નો ધારણ કરવાનું બંધ કરવાની પણ જરૂર નથી કે સત્સંગમાં આવવાનું બંધ કરવાની પણ જરૂર નથી. એ સૌને જરૂર છે વ્યસનો અને દુર્ગુણો છોડવાના પ્રયત્નો કરવાની. એ ધાર્મિક ચિહ્નો આપણને અધિકારી થવાની સતત યાદ આપ્યા કરે છે.

હવે સમજવાનું એ છે કે વ્યસનો એટલે શું? વ્યસનો છોડવાં એટલે શું? એ માટે પણ ઘણી ગેરસમજ છે. આ વ્યસનો છોડવાની જ્યારે વાત થાય છે ત્યારે ચા-બીડી ન પીનારા મનમાં મલકાય છે, તેઓ સમજે છે કે આ વ્યસન મૂકવાની વાત તો ફક્ત ચા-બીડી પીતા હોય તેના માટે જ છે. આપણે ચા-બીડી પીતા નથી તેથી નિર્વ્યસની છીએ તેથી હવે આપણે કાંઈ જ કરવાનું બાકી રહેતું નથી. તો આ પ્રકારની સમજ એ પણ એક મોટી ભૂલ છે. દરેક મનુષ્યે તે જ્યાં હોય ત્યાંથી આગળ વધવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જે પગથિયે હોય ત્યાંથી ઉપરના પગથિયે ચઢવાનો પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ.

ચા-બીડીના વ્યસનીઓની તો બીજાઓને ખબર પણ પડે છે કે આ વ્યસની છે. પણ આપણા દુર્ગુણોરૂપી બીજાં વ્યસનો છે તેની તો બીજાઓને ખબર પણ પડતી નથી. તે દુર્ગુણોરૂપી વ્યસનોને તો ફક્ત આપણે એકલા જ જાણતા હોઈએ છીએ. કોઈ મનુષ્ય ચા-બીડીનો વ્યસની હોય પણ જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે સેવા કાર્યો માટે, ધાર્મિક કાર્યો માટે પોતાની નાણાં કોથળીનું મોઢું ઢીલું કરતાં જરાય અચકાતો ન હોય અને

બીજો ચા-બીડી ન પીનારો પોતાને નિર્વ્યસની માનનારો હોય પણ તેને સેવાકાર્ય માટે એક પૈસો આપતા પણ ટાઢ વછૂટતી હોય તો તેવા નિર્વ્યસની કરતાં વ્યસની પોતાનું કલ્યાણ જલદી કરી શકે છે. જેનામાં ત્યાગભાવના પણ હોય, સેવા ભાવના પણ હોય અને ચા-બીડીનું વ્યસન પણ ના હોય તો તે સોનામાં સુગંધ જેવું છે. એનામાં ત્યાગભાવના છે તેથી તે સોનું જ છે. એમાં વળી નિર્વ્યસનીપણાની તેમાં સુગંધ ભળી. પરંતુ સોનામાં સુગંધ ન હોય તેથી સોનાની કિંમત ઘટી જતી નથી. બીજામાં ત્યાગ ભાવના નથી તેથી તે લોઢા સમાન છે અને એ લોઢામાં નિર્વ્યસનીપણાની સુગંધ ભળી તેથી લોઢું સુગંધીવાળું તો થયું પરંતુ સુગંધીવાળા લોઢાની કિંમત સુગંધી વિનાના સોના કરતાં ઘણી જ ઓછી છે. એટલે કે નિર્વ્યસની છે, પરંતુ તેનામાં ત્યાગભાવનાનો અભાવ છે અને જે વ્યસની છે પરંતુ તેનામાં ત્યાગ ભાવના રહેલી છે તો તેની મહત્તા-મહત્ત્વ વિશેષ છે. અને જે નિર્વ્યસની પણ છે અને સાથે સાથે તેનામાં ત્યાગભાવના પણ છે તેની મહત્તા-મહત્ત્વ સવિશેષ છે. માટે મનુષ્યે ત્યાગભાવના અને નિર્વ્યસનીપણું બંને પ્રાપ્ત કરવાં જોઈએ.

વ્યસનોના પણ અનેક પ્રકાર છે. જેની આજ સુધી આપણે વ્યસનોમાં ગણતરી કરી જ નથી. તેવા આ બધાં વ્યાપક અર્થમાં વ્યસન જ છે. જેમ કે કોઈની ઉન્નતિ જોઈને ઈર્ષા કરવી, નિંદા કરવી, અતિ ક્રોધ કરવો, અતિ લોભ કરવો, અતિ અભિમાન, અતિ મોહ, અતિ આસક્તિ એ બધાં વ્યસનો જ છે. એ બધાંમાંથી છૂટવાનો પ્રયત્ન થવો જ જોઈએ. અતિ પૈસો, અતિ લોકપ્રતિષ્ઠા એ પણ બધાં વ્યસનો જ છે. આસાનીથી પચી જાય એ કરતાં વધુ ભોજન કરવું એ પણ વ્યસન જ છે. અનાજ પારકું છે પણ પેટ તો આપણું છે, એ પેટ ઉપર દયા રાખવી જોઈએ. લાડુ જમીને બીજા દિવસે બીમાર થઈ જઈએ એટલું ન જમવું જોઈએ. અત્યારે આપણે લાડુને ખાઈએ અને પછી લાડુ આપણને ખાય એવું ન થવું જોઈએ. ડાયાબિટીસ થાય અને ડોક્ટર લાડુ ખાવાની ના પાડે તેથી પછી ન છૂટેકે લાડુ ખાવાના બંધ કરવા પડે એનો અર્થ કાંઈ જ નહીં. હંમેશાં હરીફાઈ સદ્ગુણોની થવી જોઈએ. દુર્ગુણોની ચડસાચડસી કરવાથી અકલ્યાણ જ થાય છે. હું મોટો ગરાસદાર, હું મોટો મિલવાળો, હું મોટો જીનવાળો, હું મોટો મહાત્મા, હું મોટો યોગી એવા મોટાપણાનાં વખાણ સાંભળીને પછી એનું એવું તો વ્યસન થઈ જાય છે કે જો કોઈ આપણો વ્હાલેશ્રી, મિત્ર અણગમતી સાચી વાત કરે તો દુશ્મન જેવો લાગે છે અને પછી તો લોકવખાણનું એવું લાકડા જેવું વ્યસન થઈ જાય છે કે આપણા મોટા ભાઈઓ કે માતા-પિતા પણ જો કોઈ બાબતમાં ટોકે તો ઝાટકા જેવું લાગે છે. પોતાને ટોકનારને ગોળીએ દઈ દેવાનું મન થઈ જાય છે અને જો એ આપણા હાથની વાત હોય તો તો જરૂર ગોળીએ દઈ પણ દઈએ. પરંતુ ભગવાન દયાળુ છે એ અનઅધિકારીને એવી સત્તા આપતો નથી. આપણે વેપાર

ધંધાની કે ખેતર પાધરની પ્રવૃત્તિ શા માટે કરીએ છીએ? આપણું ભરણ-પોષણ સારી રીતે થઈ શકે અને સુખ-શાંતિથી આપણું જીવન વીતે એટલા માટે. પરંતુ ધીરેધીરે એ પ્રવૃત્તિમાં આપણે એવા ફસાઈ જઈએ છીએ અને એ વાત સાવ ભૂલી જઈએ છીએ કે પ્રવૃત્તિ આપણા માટે હતી, આપણે પ્રવૃત્તિ માટે ન હતા. પછી તો એ પ્રવૃત્તિનું વ્યસન પણ અફીણના વ્યસનની જેમ એવું તો લાગે છે કે આપણને પ્રવૃત્તિ વિના ચાલતું નથી. પ્રવૃત્તિની જરૂરત ન હોય તોય આપણને પ્રવૃત્તિ ભૂતની જેમ વળગેલી જ રહે છે. અતિપ્રવૃત્તિ એ પણ વ્યસન જ છે. ડોક્ટર કહે બ્લડપ્રેસર છે. પ્રવૃત્તિ બંધ કરો ત્યારે પછી ખાટલામાં પડ્યા પડ્યા બળતરા કરવા પડે છે. માટે મનુષ્યે વહેલા ચેતી જઈ જ્ઞાત-અજ્ઞાત વ્યસનોમાંથી છૂટવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

ચાર વર્ષોની સમજ

તા. ૭-૧૧-૭૬, ધર્મભેઘ

મુખ્યત્વે ચાર વર્ષો કહેવામાં આવ્યા છે. તે ચાર વર્ષો છે - બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર આ ચારેયને તાત્ત્વિક રીતે સમજવાની જરૂર છે.

બ્રાહ્મણ : 'બ્રહ્મચરેતી બ્રાહ્મણ' જે બ્રહ્મમાં સતત ચરે-વિચરે-સ્થિત રહે તે બ્રાહ્મણ છે. બ્રહ્મ એટલે શું? એમાં બે શબ્દ છે. 'બ્ર' અને 'અહમ્'. 'બ્ર' એટલે બૃહત્ અને અહમ્ એટલે કે હું પણું, સ્વપણું. જેનું સ્વપણું બૃહત્ એટલે કે વિશાળ અસીમ થઈ ગયું છે તે. સમાજના કલ્યાણ માટે જેણે પોતાનું અસ્તિત્વ, હું પણું ઓગાળી નાખ્યું છે તે બ્રાહ્મણ સંજ્ઞાને પ્રાપ્ત થાય છે.

ક્ષત્રિય : ક્ષત્રિય અર્થાત્ ક્ષત્રિ. તેમાં ક્ષ અને ત્રિ બે અક્ષરો છે. 'ક્ષ'નો અર્થ થાય ક્ષમતા અને 'ત્રિ'નો અર્થ થાય ત્રણ. ક્ષત્રિ એટલે જેનામાં ત્રણ પ્રકારની ક્ષમતા છે તે. જેમ કે 'અત્રિ' એટલે જેનામાં 'અ' એટલે નથી અને 'ત્રિ' એટલે સત્ત્વ, રજ અને તમસ. આમ 'અત્રિ'નો અર્થ થાય. જેનામાં સત્ત્વ, રજ અને તમસ એ ત્રણેય નથી તે. જેમ કે 'અનસૂયા' તેમાં 'અન્' અને 'અસૂયા' એમ બે શબ્દો રહેલા છે. 'અન્' એટલે નથી અને 'અસૂયા' એટલે અતિસૂક્ષ્મ ઈર્ષા. આમ અનસૂયાનો અર્થ થાય જેનામાં અતિસૂક્ષ્મ ઈર્ષા પણ નથી તે. તો ક્ષત્રિ એટલે જેનામાં ત્રણ પ્રકારની ક્ષમતા છે તે. ત્રણ પ્રકારની ક્ષમતા કઈ? આધ્યાત્મિક, આધિદૈવિક અને આધિભૌતિક. એટલે આત્માની, મનની અને તનની ત્રણે પ્રકારની ક્ષમતા. સમાજના કલ્યાણ માટેનો પ્રયત્ન કરતી

વખતે જે આધ્યાત્મિક, આધિદૈવિક અને આધિભૌતિક એવા ત્રણે પ્રકારનાં આવી પડતાં દુઃખોને હસતા મોઢે સહન કરી લેવાની ક્ષમતા. આમ, આ ત્રણે પ્રકારની ક્ષમતા જેનામાં છે તે 'ક્ષત્રિ' - 'ક્ષત્રિય' સંજ્ઞાને પ્રાપ્ત થાય છે.

વૈશ્ય : વૈશ્ય એટલે વશ્ય-વશ. જેઓ પોતાના અંગત વ્યક્તિગત સ્વાર્થોને વશમાં રાખે છે, કાબૂમાં રાખે છે તેને વૈશ્ય સંજ્ઞા પ્રાપ્ત થાય છે.

શૂદ્ર : શૂદ્રમાં 'શૂ' અને 'દ્ર' એમ બે અક્ષર આવેલા છે. 'શૂ' એટલે સઉ અને 'દ્ર' એટલે દર એમ થાય. જો બેઉને ભેગા કરીએ તો સઉદર એમ થાય. આમ શૂદ્ર એટલે ઉદરવાળો એમ અર્થ થાય. જેમ કે વકોદરમાં વક અને ઉદર એમ છૂટા પડે છે. તેથી વકોદર એટલે વાંકું-મોટું જેનું ઉદર - પેટ છે. એવા ગણપતિ એવા ભીમસેન. આમ સઉદર એટલે પેટવાળા, મોટા પેટવાળા. મોટા પેટવાળા એટલે અમૃત બીજાઓના ભાગમાં જઈ શકે તેટલા માટે ઝેરને પીવાની ઉદારતા બતાવવાવાળા. આવા સૌ શૂદ્ર સંજ્ઞાને પ્રાપ્ત થાય છે.

જો ઉપરોક્ત રીતે ચારેય વર્ણોની તાત્ત્વિક વ્યાખ્યા કરીએ તો આમાં કોણ ઊંચું અને કોણ નીચું? કોઈ જ નહીં. બધા જ મહાન ઉચ્ચ આદર્શવાળા.

પુરાતનકાળમાં અદ્ભૂત લોકો પણ હતા. તેમની ગણતરી આ ચતુર્વર્ણમાં નથી થતી. આ ચાર વર્ણ ઉપરાંત અદ્ભૂત લોકો પણ હતા. તેઓ આ ચતુર્વર્ણમાંના જ હતા. ઉપરોક્ત ચતુર્વર્ણમાંથી કોઈ ઘણું જ અઘટિત (સમાજ માટે અતિ અકલ્યાણકારી) કર્મ કરે તો તેવાઓ સાથે તમામ પ્રકારના વ્યવહારો બંધ કરી દેવામાં આવે અને તેને ગામની બહાર નિર્જન જગ્યામાં વસવાની ફરજ પાડવામાં આવે અને એનો સ્પર્શ પણ કોઈ ન કરે, તેને અદ્ભૂત ગણે-કહે. તેમ કરવાથી તેનો અકલ્યાણકારી કર્મ કરવાની વૃત્તિનો ચેપ બીજાને ન લાગે અને સમાજનું અકલ્યાણ થતું અટકે.

હાલમાં પણ જેમ રીઠા ગુનેગારોને જેલમાં ધકેલીને તેને સમાજમાંથી દૂર કરી એક પ્રકારે અદ્ભૂત બનાવી દેવામાં આવે છે. તેમ કરીને તેના અકલ્યાણકારી દુગુણોથી સમાજને બચાવી લેવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

આમ, સમાજ માટે અલ્યાણકારી એવા જેના વિચાર, વાણી અને વર્તન છે તે અદ્ભૂત છે.

શક્તિપાત અને શક્તિપાતની દીક્ષા

તા. ૬-૧૨-૭૬

કોઈને પણ શક્તિપાતની જરૂર જ નથી. મનુષ્ય માત્ર જન્મતાંની સાથે જ શક્તિ લઈને આવે છે. મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ એ જ મુખ્ય અને પ્રથમ શક્તિપાત છે. પરંતુ મનુષ્ય એ મુખ્ય અને પ્રથમ શક્તિપાતને ભૂલી જાય છે. એ શક્તિપાતની સાચી સમજને વીસરી જાય છે. તેથી તેની એ વિસ્મૃતિને પુનર્જીવિત કરવા, એની મુખ્ય સમજને ફરી તાજી કરવા વર્તમાનકાલીન શક્તિપાત દીક્ષાની ગતિવિધિ પ્રચલન પામી છે. તે ઉપયોગી છે.

જેમ પ્રથમ જન્મ માતા-પિતા દ્વારા થાય છે અને બીજો જન્મ ગાયત્રી મંત્રની પ્રાપ્તિ દ્વારા યજ્ઞોપવીત (જો કુળમાં તે આપવાની પરંપરા હોય તો) વખતે મનાય છે. એ બીજો સંસ્કાર જન્મ પામીને દ્વીજ મનાય છે. એ જ રીતે મનુષ્યજન્મરૂપી શક્તિપાતને અને માનવધર્મના મુખ્ય કર્તવ્યની મૂતપાય સ્મૃતિને પુનર્જીવિત કરવી એ જ હાલની શક્તિપાત દીક્ષા-વિધિ છે અને એ તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય છે. આમ, ઉપરોક્ત સ્મૃતિને તાજી કરવા - જાગ્રત કરવા શક્તિપાતના વિશેષજ્ઞો દ્વારા દીર્ઘકાળની શ્રદ્ધા માટેનું યુક્તિ-પ્રયુક્તિ યુક્ત બીજારોપણ એ શક્તિપાતની દીક્ષા છે.

એ શક્તિપાત દીક્ષાનું ફળ શું છે? તેનું ફળ છે સંપૂર્ણ ઉપરામ વૃત્તિ આવી જવી, હવે બસ એવી બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થવી. જીવનમાં સંપૂર્ણ સમાધાન પ્રવર્તે એ શક્તિપાત દીક્ષાનું મુખ્ય ફળ છે. તેના ગૌણ ફળો તો અનેક હોઈ શકે.

આમ, શક્તિપાત દીક્ષા એટલે દીર્ઘકાળની સાધના માટે શ્રદ્ધા પેદા કરવાની યુક્તિ-પ્રયુક્તિ, શક્તિપાત દીક્ષા એટલે એના વિશેષજ્ઞો દ્વારા પ્રયોગમાં લેવાતો મનોવૈજ્ઞાનિક ઉપાય. શક્તિપાત દીક્ષા એટલે માનવધર્મના મુખ્ય કર્તવ્યની મૂતપાય સ્મૃતિને પુનર્જીવિત કરવી. જેથી દીર્ઘકાળની સાધના માટે શ્રદ્ધા ટકાવી રાખીને તેનું જે મુખ્ય ફળ સમાધાનરૂપી સમાધિ પ્રાપ્ત કરવું તે છે.

લઘુ ગુરુ બની જાય છે

જેમ લોહચુંબકમાં લોઢાને ખેંચવાની તાકાત છે તેમ લોઢામાં લોહચુંબક તરફ ખેંચવાની યોગ્યતા છે. તેમ ગુરુમાં લઘુને પોતાના તરફ ખેંચવાની તાકાત છે અને લઘુમાં ગુરુ તરફ ખેંચવાની યોગ્યતા હોવાથી લઘુ ગુરુ તરફ ખેંચાઈને એક દિવસ ગુરુ બની જાય છે. પરંતુ જેનામાં અધિકારપણું નથી તે ગુરુ તરફ ખેંચાતો નથી અને લઘુ જ રહે છે. લોઢામાં લોહત્વરૂપી અધિકારપણું હોવાથી લોહચુંબક તેને ખેંચે છે પણ સોનું-રૂપું લોઢા કરતા ઘણું કીમતી ગણાય પરંતુ તેનામાં અધિકારપણું નથી તેથી લોહચુંબક તેને ખેંચતું નથી. આમ લઘુએ ગુરુ તરફ ખેંચાઈને ગુરુ બનવા માટે અધિકારપણું હોવું મુખ્ય છે.

ગુરુનો લઘુને પોતાના તરફ ખેંચવાનો સહજ સ્વભાવ છે. તેમાં તેને કોઈ પ્રયત્ન નથી કરવો પડતો. પ્રયત્નમાં પરિશ્રમ રહેલો છે. અને પરિશ્રમ આરામ માંગે છે. અને તેથી કાર્યમાં એકધારા પ્રવાહમાં ખંડિતતા આવે છે. સૂર્યદિવનો સ્વભાવ છે પ્રકાશ અને ઉષ્ણતા. એ એમનો સહજ સ્વભાવ હોવાના કારણે એમાં એમને પરિશ્રમ નથી પડતો અને તેથી તેમને આરામની જરૂર પણ નથી પડતી. તેથી તેમનો કાર્યપ્રવાહ અખંડપણે ચાલી શકે છે. તેમ ગુરુનો લઘુને આકર્ષવાનો સ્વભાવ છે. તેથી તેમાં તેમને આરામની જરૂર નથી પડતી. આમ તેમનું આકર્ષણ અખંડપણે રહ્યા કરે છે.

ક્યારેક એમ પણ જોવામાં આવે છે કે મોટા લોઢાના ટુકડા તરફ નાનો લોહચુંબક ખેંચાઈ આવે છે. એ વખતે ભેદ પાડવો કઠિન થઈ પડે છે કે કોણ લોઢું અને કોણ ચુંબક. પરંતુ એ વખતે મોટા લોઢાના ટુકડા પાસે બીજો નાનો લોઢાનો ટુકડો રાખવાથી તે તેને ખેંચી શકતો નથી. અને એ નાના લોહચુંબક પાસે બીજો નાનો લોઢાનો ટુકડો રાખવામાં આવે તો તે તરત જ ખેંચાય છે. આમ કરવાથી લોહચુંબક કોણ અને લોઢું કોણ એનો સાચો ખ્યાલ તુરત જ આવી જાય છે. મોટા ભાગે લઘુ ગુરુ તરફ ખેંચાતા હોય છે. પણ ક્યારેક લઘુનું અધિકારપણું એટલું તો વધી ગયું હોય ત્યારે લઘુ તરફ ગુરુ ખેંચાય છે. ચાહે ગુરુ તરફ લઘુ ખેંચાય કે પછી લઘુ તરફ ગુરુ ખેંચાય પણ એ બંને ગુરુની ગુરુતા દ્વારા જ બનતું હોય છે. અને એની પાછળ લઘુને ગુરુ બનાવી દેવાનો ત્રિકાલીન અભાષિત એવો પ્રાકૃતિક નિયમ કામ કરતો હોય છે. એ પ્રાકૃતિક નિયમનું નામ છે ગુરુત્વાકર્ષણ. અર્થાત્ ભારે આકર્ષણ, કોઈથી ટાળી ન શકાય એવું આકર્ષણ. થોડા આગળ વધીને કહીએ તો ગુરુત્વાકર્ષણ હાથમાં પકડેલી કોઈ વસ્તુ હાથમાંથી છોડી દેતાં તે આકાશ તરફ ન જતાં પૃથ્વી તરફ જાય છે. તેને પણ ગુરુત્વાકર્ષણનો નિયમ કહે છે. ગુરુત્વાકર્ષણનું આદિમૂળ લઘુ-ગુરુ આકર્ષણમાં રહેલું છે.

તો, ગુરુ કોણ છે? જે લઘુ નથી. લઘુ કોણ છે? જે ગુરુ નથી. ગુરુનો સ્વભાવ છે લઘુને પોતાના તરફ ખેંચવાનો. ગુરુના એ સહજ સ્વભાવગત આકર્ષણથી થતી લઘુની ગુરુ તરફની ગતિ. જે જગતનું કોઈ બળ ખાળી શકતું નથી. ત્રિકાલીન અભાષિત નિયમ દ્વારા લઘુ ગુરુ તરફ ખેંચાતો જ જાય છે. ધીમી પરંતુ નિશ્ચિત ગતિની વચમાં અવરોધો તો આવતા જ હોય છે. ગુરુની આકર્ષણ શક્તિ તેને ઉડાવી દે છે. ગુરુ લઘુને ત્યાં સુધી આકર્ષે છે કે જ્યાં સુધી લઘુ, ગુરુ સાથે તાદત્મ્ય ભાવે ભાવિન થઈને અદ્વૈત ન સાધી લે. આ રીતે લઘુ ગુરુ બનીને “પરસ્પર દેવો ભવઃ”ને મૂર્તિમંત બનાવે છે.

ખરી હાર

તા. ૧૮-૧૨-૮૨, યુ.એસ.એ.

આપણું ધાર્યું ન થાય ત્યારે એમ માની લેવું જોઈએ નહીં કે આપણે નિષ્ફળ ગયા છીએ કે હારી ગયા છીએ. ખરી હાર અને ખરી નિષ્ફળતા તો ત્યારે જ કહેવાય કે જ્યારે આપણું ધાર્યું ન થાય, ત્યારે આપણે એટલા ભયંકર ગુસ્સે થઈ જઈએ છીએ કે આપણા ઉપર આપણો કાબૂ રહેતો નથી. એવો ગુસ્સો આપણને જ નુકસાન કરે છે. જીવનને અશાંત કરી મૂકે છે. આપણને અશાંત જોઈને આપણા મિત્રો, સગાં સૌ દુઃખી થાય છે અને દુઃશ્મનો ખુશ થાય છે.

નારીની પૂજા

તા. ૪-૧૨-૮૧, ધર્મમેઘ

સંસ્કૃતમાં એક શ્લોક છે. જેનો અર્થ છે - “જ્યાં જ્યાં નારીની પૂજા થાય છે ત્યાં ત્યાં દેવોનો વાસ છે.”

નારીની પૂજા એટલે શું? પૂજાનો રૂઢ અર્થ છે અબીલ, ગુલાલ ચડાવવા કે કુંકુ-ચોખા ચડાવવા કે ઘીની દીવીઓ પ્રગટાવીને આરતી ઉતારવી વગેરે. એથી જરા વધુ સારો અર્થ કરીએ તો માન-સન્માન અને હક્કો આપવા તે. ખરેખર તો નારીની પૂજાનો સાચો અને તાત્વિક અર્થ છે તેને નિર્વાસનિક દૃષ્ટિથી જોવી, આત્મદૃષ્ટિથી નિહાળવી. નરસિંહ મહેતાએ કહ્યું છે કે - “પરસ્ત્રી જેને માત રે”. તે ઊંચો આદર્શ છે, પણ નારી શક્તિનો સાચો પૂજારી-ઉપાસક તો તે છે કે જે એમ સમજે કે, ‘સર્વ સ્ત્રી જેને

માત રે'. ફૂલને તેની ડાળી ઉપરથી ચૂંટી કાઢવું, સૂંઘવું, મસળવું, રગળવું, પગ તળે કચડીને પીંખી નાંખવું અને કહેવું કે હું ફૂલોનો પ્રેમી છું, પૂજારી છું. ફૂલનો એવો મોટો કરુણ ઉપહાસ બીજો કયો હોઈ શકે?

નારીમાંથી નારાયણી બનવું તે તેના પોતાના હાથની વાત છે. શા માટે કોઈ તેને વાસનાની દૃષ્ટિથી જુએ - જોઈ શકે? નર હોય કે નારી જ્યાં સુધી આત્મભાવે જીવવાની કુશાગ્રતા ન આવે ત્યાં સુધી બંને અશાંત-દરિદ્ર રહેવાનાં. કોઈ કવિએ કહ્યું છે કે “અબલા જીવન હાય, તેરી કરુણ કહાની;

આંચલ મેં હે દૂધ, ઔર આંખો મેં હે પાની.”

જો અબલા રહે તો આ બધું જ વેઠવું પડવાનું છે. શા માટે અબલા રહેવું જોઈએ? પ્રબલા કેમ ન બની જાવું? પણ પ્રબલા એટલે શું? એટલે કાંઈ રણચંડી થઈને કોઈની સાથે-સામે ઝઝૂમવાનું નથી. એમ કરવાથી કોને સફળતા મળી છે? એ રીતે કોઈને સફળતા નથી મળી. ઈતિહાસ એની સાક્ષી આપે છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં શેર ઉપર સવાશેર હોય જ છે. એમ સાંભળ્યું છે કે મીરાંબાઈને જોઈને વિકારીના વિકાર શમી જતા હતા. આવી તાલીમ આપવાની યોજનાઓ વિશાળ પાયા ઉપર હાથ ધરાવી જોઈએ. જ્યાં સુધી આવી યોજનાઓ અમલમાં ન મૂકી શકીએ ત્યાં સુધી તેમની (નારીની) ઉન્નતિ માટે યથાશક્તિ-મતિ કર્યે જવું ઉચિત છે.

પ્રબલાનો સ્થૂળ અર્થ પૂર્ણ ફળદાતા નથી. તેનો સ્વાનુભવ તો તે પ્રમાણે અનુસરનારાઓને થઈ ગયો હશે. ખરેખર તો પ્રબલાને કોઈ દ્વંદ્વ યુદ્ધમાં ઊતરવું જ ન પડે. જો એવા યુદ્ધમાં ઊતરવું પડે તો તે પ્રબલા કેમ કહેવાય? પ્રબલા એટલે એવું પવિત્ર સાત્ત્વિક વ્યક્તિત્વ કે જેના સંપર્કમાં આવતાં રાજસી, તામસીપણું ઓગળી જાય. દૈવિશક્તિના વલયમાં આવતા જ આસુરી શક્તિ પાંગળી થઈ જાય.

એક ગાંડે ગાંડો

તા. ૯-૪-૮૨

નિશાળમાં વિદ્યાર્થીઓ આંક ગોખવા માટે ઘડિયો બોલતા હોય છે - બાર એકા બાર, બાર દુ ચોવીસ. અમે પણ એક ઘડિયો બનાવ્યો છે - એક ગાંડે ગાડો, બે ગાંડે ડાઘો. એક ભૂલે ભૂલ અને બે ભૂલે ખરું. જેમ ત્રણ ને ત્રણ પાંચ અને પાંચને ત્રણ નવ.

ત્રણ ને ત્રણ છને બદલે પાંચ કર્યા. ત્યારે એ પહેલી ભૂલે ખોટું થયું અને પાંચ ને ત્રણ આઠને બદલે નવ કર્યા ત્યારે બીજી ભૂલે કુલ સરવાળો ખરો આવ્યો.

તેવી જ રીતે ચીલાચાલુ રિવાજો અને વિચારોથી જુદા પ્રકારના વિચાર-વર્તન રાખનારને દુનિયા ગાંડામાં ગણી કાઢે છે, તેને ખોટો કહે છે. પરંતુ જ્યારે તેને તેવો જ બીજો ગાંડો મળી જાય છે ત્યારે ડાહ્યામાં ગણાવા લાગે છે. પછી તેમને અનુસરનારા પેલા લોકોને જગતભૂષણ માને છે. આમ એક જેટલું કાર્ય કરી શકે છે તેના કરતાં તેને જ્યારે બીજા સજાતીયનો સાથ મળે છે ત્યારે તે ઘણું બધું કાર્ય કરી શકે છે અને જ્યારે એવો જ ત્રીજો તેમની જોડે ભળે છે ત્યારે - એક ગાંડે ગાંડો, બે ગાંડે ડાહ્યો અને ત્રણ ગાંડે અતિડાહ્યો. એટલે કે જ્યારે ત્રણ ગાંડા મળે છે ત્યારે અનંત ઘણું વધુ કાર્ય કરી શકે છે. તેથી બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ એમ ત્રણ દેવોની કલ્પના કરવામાં આવી છે. એ ત્રણેય મળીને સર્જન, પોષણ અને સંહારનું કાર્ય કરીને જગત મશીનને અવિરત ગતિમાન રાખે છે. જગત રમકડાંને એક વાર ચાવી દીધી તે દીધી પછી ચાલ્યા જ કરે, ફરી વાર ચાવી દેવી જ ન પડે.

છુપું રહસ્ય છુપું જ રહે છે

ધર્મમેઘ તા. ૧૪-૧-૭૫

સંતો અને ગુરુજનો અતિ કૃપાળુ અને દયાળુ છે. જ્યારે એમના હૃદયમાં લોક કલ્યાણનો ઊભરો ચડે છે ત્યારે શાસ્ત્રોના છૂપા રહસ્યો કલ્યાણની અહૈતુકી ભાવનાથી સામાન્ય જનસમુદાયમાં પ્રગટ કરી દે છે. જેમ કબૂતરોને રોજ જુવાર નાખવાના નિયમવાળો જુવારને છુટા હાથે ઉડાડે છે. તેમ ગુરુજનો કલ્યાણ રહસ્યો ઉદાર હાથે ઉડાડે છે. એ વખતે વિદ્વાનોને એ ઠીક નથી લાગતું. એટલે એ એમ વિચારે છે કે આવા ગુપ્ત રહસ્યો અધિકારી સિવાય બીજાઓ પાસે પ્રગટ ન થવા જોઈએ. સંતો આવા રહસ્યોને સામાન્ય જન સમુદાયમાં પ્રગટ કરી દે છે તે ઠીક નથી કરતા. પરંતુ પરમાત્મા ખૂબ જ ન્યાયી છે. એ અસમર્થ એવા અનઅધિકારીના હાથમાં કાંઈ જવા નથી દેતા. ગુરુજનો કૃપાવશ ગુપ્ત રહસ્યોને ગમે તેટલા સરળતાથી સમજાવે પરંતુ જેણે સેવા-સદાચારનું પાલન કરીને અધિકારપણું પ્રાપ્ત નથી કર્યું તેની બુધ્ધિમાં છુપાં રહસ્યો ઉતરી શકતા નથી. તે સમજી શકતો નથી. તેના માટે તો આ રહસ્યો છુપાં જ રહે છે.

ઝેર પાવાની આદત - અલૌકિક રહસ્ય

તા. ૧૦-૧-૭૫, ધર્મમેઘ

એક બાદશાહને તેની માતાએ બચપણથી જ ઝેર આપવાની આદત પાડી હતી. કારણ કે તે મોટો થાય પછી પણ કોઈ ગમે તેટલું ઝેર આપે તોય આદતના કારણે ઝેર પચી જાય અને જાનહાનિમાંથી બચી જવાય. આ એક દૃષ્ટાંતમાંથી નીચે મુજબનું અલૌકિક રહસ્ય સમજી શકાય છે.

જેની માતાએ પોતાના સંતાનને બચપણથી જ અપમાનનાં ઝેર પીવાની-પચાવવાની આદત પાડી હોય, પોતાના કુટુંબીજનોનાં અપમાન ઝેર પીવાની - પચાવવાની આદત પાડી હોય એ જ મોટી ઉંમરે આખા સમાજનાં અપમાન ઝેર, અન્યાય સામે અડગ રહી તેને જીરવી શકે છે.

ત્રણ વાર પ્રણવ ઉચ્ચાર કરવો. શા માટે?

કોઈપણ કાર્યના પ્રારંભે અને અંતે, ત્રણ વાર પ્રણવ ઉચ્ચાર કરવો. શા માટે?

એક ઓમ્ મારા (બોલનારના) કલ્યાણ માટે.

બીજો ઓમ્ તારા (સાંભળનારના) કલ્યાણ માટે.

ત્રીજો ઓમ્ અન્યો (બોલનાર અને સાંભળનાર સિવાયના તમામ)ના કલ્યાણ માટે.

- યોગભિક્ષુ

સૌ કોઈએ ઉનમન થવાનું છે

તા. ૧૩-૬-૭૩, ધરમપુર, કાનજીભાઈનું આંગણ

જેમ પાણીનો નળ હોય અને તેમાંથી પાણી કે ક્યરો કાઢવા માટે ચકલી છૂટી મૂકવાથી - ખોલી નાખવાથી નળમાંનું પાણી અને ક્યરો બહાર નીકળી જાય છે. તેમ આપણા શરીરનો મળ કાઢવા માટે કોઈ ચકલીની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી નથી. શરીરના જે અંગ-ઉપાંગ છે તે પાણીના નળની ચકલીની જેમ નથી કે જેને છૂટા મૂકવાથી મળ બહાર નીકળી જાય. પરંતુ જે ક્યરો શરીરમાં એકત્રિત થાય છે, મનમાં સંકલ્પ કરવાથી તે ક્યરાને, મળને બહાર કાઢનાર અંગ-ઉપાંગ ઉપર એની અસર થાય છે. તેથી તે સક્રિય થવાથી ક્યરો કે મળનો નિકાલ થાય છે. તેવી જ રીતે આપણા શરીરની તમામ ઈન્દ્રિયો ઉપર આપણા મનનો અધિકાર છે. તેથી તેની તમામ ખામીની પ્રતીતિ આપણને જીવનમાં દરરોજ થાય છે. આ દષ્ટાંત તો સમજવા માટે છે. આ તો દેહની વાત છે અને બધાયને સમજાય તેવી છે અને અનુભવેલી પણ છે. તેવી જ રીતે આપણું મન સૂક્ષ્મ અને કારણદેહ વડે તમામ કરવા સમર્થ છે. તેમ છતાં એ શક્તિમાન મન ઉપર કાબૂ મેળવીને ઉન્મન - ઉનમન થવાનું છે.

મનુષ્યની દરેક પ્રવૃત્તિ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ માટેની છે

તા. ૨૧-૮-૭૬, ધર્મમેઘ

આજે તા. ૨૧-૮-૭૬ના રોજ સાંજે સાડા પાંચ વાગ્યે 'ધર્મસંદેશ' માસિકના અધિકૃત લેખક શ્રી પૃથ્વીસિંહ ઝાલા મુલાકાતે આવ્યા. લગભગ દશ વાગ્યા સુધી અનેક વિષયો પર વાતચીતો અને પ્રશ્નોત્તરી થઈ. તે દરમિયાન અમે 'ધર્મસંદેશ' માસિકને અમારો જે ધર્મસંદેશ આપ્યો તે નીચે મુજબ છે.

મનુષ્ય દેહની સાર્થકતા, એની મહાનતા એ છે કે એ દેહનું સંચાલન કરનાર દેહચેતના, આત્માને સાચી રીતે સમજી લેવો અને એ દેહ જે જગતમાં રહે છે તે જગતનું સંચાલન કરનાર જગત ચેતના - પરમાત્માને સાચી રીતે સમજી લેવો. બંનેને સાચી રીતે સમજવાનો પ્રયત્ન કરવો. આ જે પ્રયત્ન કરવામાં આવે એ જ સાધના. વળી, સાધના કરવા માટે સ્વસ્થ શરીરની અને શક્તિની આવશ્યકતા રહેલી છે અને એ શરીરની સ્વસ્થતા અને સંરક્ષણ માટે ખોરાક અને વસ્ત્રોની આવશ્યકતા પડે છે. તે મેળવવા માટે દ્રવ્યોપાર્જનની પ્રવૃત્તિ કરવી પડે છે. આ રીતે જોતા મનુષ્યમાત્રની દરેક

પ્રવૃત્તિ એ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ માટેની જ છે. પરંતુ મનુષ્યને આવી સાચી વાતની ખબર નથી. જો તે આ જાણકારી સાથે પ્રવૃત્ત થાય તો મનુષ્યની તમામ પ્રવૃત્તિ પણ સાધનાનું એક અંગ બની રહે.

જેને જગતના કલ્યાણની ભાવના છે તેના માટે સહેલામાં સહેલો ઉપાય પ્રથમ પોતાનું કલ્યાણ કરીને જગતકલ્યાણની સહાયતામાં ભાગીદારી નોંધાવવાનો છે. કેમ કે અન્યો કરતા પોતે પોતાની વધુ નજીક છે. તેથી પોતાનું કલ્યાણ અન્યોની તુલનાએ વધુ સુગમ અને નિરાપદ છે. વળી, આપણે પણ જગતનું એક અંગ જ છીએ અને તેથી આપણું કલ્યાણ કરીને જગતના એક માણસનું નિઃશંકપણે કલ્યાણ કર્યું જ કહેવાય. જગતના એક માનવીને અકલ્યાણમાંથી બહાર ખેંચી લીધો કહેવાય.

મૃત્યુ એક અવસ્થા તેથી મૃત્યુભયથી અભય થવું

મૃત્યુ પણ એક અવસ્થા છે. જાગૃતાવસ્થામાંથી નિદ્રા કે સ્વપ્નાવસ્થામાં જતાં ડર નથી લાગતો, શોક નથી થતો તો મૃત્યુ અવસ્થામાં જતાં ડર કેમ લાગે છે? શોક કેમ થાય છે? રડવું કેમ આવે છે? અજ્ઞાનતાના કારણે એમ બને છે. જો મૃત્યુ સમયે સૌ રડે છે તો જન્મ વખતે પણ રડવું જોઈએ. કારણ કે મૃત્યુ જન્મ માટે છે અને જન્મ મૃત્યુ માટે છે. તાત્ત્વિક દષ્ટિએ જોતા જન્મ-મૃત્યુ સમયે રડવું જોઈએ. જે જન્મ પછી મૃત્યુ ન હોય અને મૃત્યુ પછી જન્મ ન હોય, ખરેખર તો તે જ હસવાનો પ્રસંગ કહેવાય. વળી, જેને આપણે મૃત્યુ માનીએ છીએ એ મૃત્યુ કોનું થાય છે?

શરીરનું કોઈ અંગ હાથ-પગ ઈત્યાદિ નિષ્ક્રિય થઈ જાય તેથી કાંઈ મૃત્યુ સિદ્ધ થતું નથી. તેવી જ રીતે હૃદય નિષ્ક્રિય થવાથી પણ મૃત્યુ થયું એમ કહી શકાય નહીં. કાન નિષ્ક્રિય થઈ જવાથી જીવને શબ્દ જગતની અનુભૂતિ થતી નથી. તેથી કાંઈ જીવનું અસ્તિત્વ નથી એમ કહી શકાય નહીં. તેવી રીતે હૃદય નિષ્ક્રિય થઈ જવાથી જગતની અનુભૂતિ નહીં થવાથી જીવનું અસ્તિત્વ નથી એમ કહી શકાય નહીં. હૃદય બંધ પડવાને મૃત્યુ માનીને ડરવું એ કેવળ સમજણફેરનો ડર છે. વળી, તાત્ત્વિક રીતે વિચારીએ તો જન્મ કે મૃત્યુ કોનું થાય છે? પંચમહાભૂત રૂપી પ્રાકૃતિક પાંચ તત્ત્વથી બનેલ શરીરનું થાય છે. કેમ કે પ્રકૃતિ કોઈ સ્થિત-અવસ્થામાં સદાય માટે સ્થિર રહેતી નથી. તેમાં સતત સર્જન-વિસર્જનની ક્રિયા થતી જ રહે છે. પ્રકૃતિના આ અફર નિયમમાંથી કોઈ જ બચી શકતું નથી. તેથી પ્રાકૃતિક પંચમહાભૂતથી બનેલ શરીરનું પણ જન્મ-મૃત્યુ રૂપી સર્જન / વિસર્જન થતું જ રહે છે. પરંતુ શરીરને ચેતન-ગતિમાન રાખનાર તેની અંદર રહેલો આત્મા-જીવ તો અજર-અમર છે. તે તો સદા સર્વદા સ્થિર-નિત્ય છે. માટે સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરીને મૃત્યુથી, મૃત્યુના ભયથી સદાય માટે અભય થઈ જવું જોઈએ.

‘ભાવોદ્રેક’ ગૂઢાર્થ સહિત

અમારા હૃદયમાં પરમશક્તિની સ્તુતિ કરવાનો, ગુણગાન ગાવાનો જે ઊભરો ચડ્યો, ફળસ્વરૂપ પરમશક્તિની કૃપાથી છંદના ઢાળમાં નીચે મુજબ સ્તુતિની રચના થઈ તેને ‘ભાવોદ્રેક’ શીર્ષક આપ્યું છે.

- (૧) આશિષ પામું, તમને જ ધ્યાઉં;
વિકાર વિરમું, દયાળુ જુગતંબે.
- (૨) શરણમાં લેજો, વરદ હસ્ત રહેજો;
કટુ સત્ય કહેજો, ન પપલાવજો અંબે.
- (૩) નિર્મલ મતિ દેજો, ભાવ ના દુજો;
જ્યાં ચાહું ત્યાં હોજો, સર્વવ્યાપીની અંબે.
- (૪) શક્તિ તું શિવ છે, જીવમાંય શિવ છે;
શબમાંય શિવને, પ્રબોધે શિવાંબે.
- (૫) દયા તારી તું પર, આરાધું ના અવર;
દેખું વક ભમ્મર, તો કંપુ શિવાંબે.
- (૬) તું છે પ્રણવમાં, તારામાં પ્રણવ;
અજ્ઞાનીને લડવા, જુદાનાં જાદુ છે.
- (૭) શક્તિ નામે નારી, ને શિવ નામે નર છે;
પણ બંનેથી અવર, એ તત્ત્વ તો પર છે.
- (૮) પરમતત્ત્વને પામવા, ભજવા શ્રી ગુરુનાથ;
વલખાં માર્યે નવ મળે, ન વેચાય દુકાન-હાટ.
‘યોગ’ ભિક્ષા લાવિયો, ‘ભિક્ષુ’ બની ગુરુદ્વાર;
મુમુક્ષુ જરૂર પામશે, સૌનો મુજમાં ભાગ.

‘ભાવોદ્રેક’નો ગુઢાર્થ :

- (૧) આશિષ પામું, તમને જ ધ્યાઉં’
વિકાર વિરમું, દયાળુ જુગતંબે.

અહીં શક્તિને સમગ્ર જગતની અંબે મા કહેવામાં આવી છે. તેથી પરમ્શક્તિ એ જગતની મા અથવા જનની છે. તેની હાજરી માત્રથી જ આ સમગ્ર જગતની ઉત્પત્તિ થયેલી છે. આ પરમ્શક્તિ તો નિર્ગુણ, નિરાકાર, અજન્મા, અકર્મા, અજર, અમર અને ક્લેશ, કર્મ, વાસના અને કર્મફળ જેને સ્પર્શતા નથી અને અણુ-અણુમાં જે વસેલી છે, તેવી સર્વવ્યાપક છે. આપણા સૌનું મન સાકાર સાથે જોડાયેલું હોવાથી, પરમશક્તિની ઉપાસના કરવા માટે અનુભવીઓએ કાલ્પનિક જુદાં જુદાં નામ અને સ્વરૂપો લોકો સમક્ષ રજૂ કર્યાં. પરંતુ અજ્ઞાનતાવશ ભ્રમણામાં ભરમાઈને મોટે ભાગે સૌ શક્તિના મૂળ સ્વરૂપથી વિમુખ થઈ, જુદાં જુદાં દેશ કાળ પ્રમાણે કાલ્પનિક નામ-રૂપને ભજતા થઈ ગયા. ખરેખર કઈ શક્તિની ભક્તિ-આરાધના કરવાની છે, ધ્યાન ધરવાનું છે, આશિષ પામવાની છે? તેની સાચી સમજણ આપણા મનમાં દૃઢ થઈ જવી જોઈએ. અહીં ભાવોદ્રેકની પ્રથમ ટૂંકમાં સ્તુતિ કરતાં કહ્યું છે કે જગતજનની અંબે હું તમારી જ ભક્તિ આરાધના કરું છું. ફળસ્વરૂપ તમારી દયા-કૃપા-આશિષ થકી મારામાં રહેલા તમામ વિકારો નાશ પામે તેવી પ્રાર્થના કરું છું.

(૨) શરણમાં લેજો, વરદ્ હસ્ત રહેજો;
કટુ સત્ય કહેજો, ન પપલાવજો અંબે.

હે પરમ્શક્તિ કૃપા કરી આપ મને આપના ચરણમાં-શરણમાં રાખજો. સ્થાન આપજો. એટલું જ નહીં પરંતુ આપની અહૈતુકી કૃપા સતત મારી ઉપર વરસતી રહે એવી પ્રાર્થના કરું છું. જીવનમાં જાણ્યે-અજાણ્યે જો કાંઈ પણ અલ્યાણકારી કર્મ થઈ જાય કે તેમ કરવામાં મન લલચાય, તો ચેતવવાની કૃપા કરશો. એ પરમ્શક્તિ કાંઈ આપણી પાસે એમ કહેવા નથી આવતી કે તું જે અસત્કર્મનું આચરણ કરે છે તે કરવાનું બંધ કર. અસત્કર્મના આચરણના ફળસ્વરૂપે જીવનમાં સુખ-શાંતિ હણતી એવી વિષમ પરિસ્થિતિ ઊભી થાય કે જેથી આપણું જીવન હાલક-ડોલક થઈ જાય, પરંતુ હે જગતજનની, એવી પરિસ્થિતિ જીવનમાં ઊભી થાય ત્યારે હું હિંમત હારી જઉં નહીં પણ તેના મુખ્ય કારણનું મને ભાન થાય જેથી હું ચેતી જઈ તેવા અસત્ આચરણનો સદા માટે ત્યાગ કરી મારી જીવનને યા સ્થિર કરવા સભાનતાપૂર્વક પ્રયત્ન કરું. હે મા! તમે મારા ઉપર આવી કૃપા સદાય વરસાવજો એવી પ્રાર્થના કરું છું.

(૩) નિર્મલ મતિ દેજો, ભાવ ના દુજો;
જ્યાં ચાહું ત્યાં હોજો, સર્વવ્યાપિની અંબે.

હે સર્વવ્યાપક અંબા- પરમ્ચૈતન્ય શક્તિ મારા મનમાં માત્ર ને માત્ર એક જ

ભાવ છે કે તમે મારી મતિ-બુદ્ધિને નિર્મલ બનાવવાની કૃપા કરજો, જેથી ક્યારે પણ અધોગતિમાં ધકેલનારી અકલ્યાણકારી વિકારયુક્ત મલીનતા મારી બુદ્ધિમાં પ્રવેશે નહીં. તેવી હું આપને અહર્નિશ પ્રાર્થના કરું છું. હે પરમશક્તિ તું તો સચરાચરમાં વ્યાપેલી છે, અણુઅણુમાં તું જ વ્યાપેલી છે તેથી મારી નજર જ્યાં પણ, જેના પર પડે તેમાં હું તમને જ નિહાળું-અનુભવું. જ્યારે પણ ઈચ્છું ત્યારે આપ હાજર થઈ દર્શન આપજો અર્થાત્ આપની હાજરીનો અનુભવ કરાવજો એવી પ્રાર્થના કરું છું.

(૪) શક્તિ તું શિવ છે, જીવમાંય શીવ છે;
શબમાંય શિવને, પ્રબોધે શિવાંબે.

હે પરમશક્તિ, તું જ સર્વેનું કલ્યાણ કરનારી શિવ સ્વરૂપ છે જીવમાં અને શબમાં એટલે કે ચેતન અને જડમાં તારો જ વિશેષ બોધ અનુભવાય છે, સમગ્ર ચેતન-જડ સૃષ્ટિ તારી હાજરી માત્રથી જ આવિર્ભાવ પામી છે.

(૫) દયા તારી તુજ પર, આરાધું ના અવર;
દેખું વક ભમ્મર, તો કંપુ શિવાંબે.

હે પરમશક્તિ! તું તો અવ્યક્ત છે. પરંતુ સમગ્ર વિશ્વ-બ્રહ્માંડ-જીવ-જગત તારું જ વ્યક્ત સ્વરૂપ છે. તેથી તું જે દયા-કરુણા વરસાવે છે તે તારાં જ વ્યક્ત સ્વરૂપ ઉપર વરસાવે છે. હે દયાળુ હું સદા-સર્વદા તુજને જ આરાધું, ભક્તિ-ઉપાસના કરું, બીજા કોઈની જ નહીં એવી કૃપા કરજો. જાણ્યે-અજાણ્યે મારી ભક્તિ આરાધનામાં ચૂક થાય, વિવેક-મર્યાદા લોપાય, તેથી તું મારા ઉપર કોપિત થાય તે વિચારથી જ હું હચમચી જાઉં છું, ધ્રુજ જાઉં છું.

(૬) તું છે પ્રણવમાં, છે તારામાં પ્રણવ;
અજ્ઞાનીને લડવા, જુદાનાં જાદુ છે.

હે જગતજનની પરમચૈતન્ય શક્તિ તારામાં પ્રણવ-ઓમ્ છે. અને પ્રણવ-ઓમ્માં તું રહેલી છે. આમ તમે બંને એક જ છો, ભિન્ન નથી. શક્તિ-પરમાત્મા-આત્મા-પરમબ્રહ્મ એક જ તત્ત્વ છે. પરંતુ જે અજ્ઞાની છે, બુદ્ધિના બૂઠા છે, જેમની સમજમાં જડતા છે, જે ભ્રમણાઓમાં જ ભમ્યા કરે છે. આવા પામર જીવો શિવ-શક્તિને એક નથી માનતા પરંતુ જુદા માની, જુદા જુદા પંથ ઉભા કરી પરસ્પર એકબીજા સાથે લડી મરે છે, લડાવી મારે છે. આવા લોકો શું કરે છે? કહે છે કે તારા રામ અને મારા કૃષ્ણ, તારી અંબા અને મારી બહુચર, તારી મહાકાળી અને મારી ભદ્રકાળી, આમ એક જ ચૈતન્ય તત્ત્વને જુદા જુદા બતાવી એકબીજા સાથે લડી મરે છે - લડાવી મારે છે.

(૭) શક્તિ નામે નારી, ને શિવ નામે નર છે;
પણ બંનેથી અવર, એ તત્ત્વ તો પર છે.

જગતમાં દરેક સ્ત્રી શક્તિસ્વરૂપ છે. દરેક નર શિવસ્વરૂપ છે. જગતમાં મુખ્ય ત્રણ યોનિ છે પશુ-પક્ષી અને મનુષ્ય. આ દરેક યોનિમાં નર અને નારી એમ જુદાં શરીર હોય છે કાં તો નર શરીર હોય કે કાં તો નારી શરીર હોય. એક જ શરીરમાં નર-નારી હોય નહીં. તેથી દરેક નર શરીર શિવ અને નારી શરીર એ શક્તિ એમ કહેવાય, સમજાય-તેથી વિશેષ કાંઈ નહીં. આ નર-નારીથી વિશેષ તો એ પરમૂત્ત્વ, પરમૂચૈતન્ય શક્તિ છે જે નર-શિવ અને નારી-શક્તિથી પર છે, જુદું જ છે. એ તત્ત્વ દરેક નર-શિવ અને નારી-શક્તિના શરીરમાં આત્મા રૂપે રહેલ છે.

(૮) પરમૂ તત્ત્વને પામવા, ભજવા શ્રી ગુરુનાથ;
વલખાં માર્યે નવ મળે, ન વેચાય દુકાન-હાટ.
'યોગ'-ભિક્ષા લાવિયો, 'ભિક્ષુ' બની ગુરુદ્વાર,
મુમુક્ષુ જરૂર પામશે, સૌનો મુજમાં ભાગ.

દરેક યોનિમાં શક્તિ-નારી અને શિવ-નર હોય જ છે. પરંતુ આ બંનેથી પર જે જુદું તત્ત્વ છે જેને પરમૂત્ત્વ-ચૈતન્યશક્તિ-આત્મા-બ્રહ્મ વગેરેથી સંબોધવામાં આવે છે, કે જે અજર-અમર-નિર્ગુણ-નિરાકાર અને સર્વવ્યાપક છે. તે નજરે દેખી શકાય નહીં કે સ્પર્શી શકાય નહીં, પરંતુ એ તો માત્ર અનુભવી શકાય. એ પરમૂચૈતન્યશક્તિ-પરમાત્માની સાચી સમજણ, અનુભવ જાતે થાય નહીં, પમાય નહીં. તે માટે તો બ્રહ્મનિષ્ઠ, બ્રહ્મશ્રોત્રિય એવા સદ્ગુરુદેવના શરણમાં-ચરણમાં શ્રદ્ધા-ભક્તિ-પ્રેમ-ધીરજપૂર્વક સતત રહેવું જોઈએ. તેમનું સાનિધ્ય સેવવું જોઈએ. તો ક્યારેક સદ્ગુરુદેવની કૃપા થતાં તે પરમૂત્ત્વને અનુભવાય-પમાય. તેથી અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે—
“પડા રહે દરબાર મેં ધણી કા ધક્કા ખાય;

એક દિન ધણી નવાજુ હૈ, જો દર છાંડી ન જાય.”

એ પરમૂત્ત્વ કોઈ દુકાનમાં વેચવાની વસ્તુ નથી કે રૂપિયા આપીને ખરીદી લેવાય. જે કોઈ લેભાગુ જન તેને વેચાણ આપવાની વાત કરે છે તે આપણને મુરખ બનાવી, આપણો ગેરલાભ ઉઠાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધે છે. તેથી તે પરમૂત્ત્વને પામવા-સમજવા-અનુભવવા માટે અજ્ઞાનતાવશ સમજણના અભાવે નિરર્થક વલખાં-હવાતિયાં મારી મેળવી લેવાની સમજણ એ કેવળ આપણું અજ્ઞાન છે, ધુમાડાના બાયકા ભરવા જેવું છે.

તમે સૌ અમને તમારા ગુરુદેવ માની અમને યોગભિક્ષુજી મહારાજ કહે છો. તો યોગભિક્ષુજી જગતના તમામ ભૌતિક સુખ-સંપત્તિને પ્રાપ્ત કરવા સક્ષમ હોવા છતાં જીવનપર્યંત એ લૌકિક પુરુષાર્થથી સમજણપૂર્વક સતત દૂર રહી, પરમ્ચૈતન્યશક્તિ સ્વરૂપ પરમ્ ગુરુદેવ ઓમ્ પરમાત્માને પામવા-અનુભવવા સતત પુરુષાર્થના માધ્યમ દ્વારા, પોતાના ધ્યેયને પરમાત્માની કૃપાથી જ પામ્યા. નિત્યાનિત્યની સાચી સમજણ હૃદયમાં અંકિત થઈ ગઈ છે. તેમનામાં જ સદા મસ્ત બની જીવનભર શ્વાસ-પ્રશ્વાસે તેમનું દિવ્ય સ્મરણ-રટણ અખંડપણે થઈ રહ્યું છે. આમ યોગભિક્ષુજી પરમ્ ગુરુદેવ ઓમ્ પરમાત્માના દ્વારેથી એટલે કે તેમની અનંત કૃપાથી સાચી સમજણરૂપી ભિક્ષાને માંગી લાવ્યા છે. પરમ્ ગુરુદેવ એટલે સર્વવ્યાપી પરમ્ ચૈતન્યશક્તિ કે જેને પરમાત્મા કહેવામાં આવે છે, જેમનો વાયક, બોધક ઓમ્ છે. તો પરમ્ ગુરુદેવના દ્વારેથી કેવી સાચી સમજણ માંગી લાવ્યા? પરમાત્મા એ કોઈ મોટા મહેલોમાં કે ગુફામાં રહેતા નથી. પરંતુ તે તો સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં, વિશ્વમાં - અણુઅણુમાં વસેલા છે તેઓ તો નિર્ગુણ-નિરાકાર-અજર-અમર-અજન્મા છે. ક્લેશ, કર્મ, વાસના, કર્મફળથી સંપૂર્ણ અલિપ્ત છે. કાળ તેમને સ્પર્શી શકતો નથી, તેઓ સંપૂર્ણ, સર્વજ્ઞ અને ત્રિકાલીન ગુરુઓના પણ ગુરુ છે. પરમાત્માની કૃપાથી જ આ સર્વકાલીન સનાતન સત્યને જાણ્યું, અનુભવ્યું. આ સનાતન સત્ય હૃદયમાં પથ્થરની લકીર સમાન અંકિત થઈ ગયું. આ પરમ્તત્ત્વ એ જ સર્વકાલિન નિત્ય છે. બાકીનું સમગ્ર જડ-ચેતન-દૃશ્ય-અદૃશ્ય જગત અસત્ય છે. તો પછી મોક્ષદાતા, પરમ્તત્ત્વ - પરમ્ચૈતન્ય શક્તિ કે જેનો બોધક-વાયક ઓમ્ છે. તેને પામવાના બદલે, અક્યાણકારી, જન્મ-મરણના ચક્રાવે ચડાવનાર અનિત્યને પામવા માટે આંધળી દોટ લગાવી દોહ્યું મનુષ્ય જીવન વેડફવું એ તો આપણી ભ્રમણાયુક્ત સમજણની પામરતા છે. તો તમારા ગુરુદેવ ઓમ્ પરમાત્માના દ્વારેથી અર્થાત્ તેમનામાં એકાકાર થઈ તેમની કૃપાથી આ અફર-સનાતન સાચી સમજણની ભિક્ષા માંગી લાવ્યા છે. તેને તમારા ગુરુદેવે પોતાના પૂરતી સીમિત રાખી નથી. પરંતુ સમગ્ર જીવ-જગતના કલ્યાણ માટે અનેક યુક્તિ-પ્રયુક્તિ દ્વારા નિઃસ્વાર્થ, નિષ્કામ લોકકલ્યાણના સદ્ભાવથી જગત સમક્ષ રજૂ કરી રહ્યા છે, સમજાવી રહ્યા છે. જેથી સૌ ભ્રમણાઓમાંથી મુક્ત થઈ સાચી સમજણના સહારે કલ્યાણપથમાં આગળ વધી મનુષ્યજન્મ સાર્થક કરી શકે. આ વાતને - ધ્યેયને નીચેની પંક્તિઓ દ્વારા સમજી શકાય છે :

“પરમ્ગુરુ પરમાત્માની, પ્રાપ્તિ તારું લક્ષ પરમ્;

પ્રગટાવ પ્રભુ જીવમાત્રમાં, એ જ તારો ધર્મ ચરમ્.”

તો, એ પરમ્ કલ્યાણદાયી, સચરાચરમાં વ્યાપ્ત પરમ્ ચૈતન્ય શક્તિની સ્તુતિ કરવાનો અમારા હૃદયમાં ઉમળકો આવ્યો. પરિણામે તે શક્તિની કૃપાથી જ છંદની-

સ્તુતિની દિવ્ય-અલૌકિક જે રચના થઈ જેનું શીર્ષક “ભાવોદ્રેક” આપ્યું. સાથે સાથે તેમાં રહેલ ગૂઢાર્થ-મર્મની સમજણ સૌના કલ્યાણ માટે રજૂ કરી. સૌ કોઈ કલ્યાણકામીઓ તેના મર્મને યથાર્થ રૂપે સમજી, જીવનમાં ઉતારી, કલ્યાણપથમાં આગળ વધી મનુષ્યજીવન સાર્થક કરી શકે તેવી ઓમ્ પરમાત્મા, પરમ્ ચૈતન્યશક્તિને પ્રાર્થના.

સર્વે યોનિમાં મનુષ્ય યોનિ શ્રેષ્ઠ છે

હંસ મોતીનો ચારો ચરે છે, ચાતક વર્ષામૃતનું જ પાન કરે છે, કોયલનો અવાજ મધુર હોય છે, મોર અને તેની પાંખોનો દેખાવ ખૂબ જ સુંદર હોય છે. વગેરે. આમ બધાં જ પશુ-પક્ષીમાં કોઈ ને કોઈ વિશેષતા હોવા છતાં પણ તેમાંથી કોઈ મનુષ્ય જેટલું-જેવું વિશેષ નથી બની શક્યું. કેમ કે મનુષ્ય જ એવો છે કે જે નરમાંથી નારાયણ બનવા વિચારી શકે છે. એટલું જ નહીં પણ તે તેને અનુરૂપ નિષ્ઠાપૂર્વક, યથાયોગ્ય પુરુષાર્થ કરી નરમાંથી નારાયણ બની જાય છે. જે બીજું કોઈ નથી કરી શકતું.

પરમાત્માનું કોઈ સ્થૂળ શરીર નથી

પરમાત્માના સ્વરૂપની અનંત કલ્પનાઓ છે. સૌ તેમને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે-સ્વરૂપે પૂજે છે. તેથી નક્કી થાય છે કે હજુ સુધી કોઈને તેમના સાચા સ્વરૂપની પૂર્ણ કલ્પના આવી શકી નથી અને તે જ તેની સાબિતી છે કે પરમાત્માનું કોઈ જ સ્વરૂપ નથી. તેમની કોઈ સ્થૂળ આકૃતિ, દેખાવ જ નથી. જીવ જો શિવના સ્વરૂપની સંપૂર્ણ યથાયોગ્ય કલ્પના કરી શકે તો જીવ “જીવ” શાનો? અને શિવ “શિવ” શાનો? આત્મા જો પરમાત્માના સ્વરૂપની પૂર્ણ કલ્પના કરી શકે તો આત્મા “આત્મા” શાનો? અને પરમાત્મા “પરમાત્મા” શાનો?

એક શ્લોકમાં શ્રી વ્યાસદેવજીએ પણ પરમાત્માની જે કલ્પના કરી હતી તે બદલ ક્ષમા માંગતા નીચે મુજબ સ્તુતિ કરી છે-

હે પરમાત્મા તમે તો નિરાકાર છો, પરંતુ અજ્ઞાનતાવશ તમારી મૂર્તિ-આકૃતિની કલ્પના કરવાની જે કુચેષ્ટા કરી છે તે બદલ મને ક્ષમા આપજો. તમે તો સર્વવ્યાપક છો. પરંતુ મેં અજ્ઞાનીએ તમારો તીર્થસ્થાનો અને મંદિરોમાં વાસ છે તેમ કહી તમારા સર્વવ્યાપકપણાને સીમિત કરવાની ભૂલ કરી તે બદલ મને માફ કરજો. તમે તો અવ્યક્ત છો, પરંતુ સ્તુતિના માધ્યમ દ્વારા તમને વ્યક્ત કરવાનો અયોગ્ય પ્રયત્ન કર્યો તે બદલ હે પરમાત્મા, મારી ભૂલને દરગુજર કરવાની કૃપા કરજો. આમ ક્ષમાયાચના કરતી સ્તુતિ દ્વારા વ્યાસદેવજીએ પરમાત્મા તો નિરાકાર, સર્વવ્યાપક અને અવ્યક્ત છે તેમ જણાવ્યું છે.

મોક્ષકામીઓએ કોઈની સ્તુતિ કે નિંદા કરવી જોઈએ નહીં

તા. ૬-૬-૭૨

એવું કહેવાય છે કે - સિદ્ધજનોની સ્તુતિ કરનાર તેમના પુણ્ય લઈ જાય છે અને તેમની નિંદા કરવાવાળા તેમનાં પાપ લઈ લે છે. આમ પાપ અને પુણ્ય અને એના ફળસ્વરૂપ દુઃખ, સુખ જ્યાં સુધી પુરાં ભોગવાઈ જાય નહીં ત્યાં સુધી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી. એનો અર્થ એ થયો કે પાપ-પુણ્યથી મુક્ત થઈ જેઓને મોક્ષ પ્રાપ્તિની કામના છે તેમણે કોઈની સ્તુતિ કે નિંદા પણ કરવી જોઈએ નહીં. માત્ર દષ્ટાભાવથી જીવવું જોઈએ.

બ્રહ્મ સાક્ષાત્કારીની નિંદા-અલ્પજ્ઞતાનું પ્રદર્શન

બ્રહ્મ સાક્ષાત્કારી જીવ જગતના વ્યવહારથી બહાર નીકળી જાય કે જગતના બીજા આનંદ ન જલ્યે એવો કોઈ નિયમ નથી. એ બધું એ જીવની રુચિ અને પરિસ્થિતિ ઉપર અવલંબે છે. એવા જીવોની ટીકા કરનારા પોતાની અલ્પજ્ઞતાનું પ્રદર્શન કરતા હોય છે. અલ્પજ્ઞ જીવોની ટીકાથી કે ભૌતિક આનંદો પ્રત્યે અભિમુખતાથી તેમના બ્રહ્માનંદમાં ઓટ નથી આવતી.

જેવી રીતે કોઈ જીવ વડાપ્રધાન બને તો એને વડાપ્રધાનના સર્વ સુખ મળે છે. પરંતુ તેથી તે કોઈનો પિતા-પુત્ર ઈત્યાદિ મટી નથી જતો અને એની રુચિ અનુસારના બીજા આનંદ ભોગવવાથી એના વડાપ્રધાનપણાના આનંદમાં ઓટ નથી આવતી.

માતા-નારી-જગત જનની

તા. ૯-૧૨-૭૧

દરેક જીવનો જન્મ પોતાની માતાથી થાય છે અને માતા નારી છે. તેથી નારી જનની છે. અને જગતજનની સંપૂર્ણ જગતમાં વ્યાપેલી છે. એવા સર્વવ્યાપક તત્ત્વથી કોઈ પૂર્ણપણે દૂર ભાગવાનો પ્રયત્ન કરે તો તેને સ્થાન ક્યાં મળી શકે?

માતૃ-પિતૃ તત્ત્વથી બનેલો આ દેહ પિતા-માતા તરફ નર-નારી તરફ અનાયાસે જ આકર્ષવાનો, જેમ લોહું ચુંબક તરફ અનાયાસે જ આકર્ષાય છે.

જ્ઞાન અને ભૌતિકતા

તા. ૧૦-૧૧-૭૧

જ્ઞાન આચરણ માટે હોય છે. આચરણ ક્રિયા વિના સંભવ-શક્ય નથી અને જ્યાં ક્રિયા છે ત્યાં ભૌતિકતા હોય જ છે.

ભૌતિક સુખની લાલસા

તા. ૩૧-૧-૭૨, કોરડા

જેને ભૌતિક સુખની અતિ લાલસા છે. તેવો મનુષ્ય તેને પ્રાપ્ત કરવામાં એટલો તો લાલાયિત થઈ જાય છે કે જેથી તે ક્યારેક વિવેક-મર્યાદા ખોઈ બેસે છે. પરિણામે એના હાથે ક્યારેક મહાપાપ થઈ જવાની સંભાવના રહે છે.

પંચમહાભૂતનું લઘુભૂત કાંઈ જ બગાડી શકતું નથી

આ શરીર પંચમહાભૂતનું બનેલું છે. તેમાંથી એક કે અધિક ભૂતની વિકૃતિ થાય છે ત્યારે શરીરની જે સ્થિતિ થાય છે તેને જ ભૂતનો આવેશ કહેવામાં આવે છે. બાકી હકીકતમાં તો જ્યાં સુધી શરીરના ભૂતો-પંચમહાભૂતો સ્વસ્થ દશામાં છે ત્યાં સુધી બહારના શંકા ભૂતોનું કાંઈ વળી શકતું નથી. પંચમહાભૂતો ઉપર એવું લઘુભૂત સત્તા ચલાવી શકતું નથી.

જ્ઞાન-યોગભક્તિ

તા. ૨-૨-૭૨, કોરડા

કોઈ પણ વસ્તુની જાણકારી પ્રાપ્ત કરવી તેનું નામ જ્ઞાન, તે જ્ઞાનનું આચરણ કરવું તે યોગ. આચરણ કરતાં કરતાં તેમાં પ્રેમ પ્રગટે તે ભક્તિ.

જ્યાં પ્રેમ છે ત્યાં ત્યાગ છે. ત્યાગ એ ભક્તિ જ છે.

કહેવાનો ભાવ એક જ હોય, પણ દરેકની કહેવાની શૈલી જુદી જુદી હોવાથી ઘણી વખત સમજનાર અર્થ ખોટા કરે છે.

ઊંઘ અને સમાધિ

ઊંઘમાં કેવળ શૂન્ય અવસ્થા હોય છે. તે સમયે “હું છું” - “હું ક્યાં છું” તેની ખબર રહેતી નથી. પરંતુ સમાધિમાં પોતાપણાનું ભાન રહે છે.

અંતર્મુખપણાની પ્રધાનતા

તા. ૨૧-૫-૭૩

ભારતમાં પ્રથમથી જ અંતર્મુખપણાની પ્રધાનતા મનાઈ છે, ગણાઈ છે. વિજ્ઞાનરૂપી બહિર્મુખપણાની અધિક બાહ્ય પ્રવૃત્તિની મહત્તા ગૌણ મનાતી. તે કાળમાં તો ભૌતિકતાની અધિક શોધખોળ કરનારને રાવણ કહેતા કે જેના પૂતળાને લોકો આજે પણ બાળે છે.

વાડજમાં ઝવેરભાઈ નિમિત્તે થયેલ સત્સંગ

**સભા તા. ૨૮-૬-૭૩ ભજનમાં ગાળેલ સમય લાંબો
અને મોજશોખમાં ગાળેલ સમય ટૂંકો લાગે છે.**

ભગવાનના-ઈષ્ટના ધ્યાન-ભજનમાં ગાળેલ દશ મિનિટ પણ ઘણી લાંબી લાગે છે. જ્યારે નાટક-સિનેમા-શેર સપાટા-મોજશોખમાં કલાકોના કલાકો વ્યતિત થઈ જાય છે તોય તેની ખબર કેમ પડતી નથી? કારણ કે એ બધો સમય ખૂબ હલકો-લઘુ હોય છે. અને ધ્યાન-ભજનનો સમય ખૂબ ભારે-ગુરુ હોય છે. તેથી ભજનનો ગુરુ સમય કાળને ખાઈ જાય છે, અને મોજ-શોખના લઘુ સમયને કાળ ખાઈ જાય છે, જેમ પીંજેલુ થોડું રૂ ઘણું બધું લાગે પણ જરા પવન લાગતાં કે આગની નાની ચિનગારી અડતાંની સાથે ઊડી જાય છે કે બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે. પણ લોઢાની નાની કણી ઘણી નાની હોવા છતાં ભારે-ગુરુ હોવાથી તેને વા-વંટોળ ઉડાવી શકતો નથી અને અગ્નિ બાળી શકતો નથી.

અભય ક્યારે થવાય?

તા. ૨૭-૮-૭૩

અભય ત્યારે થવાય કે જ્યારે બીજાઓ આપણાથી અભય પામે. કહેવત છે “જેવું વાવીએ તેવું લાણીએ”. અભય વાવીએ તો અભય લાણીએ - પામીએ. જ્યાં સુધી આપણાથી અન્ય કોઈ ભય પામતું હોય ત્યાં સુધી આપણે અભય ક્યાંથી થઈ શકીએ? ક્યારેય પણ નહીં.

જપ - ધારણા અને ધ્યાન

તા. ૨૭-૮-૭૩

ઈષ્ટ મંત્ર માનસિક વાણી જપતી રહે તે જપ. ઈષ્ટ આકૃતિને માનસિક આંખ જોતી રહે તે ધારણા. ઈષ્ટ આકૃતિને ઈષ્ટ સ્થાનમાં જોતી રહે છે તે ધ્યાન. ત્રણ એકી સાથે થતા રહે તે ઉત્તમ. પરંતુ ક્યારેક માનસિક દષ્ટિ બીજું કાંઈક અને બીજે કાંઈક જોવા લાગે તોય માનસિક વાણી-જપ તો અખંડ ચાલુ જ હોય. ત્રણમાંથી એક તો અખંડ વધ્યા જ કરે, વધ્યા જ કરે છે.

ઉર્ધ્વ રેતસની અતિ સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા

મેઢાસણ તા. ૧૧-૧૧-૭૩

અન્નનું સૂક્ષ્મતમ અંશ વીર્ય છે. વીર્યનો સૂક્ષ્મતમ અંશ પ્રાણ છે. પ્રાણનો સૂક્ષ્મતમ અંશ રેતસ-દિવ્ય ઊર્જા છે. તેનો જ્યારે બ્રહ્મરંધ્ર સાથે સંબંધ થઈ જાય છે એટલે કે એ દિવ્યઊર્જા બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચે છે ત્યારે તેને જ ઉર્ધ્વ રેતસ કહેવામાં આવે છે. તે પ્રાપ્તિ એ જ પરમપ્રાપ્તિ છે. તે પરમપ્રાપ્તિને જ દેશ-કાળ પરિસ્થિતિ અનુસાર અનેક નામ છે - અનેક નામ આપવામાં આવે છે.

ભગવાનનો મોક્ષ

તા. ૩-૧૨-૭૩

ભગવાનનો ક્યારે પણ મોક્ષ નથી થતો. કારણ કે એ અનુશાસનમાં નથી રહેતા, સ્વચ્છંદ વર્તન કરે છે. સાધકોનો મોક્ષ થાય છે, કારણ કે તેઓ અનુશાસનમાં રહે છે, નિયમમાં રહે છે.

શક્તિ જ ભગવાન

તા. ૧૦-૧૨-૭૩

જગત શક્તિને જ ભગવાન માને છે ભલે પછી તે સહનશક્તિ હોય (ઈશુ) કે પછી ભલે શાસક શક્તિ હોય. (કૃષ્ણ)

ગુરુશ્ર પ્રત્યે જેવો ભાવ-તેવી પ્રાપ્તિ

તા. ૧૦-૧૨-૭૩ ગોવિંદપુરા

કોઈ મને ભગવાન માને તો ભગવાન પણ છું. દેવ માને તો દેવ પણ છું. દાનવ માને તો દાનવ પણ છું અને માનવ માને તો માનવ પણ છું. જેને જે તત્ત્વ જોઈએ તે મારામાંથી જગાડીને લઈ લ્યો.

જેમ પૃથ્વીમાં બધા જ રસ છે. જેને જે રસ જોઈએ તેને તે તેવો પ્રયત્ન કરીને પ્રાપ્ત કરી લે છે.

તેમ ગુરુજનો બધું જ આપવા સમર્થ છે. જેમને જે જોઈતું હોય તેને અનુરૂપ શ્રદ્ધા-નિષ્ઠાપૂર્વક પુરુષાર્થ કરી પ્રાપ્ત કરી લે છે.

શિવ-શક્તિ એક જ તત્ત્વ

વિશ્વભરના મનુષ્યોની ઉપાસના મુખ્ય બે રૂપે વહેંચી શકાય છે. એક શિવ ઉપાસના અને બીજી શક્તિ ઉપાસના. કોઈ ભિન્ન ભિન્ન રીતે તાકાત-બળ-શક્તિ ઈચ્છે છે. તો કોઈ ભિન્ન ભિન્ન રીતે પોતાનું કલ્યાણ કરવા મથે છે - પ્રયત્ન કરે છે. કલ્યાણનો ઉપાસક ક્રમે ક્રમે અનાયાસે જ શક્તિ પ્રાપ્ત કરી લે છે. શક્તિનો ઉપાસક ક્રમે ક્રમે કલ્યાણમાર્ગમાં આગળ વધતો જાય છે. એ રીતે જોતાં શિવ અને શક્તિ, શક્તિ અને શિવ બંને એક જ તત્ત્વની, એક જ પ્રાપ્તિની બે બાજુ છે. એકને પામતાં બીજું અનાયાસે પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. ભલે બંનેનાં જુદાં નામ છે.

ધર્મની વ્યાપકતા - ખંડેરાવપુરા યોગ સાધના કુટીર

તા. ૪-૧૨-૭૫

જેવી રીતે રઘુરામ (કોઈ પણ એક વ્યક્તિ)ના શરીરમાંથી રઘુરામને ગોતવા હોય તો આખા શરીરના એક અંગ-ઉપાંગમાંથી સ્વતંત્ર રીતે રઘુરામ મળતા નથી. પરંતુ આખા શરીરના સમસ્ત અંગ-ઉપાંગોનો સમુદાય રઘુરામ તરીકે ઓળખાય છે— કહેવાય છે.

તેવી જ રીતે ધર્મનું પણ કોઈ સ્વતંત્ર સ્વરૂપ નથી. એ પણ પરમ્વ્યાપક તત્ત્વ છે. જેમ કે ફરજ, કર્તવ્ય, જવાબદારી, ત્યાગ, બલિદાન, પરોપકાર, સાત્ત્વિકતા

પ્રત્યે નિષ્ઠા, સ્વમાન, સ્વાધ્યાય, સ્વદેશ ભક્તિ ઇત્યાદિ અનેક અંગ-ઉપાંગોને ધર્મ એવું નામ આપવામાં આવે છે-ઓળખવામાં આવે છે. તે ઉપરાંત “પરહિત સરસો ધરમ નહીં ભાઈ, નહીં પર પીડા સમ અધમાઈ”. એ ઉક્તિમાં ધર્મના ઘણા મોટા અર્થનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

રડવાના પ્રસંગે મુક્ત પણે રડવું જોઈએ

હસવાના પ્રસંગે જેમ નિઃસંકોચપણે હસીએ છીએ. તેવી જ રીતે રડવાના પ્રસંગે મુક્ત પણે રડી લેવું જોઈએ. જો એમ નથી થતું તો સ્વાસ્થ્ય ઉપર એની બહુ ખરાબ અસર થાય છે. જેઓ મુક્ત રીતે હસવાના પ્રસંગે હસે છે અને રોવાના પ્રસંગે રડે છે એનું સ્વાસ્થ્ય એ પ્રમાણે ન કરનારા કરતા વધુ સારું જોવામાં આવે છે.

બધા જીવ ચૈતન્યની રીતે જોતા સજાતીય છે.

યોગસાધના કુટીર તા. ૮-૧-૭૪

એક જીવ જ્યારે બીજા જીવને પીડે છે ત્યારે પીડાતા જીવને જોઈને ન પીડાનાર જીવને પણ દુઃખ થાય જ છે. કેમ કે આત્માની રીતે જોતાં, ચૈતન્યપણાની રીતે જોતાં તે સજાતીય છે. બંનેમાં ચૈતન્ય રહેલું છે.

જેમ કોઈ પશુ ઓચિંતું કોઈ મનુષ્ય ઉપર ધસી આવે અને એને ઈજા પહોંચાડવા લાગે ત્યારે બીજા આ જોનારા મનુષ્યોને પણ ખૂબ દુઃખ થઈ આવે છે. પછી ભલે તે પોતાનું સગુંવહાલું ન હોય પણ મનુષ્યપણાની રીતે પોતાનું સજાતીય છે.

ગુરુ પ્રત્યે શ્રદ્ધા

કોઈના પ્રત્યે ગુરુ તરીકેની ભાવના દૃઢ થઈ ગયા પછી તેમનામાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ પછી ગુરુના કોઈ પણ વર્તનમાં અયોગ્યતા ન દેખાવી જોઈએ. ગુરુના દરેકદરેક વર્તનની કાંઈ શિષ્યને સમજણ પડતી નથી કે ક્યારે કેવા પ્રકારનું વર્તન કરી ગુરુ કોઈનું કલ્યાણ કરી રહ્યા છે. ગુરુ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા-નિષ્ઠા એવી દૃઢ થઈ જવી જોઈએ કે જેથી ગુરુનું દરેક વર્તન કોઈના ને કોઈના કલ્યાણ માટે જ હોય છે. આવો સમાધાનયુક્ત ભાવ આપણું પણ કલ્યાણ જ કરે છે.

આત્મસાક્ષાત્કારીનું જીવન

આત્મસાક્ષાત્કારી જનમાં કોઈ તો અતિ ગરીબ અવસ્થામાં રહેતા હોય છે. તો કોઈ કોઈ તો અતિ રાજાશાહી ઠાઠથી રહેતા હોય છે. આ જમાનામાં એવું પણ બનતું હોય છે કે પૈસાદારો ગરીબ આત્મસાક્ષાત્કારી પાસેથી આત્મવિદ્યા (જ્ઞાન) શીખવાનું ઓછું પસંદ કરે છે. સંકોચ થાય છે. એવાઓ માટે રાજાશાહી ઠાઠવાળા આત્મસાક્ષાત્કારી ઉપયોગી થઈ પડે છે. તેમની પાસે આત્મવિદ્યા-જ્ઞાન મેળવવા સ્વેચ્છ પણ સંકોચ વગર જાય છે.

સત્-અસત્ કર્મોનાં ફળ ભગવાન હાથોહાથ આપતા નથી

તા. ૯-૨-૭૪

સત્કર્મોના ફળનું સુખ અને અસત્કર્મોના ફળનું દુઃખ ભગવાન પ્રત્યક્ષ રૂપે હાથોહાથ આપતા નથી. પરંતુ પરોક્ષ રીતે સૂક્ષ્મ રૂપે આપે છે. તેથી મનુષ્ય ગફલતમાં રહી જાય છે. પરમાત્મા તો સત્-અસત્કર્મોનું ફળ એવી સૂક્ષ્મ પ્રક્રિયા દ્વારા આપતા હોય છે કે તે મનુષ્યની સમજણમાં જલદી આવી શકતું નથી. અને તેથી મનુષ્ય સત્કર્મો છોડીને અસત્કર્મો તરફ વળી જતો હોય છે.

નિષ્કામ કર્મયોગનું ફળ

તા. ૯-૨-૭૪

નિષ્કામ કર્મયોગ કરવાથી જગતમાં શાંતિ ફેલાય છે. નિષ્કામ કર્મયોગનું જે આચરણ કરે છે તેઓ પણ જગતનું એક અંગ જ છે. તેમાં તેમને સહાયતા કરનારા પણ જગતનું એક અંગ જ છે અને તે સર્વેની ચિત્તશુદ્ધિ થવાથી તેઓના ચિત્તમાં શાંતિ-સમાધાન પ્રવર્તે છે.

માતા-પિતા પ્રત્યે સંતાનોનો તિરસ્કાર

તા. ૧૧-૬-૭૪

માતા-પિતાને તેમનાં સંતાનો સામાં થાય છે. તિરસ્કારની વૃત્તિ રાખે છે. કારણ કે આ જમાનામાં પતિ-પત્ની ભોગ ઈચ્છે છે, પરંતુ સંતાન નથી ઈચ્છતાં, સંતાનોત્પત્તિ તરફ અણગમની ભાવના રાખે છે. પહેલેથી જ જેનામાં અણગમો રહેલો છે તે સંતાનની

ઉત્પત્તિ થાય તો તેવું સંતાન માતા-પિતા તરફ ગમો-સદ્ભાવના ક્યાંથી રાખી શકે? એવા સંતાનમાં ઉદાસીનતા અને તિરસ્કારના સંસ્કાર તો ગર્ભાવસ્થામાંથી જ રોપાયેલા હોય છે. તેથી તે માતા-પિતા તરફ પણ ઉદાસીનતા અને તિરસ્કારની વૃત્તિ લઈને જ જન્મે છે.

સંત સમાગમ અને સાધુ દર્શનની ભૂખ

તા. ૨૭-૪-૭૬

જઠરાગ્નિ મંદ પડવાથી મનુષ્ય સમજે છે કે હું બીમાર છું અને તેથી તે સાજો થવાનો પ્રયત્ન કરે છે. પરંતુ સંતસમાગમ અને સાધુ દર્શનની ભૂખ એને નથી લાગતી ત્યારે એ નથી સમજતો કે મારા સૂક્ષ્મ શરીરનો જઠરાગ્નિ મંદ પડી ગયો છે. તેથી હવે સાવધાન થઈ જવાની જરૂર છે. એ સમજણનો અભાવ એ એના નૂગરાપણાની નિશાની છે.

ધ્યાનનો નિયમિત પ્રયાસ તે જ સફળતા

તા. ૧-૫-૭૬

ધ્યાનનો રોજ નિયમિત પ્રયત્ન કરવો એને જ એક સફળતા સમજી લેવી જોઈએ. ધ્યાન કેવું અને કેટલું થાય છે એની ફિકર બહુ ન કરવી જોઈએ. અંતરંગ સૂક્ષ્મ ગતિવિધિઓનું સાચું તોલમાપ કાઢવું સહેલું નથી. બાકી તો સૌના મને સૌ સવા શેર.

શાંતિ અને સમાધાનકારી જીવનમાં બાધક

મનુષ્ય શાંતિ અને સમાધાનકારી જીવન ઇચ્છે છે અને તે શાંતિ અને સમાધાનમાં બાધક છે ક્લેશો. અવિદ્યા-અસ્મિતા-રાગ-દ્વેષ અને અભિનિવેશ નામે યોગશાસ્ત્રમાં પાંચ ક્લેશ જણાવ્યા છે.

ગુરુશિષ્ય

- (૧) ગુરુ આપણને સ્વીકારે આપણે પણ ગુરુને સ્વીકારીએ.
- (૨) આપણે ગુરુનો સ્વીકાર કરી લીધો હોય, આપણે કોઈ મહાપુરુષની ગુરુ તરીકે વરણી કરી લીધી હોય પણ ગુરુને તેની ખબર ન હોય.
- (૩) આપણે ગુરુ તરીકે કોઈનો સાક્ષાત્ સ્વીકાર ન કર્યો હોય છતાંય આપણા જીવનમાં કોઈ મહાત્માની પ્રેરણા હરદમ વ્યાપેલી હોય.
- (૪) ગુરુ કર્યા હોય છતાંય આપણે કોઈને કહેતા ન હોઈએ.
- (૫) ગુરુ કર્યા હોય અને હિંમતથી કહેતા હોઈએ કે અમુક મારા ગુરુ.
- (૬) મનમાં ગુરુ તરીકેનો બિલકુલ ભાવ ન હોય છતાંય જગત સમક્ષ કહેતા હોઈએ કે અમુક મારા ગુરુ.
- (૭) કોઈ પ્રત્યે ગુરુ તરીકેની ભાવના હોય પણ એમના માટે થોડો પણ ત્યાગ ન કરી શકીએ.
- (૮) ગુરુ માટે સર્વસ્વ ત્યાગવાની તૈયારી હોય પણ બાહ્ય જગતમાં એમ ન કહેતા હોઈએ કે અમુક મારા ગુરુ.
- (૯) ગુરુ માટે સર્વસ્વ ત્યાગવાની તૈયારી હોય અને “અમુક મારા ગુરુ” એમ કહેતા પણ સંકોચ થતો ન હોય.

માણસનું મન જ મોક્ષ અને બંધનનું કારણ છે.

વિષયપ્રાપ્તિના સંકલ્પ વિનાનું મન = મોક્ષનું કારણ

વિષયપ્રાપ્તિના સંકલ્પવાળું મન = બંધનનું કારણ

અર્થાત્

નિષ્કામ કર્મનું ફળ મોક્ષપ્રાપ્તિ

સકામ કર્મનું ફળ જન્મ-મરણની ઘટમાળ

સંસ્કારીતાની મર્યાદા

તા. ૧૨-૧૨-૭૬

શોક પ્રસંગને હળવો કરી શકતા નથી. પરંતુ હર્ષના પ્રસંગોનો આનંદ પૂરેપૂરો લઈએ છીએ. સંસ્કારીતાની મર્યાદાના કારણે શોકના આઘાતને પૂરો રુઝાવી શકતા નથી.

ધર્મમેઘ

ધર્મવર્ષા થતાં પૂર્વે ઘણા લાંબા સમય સુધી ઋતંભરા પ્રજ્ઞાની વર્ષા થવા લાગે છે અને એને મસ્તિષ્ક અને પુસ્તક દ્વારા ઝીલવાના પ્રયાસમાં ધર્મવર્ષાના કારણરૂપ એવા એકાગ્રતાના વાદળ વિખરાઈ જાય છે. માટે ઋતંભરા પ્રજ્ઞાને પ્રત્યક્ષ-મૂર્તિમંત કરવાના પ્રલોભનમાં ન પડવું. “કોઈ આવા પ્રલોભનમાં ન પડે” એવી ચેતવણી આપવાની ઈચ્છા એ પણ એક પ્રકારનું પ્રલોભન જ છે.

માતા-પિતાના ભાવોની શરૂઆત

તા. ૨૧-૧૧-૭૭

બાળકમાં મૂળે ફૂટવાની શરૂઆત થાય અને બાલિકામાં છાતીનો વિકાસ શરૂ થાય ત્યારે અનાયાસે જ તેનામાં પરિવારના મુખિયા થવાનો એટલે કે સ્વતંત્રતાના ભાવો જોર પકડે છે. તે વખતે તેનામાં માતા-પિતાના ભાવો આવવા લાગે છે. કારણ કે તે વખતે તેમની અંદર જ એમનાં સંતાનોનો જન્મ વીર્ય કે રજ રૂપે થઈ ચૂક્યો હોય છે. જ્યારે બહાર જન્મ થાય ત્યારે બહારનાઓને એની ખબર પડે છે.

ધર્મને પચાવવો

રૂંવાડે રૂંવાડે ધર્મને વ્યાપ્ત કરી દેવો, પચાવી દેવો. શામ-દામ-દંડ-ભેદ દ્વારા ધર્મમાંથી વિચલિત કરવાની પરિસ્થિતિ ઊભી થાય ત્યારે પણ અચલ હિમાલયની જેમ પોતાની ધર્મભાવનામાં અડગ રહેવું તેને જ ધર્મ પચાવ્યો કહેવાય.

गायत्री अनुष्ठानना तेरमा दिवसे रात्रे आवेल स्वप्न

गुरुदेवजुं स्मरण - भयमांथी मुक्ति (स्वप्न)

‘धर्ममेघ’ - मणिनगर

स्वप्नमां जेयुं के नाग भगवाननुं मोटुं ईडलुं भेटुं હતું. તેની ફેણનો આખો ભાગ કપાઈ ગયો હતો. તેથી ગોળાકાર ભાગ જ ઊંચો થયેલો હતો. સાત માળના મકાનની છત ઉપર હું હતો. એ ફેણ વિનાના નાગ ભગવાનની સામે હું જોતો હતો. જોત-જોતામાં તો તેમને ફેણ ફૂટી નીકળી અને નાગ ભગવાન એવા તો વધવા લાગ્યા કે હું છત ઉપર હતો એની લગોલગ મારી સામે આવી ગયા. હું ડરના કારણે છત ઉપર ભાગમભાગ કરવા લાગ્યો અને નાગ ભગવાનની ફેણ મારી પાછળ અને પાછળ. હવે શું થાય? દોડતો જાઉં અને વિચારતો જાઉં કે હવે કયો મંત્ર બોલું તો નાગ ભગવાન પાછા ચાલ્યા જાય. હનુમાનનો મંત્ર બોલું કે બીજો કયો મંત્ર બોલું? આખરે મોઢામાંથી નીકળી ગયું, “જય ગુરુદેવ”. બોલતાંની સાથે જ નાગ ભગવાન કે જે સાત માળની છત સુધી ઊંચા થયેલા હતા તે સડાક કરતા ભોંયતળિયે નાનું ફીડલું થઈ ગયા. હું બીજી વાર બોલ્યો, “જય ગુરુદેવ” અને એ ફીડલું મુઠ્ઠી જેવું અને ચીતરેલું થઈ ગયું. પછી ત્રીજી વાર બોલ્યો “જય ગુરુદેવ” અને એ ચિત્ર પણ લય પામી ગયું. સાથોસાથ મારો ભય પણ દૂર થઈ ગયો. ત્યાર પછી એક અઠવાડિયે મદારી આવ્યો અને મકાનની સામે રસ્તા ઉપર નાગ ભગવાનને રમાડી ગયો અને મેં ઘરમાં બેઠાં બેઠાં ગાયત્રી અનુષ્ઠાનની માળા કરતાં કરતાં તેમનાં દર્શન કર્યાં.

गायत्री अनुष्ठान समयनुं स्वप्न

હનુમાનજીના સપ્રેમ આશીર્વાદની પ્રાપ્તિ

કોઈ એક યાત્રાના સ્થાનમાં હું અને જટાશંકર સાથે છીએ. એક જગ્યાએ હનુમાનજીની મૂર્તિ પાસેથી પસાર થયા. સિંદૂર લાગેલી પથ્થરની મૂર્તિ હતી. મેં મૂર્તિને કહ્યું. મને બચી ભરો. મૂર્તિનું ડોકું નમ્યું અને મને બચી કરી, પછી મેં કહ્યું, મારા માથે હાથ મૂકો. મૂર્તિનો હાથ ઊંચો થયો અને ખૂબ જ ધીરેથી મારા માથે હાથ મૂક્યો. આમ વ્હાલ કરી આશીર્વાદ આપ્યા.

આજે દિવસ દરમ્યાન ગાયત્રીની સો માળા કરી હતી. રાત્રે પચીસ માળા કરી સૂતો હતો. સ્વપ્નમાંથી જાગ્યો ત્યારે ચાર વાગ્યા હતા.

ગાયત્રી અનુષ્ઠાનના ચૌદમા દિવસે રાત્રે આવેલ સ્વપ્ન

મારા નાથ, આજ મને દર્શન આપો

ચારની ગમાણમાં એક દિગંબર મૂર્તિ આધેડ વયની બીમાર અવસ્થામાં ઊભી હતી. એક ભાઈ તેમની પાસે તબિયત બતાવવા આવ્યા તો એ મૂર્તિએ તેમની નાડી જોઈ ગંદી ગાળ બોલ્યા. (જેનો અર્થ હતો નાડી બરાબર નથી.) ત્યાં તો બીજી વયોવૃદ્ધ દિગંબર મૂર્તિ દેખાઈ. તેઓ પણ ગંદી ગાળ બોલ્યા. પછી બંને મૂર્તિઓ પરસ્પર ભેટી પડી. ત્યાંથી હું આગળ ચાલ્યો જતો હતો. મેં ફક્ત એક કોપીન પહેરી હતી અને પગ સુધીનું એક માદરપાટનું કપડું ઓઢેલું હતું. મારા શરીરને અઘોર જંગલમાં ચાલ્યું જતું જોઈ રહ્યો હતો. પછી મારા શરીરને થાકીને એક બાજું પડેલું જોયું. બે-ત્રણ લોકો ત્યાંથી નીકળ્યા, તેમણે મને ઓળખ્યો. મેં તેમને કહ્યું કે મને હળવદની વાટ બતાડો. એક જણ આગળ ચાલવા લાગ્યો. હું તેમની પાછળ પાછળ ચાલ્યો જતો હતો. ત્યાં તો ગુફા જેવી બે અંધારી ઓરડીઓ દેખાઈ. બંનેની જાળી બંધ હતી. હું ત્યાં ઊભો રહી ગયો અને રોતાં રોતાં આ પ્રમાણે બોલવા લાગ્યો, “મારા નાથ, આજ મને દર્શન આપો તમે” ખૂબ જ ઊંચા સ્વરથી રોતો જાઉં અને બોલતો જાઉં. થોડી વારમાં એ અંધારી ઓરડીઓમાં પ્રકાશ થયો. બંને ઓરડીઓ બરાબર દેખાતી હતી. તેમાં કોઈ હતું નહીં. હું ઓરડીમાં પ્રવેશ્યો. મારું રડવાનું અને બોલવાનું તો ચાલુ જ હતું. એટલામાં તો એક દિગંબર મૂર્તિ પાછળના ભાગમાંથી દોડતી આવતી જણાઈ. એટલામાં લગભગ હું જાગ્રત થઈ ગયો હતો. મને મનમાં ખૂબ ભય લાગવા માંડ્યો કે હમણાં સ્વપ્ન પુરુ થઈ જશે, અને મારા ગુરુજી કોણ છે એ બરાબર જોઈ નહીં શકાય. સ્વપ્ન પૂરું થઈ જાય નહીં એનો પણ ખૂબ જ પ્રયત્ન ચાલુ હતો. અને ખૂબ જ જોરથી રોતો જાઉં અને બોલતો જાઉં. “મારા નાથ, આજ મને દર્શન આપો તમે.” એટલામાં તો દિગંબર મૂર્તિ ઓરડીમાં પ્રવેશી પાછળના ભાગેથી નજીક આવતી ગઈ. જેમ જેમ ઓરડીમાં મારી નજીક આવતી ગઈ તેમ તેમ તે આકૃતિ સ્પષ્ટ દેખાતી ગઈ. મનમાં ખૂબ જ ડર છે કે રખે ને આકૃતિ પૂરી સ્પષ્ટ દેખાય તે પહેલાં સ્વપ્ન પૂરું થઈ જશે તો? મૂર્તિ નજીક આવતી ગઈ અને ચોખ્ખી દેખાતી ગઈ. તે ઠેઠ આગળની જાળી પાસે આવીને ઊભા રહ્યા. શરીર સંપૂર્ણ નગ્ન છે. રંગ ખૂબ જ કાળો અને થોડો ચમકતો છે. માથે જટાની અંબોડી વાળી છે. કાળા શરીરમાં દાંત એકદમ સફેદ દેખાય છે. હજી મુઠ્ઠાનો દોરો ફૂટેલો નથી. ધરાઈ ધરાઈને એ શરીરને નીરખ્યું. પછી તુર્ત જ સ્વપ્ન પૂરું થઈ ગયું. બંધ આંખે જ એ બધું યાદ કરવા લાગ્યો. હું તે વખતે જમણા પડખે સૂતો હતો. ડાબો

હાથ ડૂંટી ઉપર હતો. માનસિક રીતે એ રટણ ચાલુ જ હતું “મારા નાથ, આજ મને દર્શન આપો તમે.” એ જ સ્થિતિમાં સૂતાં સૂતાં એ જ રટણ ચાલુ રાખ્યું. અને સ્વપ્નને ખૂબ ખૂબ યાદ કરી લીધું. ઊઠીને લખી લેવાનું મન થતું હતું. પરંતુ ખાટલામાંથી ઊઠવાનું મન નહોતું થતું. આખરે કરેળિયા કરીને ઉઠ્યો અને ઘડિયાળમાં જોયું તો રાત્રીના બરાબર સાડા ત્રણ વાગ્યા હતા. બોલપેન અને નોટબુક લઈ બધું લખી લીધું.

મોઢું લંબચોરસ હતું. મોઢા પર કોઈ પ્રકારનો ભાવ હતો નહીં. તેઓ મારી સામે મીટ માંડીને જોઈ રહ્યા હતા અને હું એમના સામે મીટ માંડીને જોઈ રહ્યો હતો.

ધર્મમેઘ

જ્યોતિદર્શન

તા. ૧૯-૮-૭૮

આજે સવારે લગભગ પાંચ વાગે નાદાનુસંધાન પછી સવાસનમાં હતો. નાદાનુસંધાન વખતે જ્યોતિદર્શન થયું. તારાના આકારનો ગોળ પ્રકાશ હતો. તેની ફરતે આછા પ્રકાશનું વર્તુળ હતું. આમ આછો (મંદ) પ્રકાશીત તારો દેખાયો. અને પછી ખૂબ પ્રકાશિત થતો ગયો. લગભગ અડધી મિનિટ દેખાયો હશે. બનતાં સુધી એ વખતે શ્વાસ બંધ હતો. એ વખતે ઊંઘની અવસ્થાય ન હતી કે જાગ્રત અવસ્થાય ન હતી. જેમ જેમ તારાનો પ્રકાશ વધતો ગયો તેમ તેમ જાણે આંખ હમણાં ખૂલી જશે- હમણાં ખૂલી જશે એવી અવસ્થા પ્રાપ્ત થતી ગઈ. પરંતુ આંખ તો ખૂલી નહીં, પરંતુ આસ્તે-આસ્તે તારો લોપ થઈ ગયો.

ગાયત્રી આશીર્વાદ

ધર્મમેઘ- મણીનગર- તા. ૧૫-૧૧-૭૮

આજે પૂજા કરીને નાદાનુસંધાન બાદ સવાસન ચાલતું હતું. તેમાં સ્વપ્ન આવ્યું.- રૂમમાં પલંગમાં જે બાજુ અમારું મસ્તક હતું તે બાજુ બારી હતી. બારીમાંથી અંદર એક સ્ત્રીનો હાથ લંબાયો અને મારા માથે મુકાયો. મેં એ હાથને મારા બંને હાથ વડે પકડી લીધો અને એ હાથની આંગળીઓથી કોણી સુધી દબાવી દબાવીને એ સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો કે એ હાથ કોનો છે. વળી એ વખતે એ પૂછવાનું પણ ચાલુ હતું કે આપ

કોણ છો? આપ કોણ છો? પણ કાંઈ જવાબ મળ્યો નહીં. એ હાથનો સ્પર્શ કરતી વખતે અને પૂછતી વખતે અત્યંત પ્રમાણમાં મારું રડવાનું પણ ચાલુ હતું. ખાસી વાર સુધી એ વરદહસ્ત મારા મસ્તક ઉપર સ્થાપિત રહ્યો એ જ સ્થિતિમાં હું સંપૂર્ણ જાગ્રત અવસ્થામાં આવી ગયો. જાગ્રત અવસ્થામાં આવતાંની સાથે જ તુર્ત જ વિચાર આવ્યો કે એ વરદહસ્ત ચોક્કસ મા ગાયત્રીનો હતો અને “ગાયત્રી અનુષ્ઠાન સાધના શિબિર”નું જે આયોજન થવા જઈ રહ્યું હતું તે માટે એમણે આશિષ આપી દીધા.

ઓમ્ પ્રચારનો આદેશ (સ્વપ્ન દ્વારા) - કેદારેશ્વર

લખ્યા તા.૦૫-૦૯-૮૦

તા.૧૪-૮-૮૦ ના રોજ સાંજે એક સંબંધી જોડે વાતચીતમાં તેમણે મને કહ્યું કે -આ તો રાક્ષસી ભૂમિ છે (કેદારેશ્વર- તા.૬૫૩વંજ) અહીં તમે કેટલી બધી ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ કરી, જો આટલી પ્રવૃત્તિ-તપ સૌરાષ્ટ્રની ભૂમિ ઉપર કરી હોત તો પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર થઈ જાય.

પંદરમી ઓગસ્ટની રાત્રી પસાર થઈ ગઈ અને નિયમ પ્રમાણે પૂજા-ધ્યાન માટે ઊઠ્યો. પૂજા-ધ્યાન પતાવીને નિયમ પ્રમાણે સવાસન કર્યું. સવાસનમાં નીચે મુજબ અનુભવ થયો.

હું પોતે જ હનુમાનજી સ્વરૂપે છું. એ સ્વરૂપે જ એક મોટા વિશાળ આંગણમાં પ્રવેશ્યો. ત્યાં ડાબી બાજુએ ગોખલામાં હનુમાનજીની મૂર્તિ હતી- તે મૂર્તિ પણ ચેતનમૂર્તિ હતી. હાથ-પગ આંખો બધું જ મનુષ્યની જેમ ગતિશીલ હતું. મેં સામેની બાજુ જમણી તરફ જોયું. તો બીજા ગોખલામાં બીજી હનુમાનજીની મૂર્તિ હતી. એ પણ ચેતન- તેનો મુખનો ભાવ એવો હતો કે જાણે મને કાંઈક ઠપકો આપતા હોય. એ ગોખલાની જમણી બાજુ (મારી જમણી બાજુ) એક મોટો ગોખલો હતો. તેમાં માતાજી બેઠાં હતાં. બરોબર એક સ્ત્રીના જેવડી જ એમની આકૃતિ હતી. તેઓ ખુરશીમાં બેઠાં હતાં. રેશમી બેંગલોરી સિલ્કની સફેદ સાડી પહેરી હતી. મેં જઈને તેમને નમન કર્યું-એમણે મારા કપાળમાં કાંઈક ચીતર્યું. મેં અરીસામાં જોયું તો તે ઓમ્ની આકૃતિ હતી. અનેક રંગી નાના નાના ગોળ કાચ(ખાંપ) ચોડીને એ ઓમ્ની આકૃતિ બનાવેલી હતી. એટલામાં જાગી જવાયું. બધું જ ખૂબ યાદ રહી ગયું. તે બધું બરાબર લખી લીધું.

આઠેક દિવસ પછી એ વાત લક્ષમાં આવી કે હું હવન વખતે ગાયત્રી માતાનો, ઓમ્નો તથા હનુમાનજીનો એમ ત્રણ ફોટા રાખું છું. અનુષ્ઠાનમાં પણ ત્રણેય ફોટા રાખ્યા હતા. તેથી એકી સાથે ત્રણેના દર્શન થયા-વળી મારા કપાળમાં (આજ્ઞાયકના સ્થાને) ઓમ્ ની આકૃતિ માતાજીએ દોરી-ચીતરી આપી તેથી હવે ઓમ્ના પ્રચારની એમના તરફથી પણ આજ્ઞા-સ્વીકૃતિ મળી ગઈ. આ રીતે વિચારતાં વિચારતાં ખુબ જ આનંદ થયો. અહીં કેદારેશ્વરમાં રહીને જે કાંઈ ધાર્મિક-પવિત્ર પ્રવૃત્તિ કરી તે સાર્થક થઈ હોય તેમ લાગ્યું.

બુદ્ધિની કંગાલિયત

તા.૪-૨-૮૨

સામ-દામ-દંડ-ભેદ-યુક્તિ-પ્રયુક્તિ-છળ-કપટ વિગેરેથી બીજાને છેતરીને બુદ્ધિ ફુલાય છે. પણ બુદ્ધિની કંગાલિયત તો જુઓ! તેને બીજાને છેતરવાની તો ખબર પડે છે, પરંતુ બીજાને છેતરવામાં જ પોતે છેતરાઈ રહી છે તેની જ તેને ખબર નથી પડતી- તેની જ તેને સમજ નથી પડતી.

કેદારેશ્વર મહાદેવ, તા.કપડવંજમાં

તા.૫-૯-૮૦

ચતુર્માસના રોકાણ દરમ્યાન થયેલ સર્વજીવ હિતાય-સુખાયની ધાર્મિક-પવિત્ર પ્રવૃત્તિઓ. ઈ.સ.૧૯૮૦

સવા લાખનું એક એવા ગાયત્રી મંત્રનાં ત્રણ અનુષ્ઠાનો માર્જન, તર્પણ અને આહુતિ સાથે

અનુષ્ઠાન	પ્રારંભ	પૂર્ણાહુતિ
પ્રથમ	૩૦-૫-૮૦	૧૩-૬-૮૦
દ્વિતીય	૨૪-૬-૮૦	૩-૭-૮૦
તૃતીય	૧૦-૭-૮૦	૧૯-૭-૮૦

તા. ૭-૭-૮૦ ગાયત્રી મંત્રનો ચોવીસ કલાકનો અખંડ જપયજ્ઞ

તા. ૧૬-૮-૮૦ કૌન સો સંકટ હોય હમારો...હનુમાનજીના મંત્રનો બાર કલાકનો જપયજ્ઞ

તા. ૨૪-૮-૮૦ “ઓમ્ નમઃ શિવાય ઓમ્” મંત્રનો બાર કલાકનો અખંડ જપયજ્ઞ

તા. -૦૯-૮૦ બોતેર કલાકનો “ઓમ્ ગુરુ ઓમ્” મહામંત્રનો અખંડ જપયજ્ઞ
આ ઉપરાંત ત્રણ ગાયત્રી-મારૂતિ હવન થયા.

પ્રથમ હવન ગુરુપૂર્ણિમાના દિવસે કેદારેશ્વરમાં તા-૨૭-૦૮-૮૦ ના રોજ બીજો હવન શ્રી પુરસોત્તમ વ્યાસ (સરસ્વતિ હાઈસ્કૂલ-તેલનારના પ્રિન્સિપાલના ઘરે-કપડવંજ તા.૨૮-૦૮-૮૦ ના રોજ ત્રીજો હવન મંગળભાઈ કેવળભાઈ પટેલના ઘરે-તેલનાર

ત્રણ દિવસની ગુરુપૂર્ણિમા મહોત્સવની ઉજવણી

બાકી રહેલ “ગુરુમહિમા” પદ્યની સમજણનો વાર્તાલાપ ટેપ કર્યો

પાતંજલ યોગદર્શનના સમાધિપાદ અને સાધનપાદ ઉપર જે વાર્તાલાપ થયો તે ટેપ કર્યો

તદ્ઉપરાંત નિત્ય-નિયમિત સ્વાધ્યાય-સત્સંગ તથા મહાદેવજીને અભિષેક કરવામાં આવતો.

શ્રી ગુરુધ્યાન ભિક્ષુજી (રોહીતભાઈ સુખડિયા, ડાકોર) તથા ઉષાબહેનને આપણી ઋષિ સંસ્કૃતિના ગુરુકુલની પરંપરા મુજબ પાતંજલ યોગદર્શનના સમાધિપાદ તથા સાધનપાદનું અમૂલ્ય જ્ઞાન-સમજણ આપવામાં આવી.

ચાર માસના સમય દરમ્યાન શ્રી ગુરુધ્યાન ભિક્ષુજી તથા ઉષાબહેને સતત અમારી સાથે રહી નિષ્કામભાવે સેવાનો ખૂબ લાભ લીધો. ઉષાબહેનને ઓમ્ પરિવારવતી અમારા દ્વારા “શ્રી ગાયત્રી સાધના સહાયક” નો ચાંદીનો મેડલ આપી તેમનું બહુમાન કર્યું.

આ બધી પ્રવૃત્તિઓમાં “આરોગ્ય ભુવન”ના સંસ્થાપક શ્રી શારદાબા-ઉત્કંઠેશ્વર મહાદેવ તથા “આરોગ્ય ભુવન”ના વ્યવસ્થાપક શ્રી ભાઈલાલભાઈ

પુરુષોત્તમભાઈ મિશ્રીનો ખૂબ સહકાર રહ્યો. તદ્ઉપરાંત તેલનાર ગામના સરપંચ શ્રી કાન્તિભાઈ પટેલ - હાયર સેકન્ડરી સ્કૂલના પ્રિન્સિપાલ શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ વ્યાસ, ગુજરાતી પ્રાથમિક શાળાના હેડમાસ્ટર શ્રી દલાભાઈ, દૂધની ડેરીના ચેરમેન શ્રી મંગળભાઈ પટેલ, તેલનાર ગામની હોસ્પિટલના મુખ્ય ડોક્ટર શ્રી કેતનભાઈ પટેલ, સહકારી બેંક-તેલનારના મેનેજર શ્રી પાઠક તથા અન્ય અનેક મહાનુભાવોનો ખૂબ જ સાથ-સહકાર રહ્યો. આ સાથ-સહકાર આપવામાં બહેનોએ પણ ખૂબ જ સાથ આપ્યો.

સંત એટલે

ધર્મમેઘ તા.૧-૯-૮૧

સંત એટલે જગત આખાનો મરજિયાત દેણદાર કે જે લેવામાં નહીં પણ આપવામાં જ આનંદ માને છે.

વર્તમાનને સંભારો

ધર્મમેઘ તા.૨-૧૦-૮૧

વીતેલા વર્તમાનકાળને જ ભૂતકાળ કહેવામાં આવે છે. આવનાર વર્તમાનકાળને જ ભવિષ્યકાળ કહેવામાં આવે છે. તેથી વર્તમાનકાળ અતિ મહત્વનો છે, માટે વર્તમાનને સંભારો.

ધર્મ પાખંડ-પ્રચાર-દેખાવ-સાધના

ધર્મપાખંડ, ધર્મદેખાવ, ધર્મપ્રચાર અને ધર્મસાધના આમ સામાન્ય રીતે ચાર પ્રકારે ધર્મનો શબ્દપ્રયોગ કરાય છે અને ધર્મનો જીવનમાં ઉપયોગ કરાય છે.

ધર્મપાખંડ:- ધર્મના નામે અધર્મનું આચરણ કરીને સ્વાર્થ સિદ્ધ કરી લેવો તેમાં “ધર્મપાખંડ”ના કેટલાય પ્રકારોનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

ધર્મદેખાવ:- ધર્મનું આચરણ સાચા મનથી પોતાના કલ્યાણ માટે ન કરતાં માત્ર પ્રદર્શન માટે કરવું. તેમ કરીને લોકોને છેતરી પોતાનો સ્વાર્થ સિદ્ધ કરી લેવો તેમાં ધર્મદેખાવના ઘણાં બધા પ્રકારોનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

ધર્મપ્રચાર:- સ્વકલ્યાણ માટે નિષ્ઠાપૂર્વક ધર્મનું આચરણ કરવું અને સાથે પરકલ્યાણ માટે નિષ્કામ ભાવે તેનો પ્રચાર કરી લોકોને ધર્મના માર્ગે જીવન જીવવા પ્રેરવા-તેમાં ધર્મપ્રચારના અનેક પ્રકારોનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

ધર્મસાધના:- ધર્મને સાધનાનું એક અંગ બનાવીને જીવનમાં તેનું દૃઢતાપૂર્વક આચરણ કરવું. ધર્મને રૂંવાડે રૂંવાડે વ્યાપ્ત કરી દેવો, ધર્મને પચાવી નાખવો. ધર્મને પચાવી નાખવો એટલે શામ-દામ-દંડ-ભેદ દ્વારા ધર્મમાંથી વિચલિત કરાવવા વાળી ગમે તેવી પરિસ્થિતિ જીવનમાં ઉત્પન્ન થાય ત્યારે પણ અચળ હિમાલયની જેમ પોતાની ધર્મભાવનામાં અડગ રહેવું. આમાં ધર્મસાધનાના અનંત પ્રકારોનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

પોતાને વંદો-ધ્યાઓ-પૂજો

કાશ્મીરી શૈવસિદ્ધાંત, કાશ્મીરી શૈવદર્શન અને કાશ્મીરી શૈવસૂત્ર એ ત્રણ એક જ છે અને તેની ઉપયોગિતા છે પ્રત્યભિજ્ઞા. તેના માટેનો પ્રમાણિત ગ્રંથ છે “પ્રતિભિજ્ઞાહૃદયમ્” જેનો અર્થ થાય છે. પોતાના દ્વારા પોતાની ઓળખાણ કરાવનાર હૃદય સ્વરૂપ શાસ્ત્ર. જેમ શરીરમાં હૃદય અમૂલ્ય છે. તેમ શિવસાહિત્યમાં પ્રતિભિજ્ઞાહૃદયમ્ અમૂલ્ય છે અને પ્રતિભિજ્ઞાહૃદયમ્ માં “તદ્ ભૂમિકા: સર્વ દર્શન સ્થિતયઃ” મુખ્ય છે. મર્મ રૂપ છે. તેનો અર્થ છે સર્વ દર્શનના સિદ્ધાંતો શિવની જ અભિવ્યક્તિ છે. સર્વ દર્શનના સિદ્ધાંતો સ્વરૂપે-નિમિત્તે શિવ જ પ્રગટે છે, અભિવ્યક્ત થાય છે. કાશ્મીરશૈવદર્શનથી બીજા દર્શનોનો જુદો મત હોય તોય પણ એ જુદો તો નથી. કેમ કે ‘કાશ્મીરશૈવદર્શન’માં જ કહેવામાં આવ્યું છે કે એ બધા દર્શનો દ્વારા શિવ જ અભિવ્યક્ત થાય છે એ મતે બધાં જ દર્શનો શ્રેષ્ઠ જ છે. છતાં પણ સર્વને શ્રેષ્ઠ સાબિત કરનાર અનાયાસે જ સર્વ શ્રેષ્ઠ સાબિત થાય છે.

પ્રતિભિજ્ઞાની પ્રાપ્તિ થતાં જ અર્થાત્ પોતા દ્વારા પોતાની ઓળખાણ પ્રાપ્ત થતાં જ ઉપરોક્ત રહસ્ય ખૂલી જાય છે. સર્વ જે કાંઈ કરેલું, કરવાનું અને કરી રહેલ છે એ બધું પ્રતિભિજ્ઞાની પ્રાપ્તિથી પ્રાપ્ત થનાર દ્વારા જ સંભવી રહ્યું છે અને તેથી તે પ્રાપ્ત તત્ત્વ જ વંદવા, ધ્યાવવા અને પૂજવા પરમ અધિકારી છે. આ જ વાતને લોકભાષામાં પોતાને વંદો, પોતાને ધ્યાવો, પોતાને પૂજો આ રીતે કહેવાય.

નિરાકાર

અનુભૂતિ છે ત્યાં અસ્તિત્વ છે. અસ્તિત્વ છે ત્યાં આકાર છે. સ્થૂળ આકાર અને દિવ્ય આકાર-અલૌકિક આકાર અલૌકિક આકારનું નામ જ દિવ્યાકાર.

યોગસાધના કુટીરના નિયમો

૧. અહીં વહેવારની વાતો ન કરો. ગપ્પાં ન મારો, સત્સંગ કરો, ધૂન બોલો, ધ્યાનમાં બેસો, જપ કરો, કુટીરનું કાંઈ સેવાનું કાર્ય કરો.
૨. આ આધ્યાત્મિક સ્થાન છે. અહીં આવીને આધ્યાત્મિક વિચારો કરો. અહીં ઘરના વિચારો ન આવે તેવો પ્રયત્ન કરો.
૩. પરસ્પર શિષ્ટાચારથી વર્તો. સર્વે આત્મસ્વરૂપ છે. દરેક આત્મા પોતાની શક્તિ જાગ્રત કરીને મહાત્મા બની શકે છે.
૪. જેમ બને તેમ વ્યસનોમાંથી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરો. યોગસાધના કુટીરની હદમાં ધૂમ્રપાન કરવું નહીં કે તમાકુનું સેવન કરવું નહીં એવી નમ્ર વિનંતી છે.
૫. સંસ્થાની દરેક વસ્તુનો ઉપયોગ કાળજીપૂર્વક કરો. દરેક વસ્તુ જ્યાંથી લ્યો ત્યાં જ મૂકો.
૬. યોગસાધના કુટીરના થોરિયા, ઝાડપાન તથા ફૂલ ફળ વગેરે વ્યવસ્થાપકોની રજા સિવાય કાપવા નહીં. રજા સિવાય કાપશે તો ઓમ્ ભગવાનના ગુનેગાર થશે.
૭. સર્વેએ અનુશાસનમાં રહેવું આવશ્યક છે.

ભૌતિકતાને ભગાડીએ, આત્મિકતાને આરાધીએ;
જીવ સર્વેને સન્માનીએ, તો શાંતિને પામીએ.

-યોગભિક્ષુ

નારાયણને પ્રાપ્ત કરો એટલે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થઈ જ જશે.

તા.૨૧-૩-૨૦૦૦

ધન પ્રાપ્ત કરવું ખૂબ જ કઠિન છે. પણ પ્રાપ્ત કરેલા ધનને, સત્કાર્યોમાં વાપરવું અતિ-ઘણું કઠિન છે. લક્ષ્મીને અતિ ચંચળ ગણવામાં આવે છે. તે એક જગ્યાએ કાયમ રહેવાની નથી જ. તેથી જ ભદ્રજનો, લક્ષ્મી જાતે જ ચાલી જાય તે પહેલાં જ તેનો સત્કાર્યોમાં સદ્ઉપયોગ કરીને તેને મુક્તપણે વિહરવાનો સુમાર્ગ કરી આપે છે.

લક્ષ્મીને જવા માટે જેઓ સુમાર્ગ કરી આપે છે તેના ત્યાંથી જવું તેને ગમતું નથી. જે સુમાર્ગ તેને જવા માટે કરી આપવામાં આવે છે, તે જ સુમાર્ગ- તે જ અભય માર્ગે પાછા આવવાનું તેને ખૂબ જ ગમે છે, કારણ કે તેને વિશ્વાસ બેસી ગયો હોય છે કે હવે તેને ત્યાં કોઈ જન્મકેદમાં ગોંધી રાખશે નહીં અને તેથી જ ભદ્રજનોના સુગૃહે, લક્ષ્મીદેવીની આવન-જાવન ચાલુ જ રહે છે.

કોઈ લક્ષ્મીને ખૂબ ભોગવે છે, તો કોઈ તેનો ખૂબ સંગ્રહ કરે છે, તો કોઈ તેનો ઉપયોગ દુષ્કારના દુઃખ-દર્દો દૂર કરવામાં કરે છે. લક્ષ્મીમાતાને, પોતાના દરેક બાળકના ગૃહે રહેવું તથા તેમની સારસંભાળ રાખવાનું ખૂબ જ ગમે છે. માતા તો પોતાના બાળકને સુખ-સગવડ જ આપવા આતુર હોય ને? દરેક માતા પોતાના દરેક સંતાનને સુખ-સગવડ બરાબર મળે તેમ ઈચ્છતી હોય છે અને તેમ કરનાર પર આશિષ વરસાવતી રહે છે.

લક્ષ્મીથી સગવડ પણ પ્રાપ્ત થાય છે અને અગવડ પણ પ્રાપ્ત થાય છે. લક્ષ્મી કેવા પ્રકારે પ્રાપ્ત કરી છે તેના પર તે બધાનો આધાર છે. ધર્મ દ્વારા જ અર્થની પ્રાપ્તિ કરવી જોઈએ તો જ તે અર્થ-લક્ષ્મી મોક્ષ સુધી પહોંચાડે છે.

રાજસૂય યજ્ઞમાં ધર્મરાજ યુધિષ્ઠરે સોનાનું દાન આપવાનું કાર્ય દુર્યોધનને સુપ્રત કર્યું હતું. કારણ કે દુર્યોધનના હાથમાં પદ્મ હતું. પદ્મવાળાના હાથે અપાયેલું દાન, અનેક ઘણું વધીને પાછું આવે છે એમ મનાય છે.

પદ્મ તો સૌના હાથમાં છે પણ દુર્યોધનની જેમ તેની કોઈને ખબર નથી. દાન એ પોતે જ પદ્મ છે. આ રહસ્ય સમજવામાં આવે તો સૌ તે પદ્મનો અઢળક લાભ લે.

જે ગૃહે નારાયણનો વાસ હશે તે ગૃહે લક્ષ્મીનો વાસ જરૂર હશે, લક્ષ્મી વિના નારાયણ રહી જ ન શકે. સત્ય-ધર્મના પાલન દ્વારા નારાયણ રીઝે છે, અને સત્ય-ધર્મ પાલકના ગૃહે વસે છે. સાથે સાથે લક્ષ્મીને પણ લેતા આવે છે. નારાયણને પ્રાપ્ત કરો એટલે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થઈ જ જશે.

દૂધની તુલના માંસ સાથે કરનાર પૂર્વગ્રહથી પીડિત જ ગણાય ને ?

બધા વાદોમાં ઉપયોગિતાવાદની ઉપયોગિતા-મહત્તા ઘણી છે. જે કાંઈ ઉપયોગી નથી રહેતું તેની સારસંભાળ નથી લેવાતી અને તેથી તે નાશ પામી જાય છે. સ્વયમ્ માતા-પિતા પણ ઘરડાં થવાથી તેમનો ઉપયોગ ઓછો થતો જાય છે. અને તેથી તેમની સ્થિતિ કેવી દુઃખદાયક થાય છે તે સૌ જાણે જ છે.

આજકાલ કોઈ કોઈને એવું કહેતા સાંભળીએ છીએ કે ગાયની હત્યા બંધ કરવી હોય તો તેનું દૂધ વાપરવાનું બંધ કરવું જોઈએ. આમ કરીને આ લોકો શું કહેવા માંગે છે તેની જ સમજણ નથી પડતી. કોઈ પણ દુધાળા પ્રાણીનું દૂધ વાપરવું બંધ કરી દેવાથી તો તેની ઉપયોગિતા ઘટી જવાની અને તેથી તેની સાર-સંભાળ લેવાનું ઓછું થઈ જવાનું અને તેથી તેનો ધીરે ધીરે નાશ થઈ જવાનો.

કોઈ કોઈ તો દૂધને માંસ સાથે સરખાવે છે. તે હળાહળ બુદ્ધિની મંદતાનું પ્રદર્શન છે. માંસ તો રસ, રક્ત, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા અને શુક્ર વગેરે શરીરની સાત ધાતુમાંની જ એક ધાતુ છે, દૂધ તો તેનાથી સાવ જુદું જ તત્ત્વ છે, કોઈ પણ શરીરમાંથી માંસ કાપીને લેવાથી તે શરીર ખૂબ પીડા અનુભવે છે. જ્યારે દૂધ તો જન્મનારના પોષણ અર્થે કુદરતે જ નિર્માણ કર્યું છે. જો સમયસર દૂધનો શરીરમાંથી યોગ્ય રીતે નિકાલ ન થઈ જાય તો શરીરમાં ઘણી બધી પીડા અને વિકૃતિઓ પેદા થાય છે. ગાયના દૂધ-દહીં-માખણ-ધી વગેરેને આયુર્વેદમાં પંચામૃત-મૃત્યુલોકના અમૃત સમાન ગણવામાં આવ્યા છે. નવજાત અમુક સમય સુધી કેવળ દૂધ પર જ નભે છે તેથી દૂધને અમૃતની ઉપમા આપવી પણ ઓછી જ છે. દૂધ એ તો નવજાત માટે પ્રકૃતિએ નિર્માણ કરેલ જીવનજળ અર્થાત્ ચૈતન્ય તત્ત્વ છે, તેથી તે શરીર માટે અતિ ઉપયોગી છે. માંસ અને દૂધ બંને સંપૂર્ણ ભિન્ન તત્ત્વો છે. માંસની પ્રાપ્તિ માટે તો જીવહિંસા કરવી પડે છે. જ્યારે દૂધ પ્રાપ્તિમાં કોઈની હિંસા થતી નથી. કહેનારા એવું પણ કહે છે દૂધ તો દુધાળાં પ્રાણીઓનાં બચ્ચાઓ માટે જ છે, તે દૂધ આપણાથી ખવાય-પિવાય જ નહીં. તેનો ખુલાસો એ છે કે દુધાળાં પ્રાણીઓને ખૂબ દૂધ ઉત્પન્ન થાય તેવો તેને સાત્વિક આહાર-વિહાર કરાવીને તેનું દૂધ લેવામાં કાંઈ જ બાધ નથી. તે દૂધ તો તેના બચ્ચાની જરૂરીયાત ઉપરાંતનું છે. દુધાળા પ્રાણીઓની ઉપયોગિતા સાબિત કરવા માટે તેના દૂધ-દહીં-માખણ-ધી વગેરેનો બહોળા પ્રમાણમાં ઉપયોગ થવો જોઈએ અને

વિવેકસહ બીજી પણ અનેક રીતે તેમનું ઉપયોગીપણું સાબિત થવું જોઈએ. તેમની ઉપયોગિતા જ તેમની સુરક્ષાનું અભેદ કવચ અને મૂલ્યવાન સફળ સાધન છે.

આપણે સૌ પણ માતાના અથવા બીજા દૂધ પર ઊંછર્યા છીએ. કોઈ પણ પ્રાણીનું કે માણસનું દૂધ માંસ કે માંસની સમકક્ષ નથી જ નથી. શારીરિક વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ પણ શરીરમાં માંસની અને દૂધની રચના સંપૂર્ણ ભિન્ન પ્રકારની છે. માંસ દરેક શરીરમાં હોય છે. જ્યારે દૂધ તો માદા-માતાના શરીરમાં જ અને બાળક-બચ્ચાના જન્મ સમયે જ અને અમુક સમય પૂરતું જ ઉત્પન્ન થાય છે. નવા ઉત્પન્ન થનારાના સુપોષણ અર્થે જ કુદરત દ્વારા જ દૂધ રૂપી અમૃત માતાના શરીરમાં ઉત્પન્ન થાય છે. દુધાળાના નવજાતના આહાર માટે વધુમાં વધુ યોગ્ય દૂધ જ છે.

કહ્યું છે કે - “રે ! મન મૂરખ તું, હોતા ક્યો અધિર,
પીછે બાલક જનમ લે, આગે ઉપજત ખીર.”

દૂધ માંસ નથી જ એ બાબત ઉપરની થોડી રજૂઆતથી થઈ જ જાય છે. તેને સાબિત કરવા વધુ ઊંડા ઊતરવાની જરૂરત નથી જ. પણ “મારો કક્કો સાચો” કરવા મનુષ્ય બાલની ખાલ ઉખાડવાનો પ્રયત્ન કરતો હોય છે. ઘણી બધી પ્રક્રિયાઓમાંથી પસાર કર્યા પછી જ માંસનો ખાવામાં ઉપયોગ થઈ શકે છે, જ્યારે દૂધ તો નવજાત જન્મતાંની સાથે જ તુરત જ ચસ ચસ ચૂસવા લાગે છે. દૂધ ચૂસવાની ક્રિયા નવજાતને શીખવવાની પણ જરૂરત રહેતી નથી.

જો દૂધને માંસ ગણીએ તો ધાવતું બાળક પણ માંસાહારી જ ગણાય અને દૂધ રૂપી માતાનું માંસ બાળક ચૂસતું રહે તો થોડા સમયમાં માતાનું મૃત્યુ થાય. પણ એવું કાંઈ થતું નથી પણ એથી ઊલટું જ થાય છે તે આપણે જાણીએ જ છીએ.

નવા જન્મનાર જીવની ચિન્તા તેની માતાને હોય છે. તે કરતા અનેકગણી વધુ ચિન્તા પ્રકૃતિમાતાને હોય છે. વિશ્વની તમામ જનેતાની ચિન્તા પ્રકૃતિ માતાને હોય છે. નવજાત બાળકના જન્મ અગાઉ જ તેની જનેતાના શરીરમાં દૂધ ઉત્પન્ન થાય છે. નવજાતના મુખમાં દાંત નથી તેની ચિન્તા પણ પ્રકૃતિ માતા રાખે છે અને તેથી તેનો પૌષ્ટિક આહાર દૂધ પ્રવાહી રૂપમાં અને સુપાચ્ય હોય છે. માતાના શરીરમાં જ, જન્મનારના જન્મ પહેલાં જ સ્વયં કુદરત દ્વારા જ ઉત્પન્ન કરાયેલ દૂધ જેવો બીજો એકે કુદરતી આહાર નથી. બાળક જેમ જેમ નક્કર ખોરાક પચાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં આવતું જાય છે તેમ તેમ તેની માતાના શરીરમાંથી દૂધની ઉત્પત્તિ ઘટતી જાય છે. આ

બધું કુદરતી રીતે જ બન્યા કરે છે. આ બધું જોતાં કુદરતની કરામત એવા દૂધને માંસ સાથે સરખાવનાર પૂર્વગ્રહથી પીડિત જ ગણાય ને ?

જે કાંઈ ખોરાક લઈએ છીએ તેનું શરીરમાં પરિવર્તન અમુક અમુક દિવસે આ સાત ધાતુ રસ, રક્ત, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા અને શુક્રમાં અનુક્રમે થાય છે શરીરની આ સાત ધાતુઓના પરિવર્તનના ક્રમમાં કયાંય દૂધની ઉત્પત્તિ દર્શાવી નથી. દૂધની ઉત્પત્તિ તો સાવ જુદી જ અને સંપૂર્ણ મૌલિક જ છે. દૂધ નવજાતના શરીરના પોષણ માટે સર્જાયું છે. તો માંસ જે શરીરમાં ઉત્પન્ન થયું છે તેમાં જ રહેવા તેને જ દૃઢ-મજબૂત કરવા સર્જાયું છે. દૂધ ખાવાથી પાપ પણ નથી લાગતું, નુકશાન પણ નથી થતું, પશુ હત્યા પણ અટકે છે અને જીવદયાના કાર્યમાં ઘણી મોટી મદદ કરી ગણાશે.

દૂધ અને માંસ સંપૂર્ણ ભિન્ન છે. દૂધ અમૃત સમાન છે તો માંસનું સેવન ઝેર બરાબર છે. પોતાની પાચનશક્તિનું ધ્યાન રાખીને સૌએ દૂધ-ધીનો લાભ લેવો ઘટે. આથી સ્વાર્થ અને પરમાર્થ બંને સાથે સધાય છે.

દુર્જનો દયાને પાત્ર કે દંડને પાત્ર?

તા.૦૧-૪-૨૦૦૦

કોઈ મનુષ્ય આપણને પરેશાન કરતો હોય તો તેનાથી તો છૂટી શકાય છે, પણ જો આપણી દુર્વૃત્તિઓ જ આપણને પરેશાન કરતી હોય તો તેનાથી છૂટવું મહામુશ્કેલ છે. દુર્જન પોતાની દુર્વૃત્તિઓથી જ પરેશાન થતો હોય છે. એથી તેને બારે માસ અને ચોવીસે કલાક અશાંતિ જ હોય છે, તેના મન-મસ્તકમાં હરદમ સગડી ભડભડ બળતી જ હોય છે. આવા આપદ્ધુખિયારાને સજા કરતાં પહેલાં ખુદ પરમાત્મા પણ વિચાર કરે છે કે આને મારે શિક્ષા કયાં અને ક્યારે કરવી? આ તો હરદમ પીડામાં સબડ્યા જ કરે છે. દુર્જનને સજા કરવાનો મોકો ભગવાનને પણ નથી મળતો, તો મનુષ્યને તો કયાંથી મળે જ?

નગુણા લોકો, ગુરુસંતો પાસેથી પણ ભૌતિક સુખ-સગવડ જ ઈચ્છતા હોય છે. તેમને જો ભૌતિક સુખ-સગવડ મળે તો જ તેમના માટે ગુરુ-સંતોએ “કાંઈ કર્યું” તેમ તેઓ માનતા હોય છે. તેમને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની કોઈ જ કિંમત નથી હોતી. તેઓ તો કાંચનને બદલે કાચ લેવા જ તડપતા હોય છે. ભૌતિક સુખ-સમૃદ્ધિ તો મનુષ્ય

પોતાની બુધ્ધિ ધ્વારા પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. મનુષ્યજન્મ સાર્થક થાય એવું આધ્યાત્મિક જ્ઞાન, એવી આધ્યાત્મિક સમજણ પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છા તો ગુરુ-સંતો પાસેથી, આધ્યાત્મિકજનો પાસેથી રાખવી જોઈએ. પણ, ભૌતિકતાના લાલચુ લોકો પણ, દેખાદેખી સંતો પાછળ દોડે છે અને પછી ઈચ્છાભંગ થતાં પોતે હેરાન થાય છે, સંતોને પણ હેરાન કરે છે. અને સ્નેહી-મિત્રોને ધર્મ-સંકટમાં મૂકે છે. લૌકિકની નહીં, પરંતુ અલૌકિકની પ્રાપ્તિ માટે સંતોની મદદની આશા રાખવી યોગ્ય ગણાય. ધારો કે વડાપ્રધાન આવીને આપણને કહે કે હું તારા પર ખુશ છું, મેં મારા ચોવીસ કલાક તને આપ્યા, ચોવીસ કલાક સુધી તું જેમ કહીશ તેમ હું કરીશ. ત્યારે આપણે તેમને આપણું ઘર સાફસૂફ કરવાનું કામ સોંપીએ તો તે આપણી મહામૂર્ખામી જ ગણાયને? તે કાર્ય તો આપણે પાંચ-પચાસ રૂપિયામાં કોઈ નોકર દ્વારા પણ કરાવી શકતા હતા. વડાપ્રધાન પાસેથી તો આપણે આપણું દારિદ્ર ફીટે એવું કાર્ય લેવું જોઈએ.

આધ્યાત્મિકજનો પાસેથી પણ આપણું જન્મ-મરણનું દારિદ્ર ફીટે એવી મદદ લેવી જોઈએ.

ગુરુનિંદા કદી ન સાંભળવી-કેમ?

તા.૦૨-૪-૨૦૦૦

ગુરુનિંદા કરં દષ્ટવા વાધાવયેદથવા શયેત ।
સ્થાનં વા તત્પરિત્યાજ્યં જિવ્હાછેદાક્ષયો યદિ ॥

ગુરુગીતામાં કહ્યું છે કે પોતાના ગુરુની નિંદા થતી હોય ત્યાંથી ચાલ્યા જવું, અથવા સૂઈ જવું, અથવા તે સ્થાનનો ત્યાગ કરવો, અથવા જો શક્તિ હોય તો નિંદા કરનારની જીભ કાપી નાંખવી પણ નિંદા તો કદી સાંભળવી નહીં જ.

જીભ કાપી નાંખવી તેનો અર્થ આપણે એવો કરીએ છીએ કે - નિંદા કરનારની દલીલો સામે આપણે એવી જડબાતોડ દલીલ કરવી કે તેની બોલતી બંધ થઈ જાય. આપણી એક જ અકાટ્ય દલીલથી તેની બધી જ દલીલો ચૂર્ણ-વિચૂર્ણ થઈ જાય. જીભ કાપી નાંખવાનો અર્થ તેને બોલતો બંધ કરવાનો છે. તેની બધી દલીલો પર વજાઘાતસમ અકાટ્ય દલીલો કરીને જ તેને બોલતો બંધ કરી શકાય. સ્થૂળ રીતે મુખમાંની જીભ ન હોય તો તે મનુષ્ય સ્થૂળ રીતે બોલતો બંધ થઈ જાય છે, પણ તેનો માનસિક બડબડાટ તો

ચાલુ જ રહે છે. તેથી સાચી રીત તો એ જ છે કે નિંદા કરનારને અકાટ્ય દલીલો ધ્વારા જ નિરુત્તર કરી દેવો. જો અકાટ્ય દલીલો કરવાનું આપણામાં સામર્થ્ય ન હોય તો ત્યાંથી દૂર ચાલ્યા જવું પણ ગુરુ-સંતોની નિંદા તો કદી સાંભળવી જ નહીં.

કોઈની પણ નિંદા સાંભળવી કે કરવી અકલ્યાણકારી જ છે, પરંતુ ગુરુ-સંતોની નિંદા સાંભળવી-કરવી કે તેને આડકતરું પ્રોત્સાહન આપવું તે ભયંકર અકલ્યાણકારી ગણાય છે. કારણ કે તેમ કરવાથી તેમના તરફ આપણને પ્રેમ નથી રહેતો, અને પ્રેમ ન રહેવાથી તેમની સાથેનો આપણો સંપર્ક સંપૂર્ણપણે તૂટી જાય છે. મનુષ્યજન્મની સફળતા-સાર્થકતા કરવા માટે, કલ્યાણપથના અખૂટ ભાથા માટે જેમના સંપર્કની હરદમ જરૂર છે તેમનો સંપર્ક સંપૂર્ણપણે તૂટી જાય તે કેમ પોષાય? ગુરુ-સંતો સાથે પ્રેમ-સંપર્ક રાખવાથી લાભ આપણને છે તે વાત આપણને સમજાવી જોઈએ. પણ પામર મનુષ્યો તો એમ જ સમજતા હોય છે કે આપણા પર જ ગુરુ-સંતોનું જીવન નભે છે, પણ પોતે કોના પર નભી રહ્યા છે તેની જ તેને ખબર નથી હોતી.

આપણા ગુરુ-સંતોની નિંદા એક વખત આપણે સાંભળીએ એટલે નિંદા કરનારને બીજી વખત પણ નિંદા કરવાની હિંમત થાય છે. પછી તે એમ જ સમજે છે કે આપણને નિંદા સાંભળવી ગમે છે. નિંદા કરનારને જો એ ખબર હોય કે આપણને નિંદા સાંભળવી નથી ગમતી તો તે આપણી સમક્ષ નિંદા કરે જ નહીં. આપણું સીધું કે આડકતરું પ્રોત્સાહન હોય તો જ તે નિંદા કરવાની હિંમત કરે છે. નિંદા કરનાર આપણા ઘરે આવતો જતો હોય કે આપણી જોડે કોઈ પણ પ્રકારનો સંબંધ રાખતો હોય, કે કોઈ પણ પ્રકારની આપણને મદદ કરતો હોય, કે આપણી ખુશામત કરતો હોય તે કાંઈ જ આપણને ગમતુ નથી, તે બધા તરફ આપણને હળાહળ તિરસ્કાર છે એ વાતની જો આપણે તેને પ્રતીતિ કરાવી દીધી હોય તો તે આમાંનું કાંઈ પણ કરવાની હિંમત કરી જ ન શકે. પણ ઉપર ઉપરથી આપણે તેને તિરસ્કાર બતાડતા હોઈએ અને અંદરખાનેથી આપણને નિંદા સાંભળવામાં, છિદ્રો જોવામાં રસ પડતો હોય તો જ તે તેના મનનો ગંદો ઉકરડો આપણા કર્ણમાં ઠાલવ્યા કરે.

આપણા ગુરુ-સંતો તરફની આપણી ગુરુનિષ્ઠાની સુવાસ, સંતપ્રેમની સુગંધ સમાજમાં એટલી બધી ફેલાયેલી હોય કે કોઈ પણ તેની વિરુદ્ધ એક શબ્દ પણ ન જ ઉચ્ચારી શકે. કોઈ પણ મનુષ્ય આપણી પાસે તો નિંદા કરે જ શાનો? પણ આપણા ગુરુ-સંતની નિંદા કરતા નિંદકને આપણો ડર લાગે એટલી ધાક હોવી જોઈએ. આવા નિંદકોને સંતોની નિંદા કરવામાં રસ પડે એવું આપણે વર્તન કરતા હોઈએ અને કહેતા હોઈએ કે અમે સંતપ્રેમી છીએ !

આપણાથી કે આપણા મિત્રોથી ગુરુ-સંતો દૂર રહેતા હોય તો તે આપણા માટે શરમજનક ગણાય. તેની આપણને ખબર પડવી જોઈએ. સંતો આપણાથી દૂર રહેવા લાગે તો તેનાથી સંતને કે નિંદકને નુકસાન કાંઈ જ નથી. પરંતુ તેથી વધુમાં વધુ નુકસાન આપણને છે, એટલી સામાન્ય સમજણ પણ આપણામાં હોવી ઘટે. સંતોની ગેરહાજરીના કારણે અનેક આધ્યાત્મિકજનો, આધ્યાત્મિક તૃષ્ણા બુઝાવી શકતા નથી.

આપણે આપણા માતા-પિતા કે ભાઈ-બહેન વગેરેની નિંદા સાંભળી શકતા નથી, કે કોઈ એવી નિંદા આપણી પાસે કરવાની હિંમત કરતું નથી. કેમ? એટલે કે નિંદકને ખાત્રી છે કે આપણા સ્વજનોની નિંદા કરવાથી આપણે તેને સીધો કરી દઈશું. આપણા સંતોની નિંદા કરનારને પણ આપણે આવી પ્રતીતિ કરાવી દેવી જોઈએ. ગુરુ-સંતો જ, આધ્યાત્મિક મનુષ્યો જ આપણા સાચા સગા છે. તેટલું સમજવાની આપણામાં તાત્વિક બુદ્ધિ હોય તો આપણા પર પરમાત્માની કૃપા થઈ કહેવાય.

“દયાનંદ તીર્થ” (દાસાનુ દાસ)ની “ઝલક-ઝાંખી” માં લખ્યું છે. કે- સંતને પગે લાગવાથી પાપ જાય. એમને ઘરમાં ઘાલવાથી ઘર જાય. એમનો સત્ સંગ કરવાથી જીવ જાય.

સ્વામીજીએ તેનો અર્થ આ પ્રમાણે કર્યો છે -

પાપ જાય એટલે અહંકાર જાય, ઘર જાય એટલે ઘરની મમતા જાય અને જીવ જાય એટલે સંત સાથેના સત્સંગ વખતે તેમના આંતરિક સ્વરૂપ સાથે એકતા અનુભવાય, તે સમયે જીવ ભાવ ભૂલી જવાય તો આપણો જીવ જાય. -અસ્તુ

પરંતુ જેને અહંકાર કે ઘરની મમતા, કે જીવભાવ છોડવા જ ન હોય તેને તો બિચારાને બધું અવળું જ પડે છે. માટે તેણે તો આમાંનું કશું જ કરાય નહીં. તેમના માટે તો પોતે ભલા અને પોતાનો નરકકુંડ ભલો!

આપણા હલકટ વર્તનને કારણે કોઈ સંત આપણાથી દુભાયા હોય અને તેથી આપણા ગૃહે કે આપણા ગામમાં ન આવતા હોય તો તે બાબત આપણા માટે ગૌરવજનક નહીં પણ બેહદ શરમજનક ગણાય. જો સંતોને આપણો ડર લાગતો હોય અને આપણે એમનાથી બિલકુલ ડરતા ના હોઈએ તો તે બાબત સંતોનું સંતપણું અને આપણું શઠપણું સાબિત કરે છે. સંતો તો સદાય નિર્ભય હોય છે પણ રખેને કોઈનું અકલ્યાણ ન થઈ જાય તે માટે ડરી ડરીને વિચારતા હોય છે. અનેક જીવોના કલ્યાણ માટે સંતો પોતાની બદનામી સહન કરી લેતા હોય છે. સંતોને તો ક્યાં પોતાનો સંસારવ્યવહાર ચલાવવો

છે કે પોતાનાં બાળબચ્ચાં ઉછેરવાં છે કે તેથી તેમને પોતાની બદનામીનો ડર હોય. તેઓ તો તેમના સંપર્કમાં આવનાર જીવો બદનામ ન થાય તેની ખેવના રાખતા હોય છે. શઠનો આનંદનો વિષય છે અન્યોને પીડવા અને સંતનો આનંદનો વિષય છે બીજાને આનંદ આપવો, પોતે પીડાવું, બદનામ થવું. શઠ અને સંત બંને આનંદ તો લે જ છે. પણ બંનેની રીત ભિન્ન ભિન્ન છે. શઠની આનંદ પ્રાપ્ત કરવાની રીત ભીષણ પ્રતિક્રિયાવાળી છે. જ્યારે સંતની રીતથી આનંદ “દિન દુગના, રાત ચૌગના” વૃદ્ધિને પામે છે.

સંસારવ્યવહારના ભીષણ પરિતાપો રૂપી ખારા સમુદ્રથી બચવા, સંતસમાગમરૂપ નાની શી મીઠી વીરડી હોય છે. તેને પણ દોઢડાઘો મનુષ્ય જાળવી નથી શકતો. કાંઈક નવું કરવાની ધૂનમાં, લાલ્ચમાં તે પેલી વીરડીને પણ ખોદી કાઢે છે. તેની તૃષ્ણા છિપાવનાર વીરડી જ ખોદી કાઢી, હવે બીજું તો તેની તૃષ્ણા કોણ છિપાવે? તે વીરડી પોતાની સાથે સાથે અન્ય ઘણાની પણ તૃષ્ણા તૃપ્ત કરતી હતી. મીઠી વીરડી નાશ પામતા બીજા ઘણા પણ તેનાથી દૂર ખસી ગયા તે સૌ બીજી વીરડી પાસે પહોંચી ગયા. તેથી ભાઈ થઈ ગયા એકલા-અટૂલા. દોઢ ડહાપણથી કાંઈ તરસ થોડી છીપાય છે? પછી એવા તૃષ્ણાતુર-ક્ષુધાતુર માણસનું મગજ સંપૂર્ણપણે બેકાબૂ થઈ જાય તો તેમાં નવાઈ શું?

ગુરુ-સંત જનોની ગરીમાનાં રહસ્યો

સંતો તો સદાનિર્ભય છે. તેમને પોતાની ઈજ્જત આબરૂની નહીં પરંતુ આધ્યાત્મિક જનોની આબરૂની ચિંતા હોય છે. ગુરુ-સંતોને તો ક્યાં પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ ચલાવવાની કે પોતાનાં બાળકોને પરણાવવાની ચિંતા છે. જો એવી ચિંતા હોય તો એવો ડર લાગે કે જો બેઆબરૂ થઈ જઈશું તો પુત્ર-પુત્રીઓ પરણ્યા વિનાના રહી જશે. સમાજના સુખ-શાંતિ કાયમ રહે તે માટે તેઓ ખૂબ સાવધાનીથી વિચારતા હોય છે. એ સાવધાનીને શઠ લોકો કાયરતા ગણતા હોય છે. અને પોતાની કૂરતાને શૂરવીરતા ગણતા હોય છે.

સંતો આપણાથી ડરી-ડરીને પગલાં ભરે છે તે તેમની સજ્જનતાની સાબિતી છે. અને આપણે સંતોથી નિર્ભય થઈને, બેપરવાહ થઈને ભટકતા ફરીએ તે આપણા શઠપણાની સાબિતી છે.

સંતોની હાજરી ખારા સમુદ્રમાં મીઠી વીરડી સમાન છે. તેનાથી અનેક આધ્યાત્મિક જનોની તૃષ્ણા શાંત થતી હોય છે. પણ ઈર્ષાખોર લોકો તે સહન કરી શકતા નથી. કોઈ પણ પ્રકારે તેઓ તે વીરડીને સૂકવી નાંખવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કહ્યું છે ને કે ઈર્ષાળુ પોતે અમૃત પી નથી શકતા એટલે અમૃતને ઢોળી નાંખે છે.

ગુણીજનોના નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ અને આગ્રહને વશ થઈને ગુરુ-સંતો તેવા જનોના પરિવારમાં અને તેમના ગામમાં જવા-આવવાનું શરૂ કરે છે. પરંતુ અહંકારી, ઈર્ષાળુ લોકોના નિર્લજ્જ-નિષ્ઠુર-અભદ્ર વર્તનથી દુઃખી થઈને ગુરુ-સંતો તેમના પરિવારમાં અને તેમના ગામમાં આવવાનું બંધ કરી દે છે. આપણા અયોગ્ય વર્તનને કારણે ગુરુ-સંતો આપણા ગૃહે કે ગામમાં આવવાનું ટાળે તો તે આપણા માટે ગૌરવજનક નહીં પણ અતિશરમજનક અને આપણી અવનતિની નિશાનીરૂપ છે. આમ એક ભદ્રજન ગુરુ-સંતોને પોતાના ત્યાં ખેંચી લાવે છે અને બીજો શઠજન પોતાના ત્યાંથી ગુરુ-સંતોને ભગાડી મૂકે છે.

આમ પરોપકારીજનો એવો પ્રયત્ન કરે છે કે ગુરુ-સંતો પોતાના ગામમાં આવતા રહે જેથી વધુમાં વધુ લોકોનું કલ્યાણ થાય. તેઓ સાચા અર્થમાં સજ્જનો છે. ત્યારે અપકારીજનો એવો પ્રયત્ન કરે છે કે જેથી આવેલ ગુરુ-સંતો પણ ચાલ્યા જાય અને આવતા બંધ થઈ જાય તેવી શઠબુદ્ધિ વાપરનારા લોકોની ગણતરી દુર્જનોમાં થાય છે.

સંતોના યોગ-ક્ષેમની ચિંતા પરમાત્મા કરે છે.

સંતોનો સુયશ ચારે બાજુ ખૂબ ફેલાય તો તેનો યશ પણ તેમના ભક્તોના ફાળે જાય છે અને જો તેમને અપશય મળે તો તે પણ તેમના પ્રેમીજનોના જ ફાળે જાય છે. સંતોની નિંદા કરનારાને તેમનાં પાપો મળે છે અને તેમની પ્રશંસા કરનારાને તેમનાં પુણ્યો મળે છે. સંતો તો પરમાત્માને સંપૂર્ણ સમર્પિત રહી પ્રભુ પ્રેરિત પ્રેરણા દ્વારા જીવન જીવ્યે જતા હોય છે. તેમનું યોગ-ક્ષેમ પરમાત્માની અહૈતુકી કૃપા દ્વારા ચાલ્યે જતું હોય છે.

ગૃહસ્થાશ્રમીઓની સ્થિતિ

પત્ની-બાળકો વિનાના ત્યાગાશ્રમીઓને પણ અનેક વિટંબણાઓ અને જટિલ પરિસ્થિતિઓમાંથી પસાર થવું પડતું હોય છે. તો પત્ની અને બાળકો અને સંસાર વ્યવહારની જટિલ જંજાળમાં ફસાયેલા ગૃહસ્થાશ્રમીઓની કેવી દયનીય સ્થિતિ થતી હશે તેની સ્હેજે કલ્પના થઈ શકે છે.

સંતોની ઉદારતા અને પૂણ્યપ્રકોપની કોઈ સીમા નથી

એક ઝાડનું શું મૂલ્ય અને મહત્ત્વ છે તેની જેને ખબર હોય છે તે જ તેને ઉછેરી શકે છે. ઝાડને ઉછેરીને મોટું કરવામાં કેટલી મહેનત, બુદ્ધિ અને ધીરજની જરૂરત હોય છે તેને તો ઉછેરનાર જ જાણે છે. અનેકને શીતળ છાંય આપતા, પક્ષીઓને આશ્રય આપતા ઝાડને કાપી નાખતા, ઈર્ષાળુને જરાય વાર નથી લાગતી. કુહાડીના બે ડચકા મારે એટલે તુરત જ વર્ષો જુનું ઝાડ જમીનદોસ્ત થઈ જાય છે અને તેથી અનંત જીવો તેના અનંત લાભથી વંચિત થઈ જાય છે.

તેમ ગુરુ-સંતો, ભદ્રજનો-સજજનો પોતાના ગૃહે કે ગામે કઈ રીતે આવતા જતા થયા છે અને પોતાના આંગણમાં રમતા જમતા થયા છે તેની ખબર તો તેમને લાવનારને જ હોય છે. તેમને પોતાના ત્યાં આવતા-જતા બંધ કરી દેવા તેમાં તો બુદ્ધિની શું જરૂરત હતી? સંતો તો આપણું એક પગલું પારખીને આપણાથી છેડો ફાડી નાંખે છે. તેમની ઉદારતાનોય કોઈ પાર નથી અને તેમના પુણ્યપ્રકોપની પણ કોઈ સીમા નથી. આપણે તેમને શું ભગાડી શકવાના હતા, તેમણે જ યુક્તિ-પ્રયુક્તિ દ્વારા આપણને તગડી મૂક્યા! આવાં બધાં રહસ્યોની અહંકારીને ખબર પડતી નથી. તે તો પોતાની જાળમાં જ વધુ ને વધુ ગૂંચાતો જાય છે.

હક્કની ભાવનાથી જ અશાંતિ અને કલેશ થાય છે.

જર, જમીન ને જોડું એ ત્રણેમાંથી એક પણ કજિયાના છોડું-કારણભૂત નથી પરંતુ “એ ત્રણેય પર મારો હક્ક” એવી માલિકીપણાની ભાવનામાંથી જ અશાંતિ-કલેશ-કજિયા વગેરેનો જન્મ થાય છે.

જીવનપાથેય

વાસનાના ગાંડપણને વશ થનાર વ્યક્તિ એક ને એક બે જેવી સીધી-સાદી વાતને પણ નથી સમજી શકતી કે જે છોકરી પોતાના જન્મદાતા માતા-પિતાને, ભાઈ-બહેનને અને આખા કુટુંબને છોડીને તે બધાનો વિશ્વાસઘાત કરીને કોઈ છોકરા જોડે પોતાની ધૂન પૂરી કરવા ભાગી જાય છે. તે ભગાડી જનાર છોકરાને શું સુખી કરવાની હતી? તે છોકરી પોતાની બીજી ધૂન પૂરી કરવા પોતાને દગો દઈને, ત્યાગીને બીજા છોકરા જોડે પણ ભાગી જઈ શકે છે તેટલો વિચાર પણ તે છોકરાને ચડેલી ધૂનના ગાંડપણને કારણે આવતો નથી.

તે જ પ્રમાણે જે છોકરો પોતાના મા-બાપને હાર્ટ એટેક આવી જાય એટલો આઘાત પહોંચાડીને, એટલો નિર્દય થઈને કોઈ છોકરીને ઉપાડી લાવે છે તે, એ છોકરીને કેટલી દુઃખી કરી શકે, તેને કેટલા આઘાતો પહોંચાડી શકે કે બીજી છોકરીને ભગાડી લાવવા તેને મારી નાખી પણ શકે તેની કલ્પના પણ તે છોકરીને, આવેશના ગાંડપણના કારણે આવી શકતી નથી. પરિણામે બંનેનું જીવન બરબાદ થઈ જાય છે.

કામવાસના અને ખોટી સમજણનું ગાંડપણ મનુષ્યને વિવેકભ્રષ્ટ કરી નાંખે છે. તેથી પોતે આંધળોભીંત થઈ જાય છે અને તેને સાચી સલાહ આપનાર દુશ્મન જેવા લાગે છે. પરિણામે તેને જીવનભર દુઃખના નરકમાં ડૂબકાં ખાવાં પડે છે.

ઊછળતાં છોકરા-છોકરીને, ગદાપચીસીમાં પ્રવેશતાં જુવાનિયાં, જુવાનણીને આવી જીવનપાથેયની કલ્યાણકારી સમજણ મળતી રહે તેવી વ્યવસ્થા સમાજ દ્વારા, શિક્ષણસંસ્થાઓ દ્વારા થાય તેવું કાંઈક કરવું ઘટે.

જો સમાજમાં આવા ગાંડપણ ભરેલા ગૃહસ્થાશ્રમીઓ વધતા જશે તો સમાજ પર ગાંડપણ ભરેલા આવેશનું અશાંતિનું મોજું ફરી વળશે.

સાચા સગાં કોણ?

સાચાં સગાં તેઓ નહીં કે જેની સાથે આપણા લોહીની એકતા છે. પણ જેમની સાથે આપણા વિચારોની એકતા છે તેઓ જ માત્ર આપણાં સાચા સગાં છે.

પ. પૂ. સદ્ગુરુદેવના પ્રેરણાદાયી પત્રો

મોટાભાગે ખાસ કરીને સૌ કોઈ ગૃહસ્થાશ્રમીઓના જીવનમાં ક્યારેક એવી વિષમ પરિસ્થિતિ સર્જાય છે કે જેથી તેમનું મન અને જીવન હાલક-ડોલક થઈ જતું હોય છે. શશીકાન્તના જીવનમાં પણ આવી પરિસ્થિતિ ઊભી થયેલ પરિણામે ખૂબ જ નર્વસ થઈ ગયેલ. તેની મને જાણ થતા મેં તેને બે દિવસ લાગલગાટ બે પત્ર લખેલ, જે વાંચ્યા પછી તેનું મન અને જીવન પહેલાં જેવું સ્થિર થઈ ગયેલ. સૌ કોઈને જીવનમાં નીચે મુજબ લખાયેલ તે પત્રો ખૂબ જ પ્રેરણાદાયક હોવાથી રજૂ કર્યા છે. જે વાંચી સૌ કોઈ જીવનમાં માનસિક-પારિવારીક શાંતિને પામે તેવી પરમાત્માને પ્રાર્થના.

પત્ર નં-૧

પ્રિય શશીકાન્તભાઈ,

કળીવાળો ઝભ્ભો તૈયાર થઈ જાય એટલે તુરત આપી જજો. ઓમ્ જયંતીનું લખાણ વિનુભાઈને મોકલી દીધું હશે.

॥ મન એવમ્ મનુષ્યાણામ્ કારણમ્ બંધ મોક્ષયો ॥

બંધન અને મોક્ષનું કારણ મન જ છે. મન પોતે જ અનેક ચિત્રવિચિત્ર જાળ ગુંથી પછી એમાં ગુંચવાઈ જાય છે. અને ધારે તો એ મન જ એ બધી જાળો કાપી નાખીને મુક્ત થઈ જાય છે, સુખી થઈ જાય છે.

પશુ-પક્ષી અને મનુષ્ય જડ અને ચેતનમાં માલિકી હક્કના કારણે, દુઃખ-ચિંતા અને ઉપાધિઓને નોતરી લે છે. ચેતન્યની દૃષ્ટિથી વિચાર કરીએ તો કોઈ માલિકે નથી કે કોઈ નોકરે નથી, કોઈ પતિએ નથી કે કોઈ પત્નીએ નથી, કોઈ પિતાએ નથી કે કોઈ પુત્રએ નથી. સાચી સમજણનો જ્યાં સુધી જીવનમાં અમલ ન થાય ત્યાં સુધી શાંતિ ક્યાંથી મળે ?

સંતો અને ગુરુજનોના સંપર્કમાં રહી ગુરુતા પ્રાપ્ત કરી લેવી જોઈએ. ગુરુતા પ્રાપ્ત કરવી એટલે પોતાનાં દુઃખ અને ચિન્તાઓને પચાવી જઈને અન્યોની ચિન્તા ઉપાધિઓને સાંભળીને તેમને હલકા કરવામાં મદદગાર થવું.

ઉષાબહેનને હવે શરદી મટી ગઈ હશે. તા. રરમી એ સૌએ ધજા ચડાવવા જવાનું છે. માવઠાના કારણે મોસમ બદલાણી છે તો ઘરમાં સૌ ખૂબ તબિયત સંભાળજો.

તમારી બનાવેલી “છડી” ના શબ્દો ખૂબ અલૌકિક છે. બે-ચાર વાર બોલવાથી પણ ખૂબ શાંતિ અને પવિત્રતા પ્રાપ્ત થઈ જાય. મનની ઘણી મૂઝવણો અને ચિંતાઓને ભગાડી મૂકે.

ઘરમાં સૌને વહાલ. યોગસૂત્રોમાં થોડું થોડું આગળ વધતા રહેવું.

-યોગભિક્ષુના નારાયણસ્મરણ

પત્ર-૨

જગતમાં જન્મ્યા, સોઈ નર દુઃખિયા,
ભોગી ભી દુઃખિયા, યોગી ભી દુઃખિયા,
રાજા ભી દુઃખિયા, પરજા ભી દુઃખિયા
ચંદ્ર ભી દુઃખિયા, સૂરજ ભી દુઃખિયા
દુઃખિયા નવલખ તારા, દુઃખિયા સકલ સંસારા,
જગતમાં જન્મ્યા, સોઈ નર દુઃખિયા.

દુઃખની આવી વ્યાપ્તિ હશે તેથી જ મોક્ષની કલ્પના ઊતરી આવી હશે. શરીર જ ન જોઈએ. શરીર હોય તો બધાં દુઃખો મળે ને? પ્રાપ્ત જન્મમાં એવી સમાધાનયુક્ત વૃત્તિઓ રાખવી કે ચાલુ જન્મમાં જ સઘળા કર્મો સમાપ્ત થઈ જાય જેથી ફરીને ગર્ભમાં આવવું જ ન પડે.

॥ પરિણામ તાપ સંસ્કાર દુઃખૈર્ગુણવૃત્તિ વિરોધાશ્ચ
દુઃખમેવ સર્વમ વિવેકિન : ॥

સામાન્ય મનુષ્યો માટે જે સુખો છે તે વિવેકીજનોને દુઃખ જ લાગે છે. વિવેક બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં વિવેકીજનોને બધાં જ સુખો દુઃખ જ લાગે છે. વિવેકીજનો (કલ્યાણકામીઓ) જગતનાં સામાન્ય લૌકિક સુખ-દુઃખોથી ઉપર નીકળી જાય છે.

દરિયાના પાણીની એક અંજલી પીને એ નિર્ણય કરી લે છે કે આખો દરિયો ખારો જ છે. એને નિર્ણય કરવા માટે દરિયાનાં જુદી જુદી જગ્યાનાં પાણી પીવાની જરૂર નથી રહેતી કે નથી જરૂર રહેતી ઘણા વર્ષો અને ઘણા જન્મો સુધી એ પાણી પીતા રહેવાની. એક અંજલીભર પાણી પીને આખા દરિયાના પાણીનો નિર્ણય કરી લેવાય છે.

સામાન્ય સુખ-દુઃખથી, સુખી-દુઃખી થતો રહે તે લૌકિક. તેનાથી પર રહે તે અલૌકિક. તેનો લાભ બીજાને પણ આપતો રહે તે સંત.

॥ તદા દ્રષ્ટુ સ્વરૂપે અવસ્થાનમ્ ॥

સ્વરૂપ પ્રાપ્તિ સિવાય અખંડ અને અલૌકિક સુખ ક્યાં હોય? આ પત્ર સર્વે કલ્યાણ કામીઓને ઉપયોગી છે.

રે જીવ! હે જીવ! હર હાલમાં મસ્ત રહે. હમણાં જીવન પૂરું થઈ જશે.

-યોગભિક્ષુના નારાયણસ્મરણ.

ૐ -----ૐ-----ૐ

આરોગ્ય

૨૮-૫-૨૦૦૧

આરોગ્યની કાયમી સાચવણી માટે શરીરનાં મુખ્ય જે નવ દ્વાર છે તેને ખૂબ પવિત્ર રાખવાં જોઈએ. બે ચક્ષુ દ્વાર, બે કર્ણ દ્વાર, બે નાસિકા દ્વાર, એક મુખ દ્વાર, એક મૂત્ર દ્વાર અને એક મળ દ્વાર આ પ્રમાણે નવ દ્વાર છે.

સવારમાં મોઢું ધોઈ લીધા પછી બંને આંખો પર પાણી છાંટવું. મુખમાં પાણીનો કોગળો ભરી રાખીને, બંને આંખો સ્થેજ પહોળી રાખીને, ચાંપા પાણી લઈને હલકી ઝાપટથી સાધારણ બંને આંખો પર પાણી છાંટવું, લગભગ આઠ-દશ ચાંપા પૂરતું છે. દિવસમાં બે વાર આ ક્રમ જળવાય તો સારું. સ્નાન કરતી વખતે પણ છાંટી શકાય.

એ જ રીતે સ્નાન વખતે બંને નાસિકામાં પાણી છાંટવું. પછી કપડાથી નાક કોરું કરી નાંખવું. આમ કરવાથી નાસિકાનો સૂકો મેલ પલળે છે અને સહેલાઈથી નીકળે છે. અંદરનાં કોમળ અવયવો શીતળ થવાથી સશક્ત બને છે. પાણી ભરેલા પ્યાલામાં જો ફાવે તો નાક બોળીને નેણ સુધી પહોંચે એટલું પાણી ખેંચીને કાઢી નાંખવાથી નાકની સફાઈ બહુ સારી રીતે થાય છે. આને અર્ધજલનેતી પણ કહી શકાય.

બહારની રજોટી ઊડી ઊડીને બંને કાનમાં એકઠી થયા કરે છે. અમુક ચીકણો મળ-મેલ શરીરની અંદરથી કાનમાં એકઠો થાય છે. અને ક્યારેક તો એ મેલની બોરા

જેવડી ગોળી થઈ જાય છે કે જેથી સાંભળવાનું બંધ થઈ જાય છે. સ્નાન કરતી વખતે બંને કાનને પણ જલ અને ઝીણા કપડાંથી સાફ રાખવા. બહારની અતિ સૂક્ષ્મ રજથી કાન-નાકની રક્ષા થાય એટલા માટે કુદરતે તે બંનેમાં વાળની રચના કરી છે. છતાંય અમુક રજોટી તો પેસી જ જાય છે.

શરીરમાં મૂત્ર દ્વાર અતિ કોમળ અને અતિ અગત્યનું અંગ છે. સ્નાન વખતે સ્ત્રીઓએ તે દ્વારને સાધારણ શીતળ જળની હલકી હલકી છાપટ મારીને સાફ કરવું. પુરુષોએ મૂત્ર ઈન્દ્રિય પરની ચામડીને ઉપર ચડાવીને અંદરની અતિ કોમળ ત્વચાને અતિ કોમળ સ્પર્શ દ્વારા પાણીથી શુદ્ધ કરવું.

સ્નાન વખતે તથા સંડાસ ગયા પછી મળદ્વારને ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક બહોળા જળથી શુદ્ધ કરવું. યોગ-શાસ્ત્રમાં મળદ્વારને મૂલાધાર કહે છે. મળધ્વારની શુદ્ધિ પર જ આખા શરીરના આરોગ્યનો મૂળ આધાર છે. ઉનાળામાં બધા દ્વારો વધુ વખત શુદ્ધ થાય તે ઈચ્છવાયોગ છે.

સવારમાં મોઢું ધોતી વખતે પાણીનો કોગળો ભરીને, આકાશ સામે ઊંચું જોઈને ગળ ગળ - ગળ ગળ અવાજ સાથે કોગળો ખખડાવવો જેથી કંઠ માંહેનો કચરો પીગળશે અને નીકળશે. હાથની આંગળી દ્વારા પણ હલકા સ્પર્શથી તાળવાની પાછળનું ચીકણું પ્રવાહી સાફ કરી શકાય.

યોગશાસ્ત્રમાં તો આવી બધી જાણકારી અતિ વિસ્તારપૂર્વક આપી છે. જે શીખવા માટે તેના વિશેષજ્ઞ પાસે જવું પડે. અહીં તો જે અત્યંત સરળતાપૂર્વક થઈ શકે અને જે પૂર્ણ સલામત હોય તે આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

ઉપરોક્ત બધા જ દ્વારો શુદ્ધ કરવામાં સાધારણ શીતળ જળની મહત્તા ખૂબ છે. આ ઉપરાંત “આજે ખાઉં કે ના ખાઉં”? એવો પ્રશ્ન ઉઠે ત્યારે ન ખાવાના નિર્ણય પર જ આવવું અને “સંડાસ જાઉં કે ના જાઉં”? એવી ગડમથલ મનમાં ચાલે ત્યારે સંડાસ જવાના જ નિર્ણય પર આવવું તે પણ આરોગ્ય રક્ષાનો એક અતિ લાભદાયી નિયમ છે.

આવી બધી માહિતી સાવ મામૂલી લાગે છે. પણ આરોગ્ય માટે ખૂબ મૂલ્યવાન છે.

પરસેવાને રોકીએ નહીં

શરીરનો મળ ઝાડા (વિષ્ટા) અને પેશાબ રૂપે રોજ નીકળી જાય છે. એ જો નીકળે તો બીમાર થઈ જવાય, તે વાત સૌ સારી રીતે જાણે છે. આયુર્વેદમાં તો બાર-તેર પ્રકારના શરીરમાંથી નીકળતા મળની ગણતરી છે. પરસેવો પણ એક પ્રકારનો મળ જ છે. તેના દ્વારા શરીરમાંથી ઘણા પ્રકારનો સૂક્ષ્મ મળ નિરંતર નીકળ્યા જ કરે છે. શિયાળામાં ખૂબ ઓછા પ્રમાણમાં અને ઉનાળામાં ખૂબ વધુ પ્રમાણમાં પરસેવા દ્વારા મળ શરીરની બહાર ફેંકાયા જ કરે છે.

ઋતુ પ્રમાણે ઠંડી-ગરમી અને વરસાદનું પડવું એ કુદરતની કરામત, કુદરતી વ્યવસ્થા, સમષ્ટિ અને વ્યષ્ટિની સુખાકારી માટે છે. ઉનાળામાં પુષ્કળ પરસેવો વળે છે. પરસેવા દ્વારા ખૂબ મળને (વિજાતીય દ્રવ્યને) શરીરની બહાર કાઢીને કુદરત શરીરની શુદ્ધિ કરે છે. તે કાળે કુદરત આસાનીથી આપણી શરીરશુદ્ધિની ક્રિયા કરી શકે તેવું આપણું વર્તન હોવું જોઈએ. અજ્ઞાનવશ, મૂર્ખતાવશ, બુદ્ધિના ઘમંડવશ આપણે તેથી બિલકુલ ઊલટું વર્તન કરીએ છીએ. તે કાળે આપણે એરકંડિશનર, એરકુલર, ઈલેક્ટ્રિક પંખા વગેરેનો વિવેકહીન ખૂબ ઉપયોગ કરીને શરીરમાંથી નીકળતો મળ રોકીએ છીએ. ધીરે ધીરે આ બધા સાધનો વાપરવાનું વ્યસન, દારૂ અને અફીણના વ્યસન કરતા પણ વધુ સજજડ થઈ જાય છે અને તેથી નુકસાન પણ દારૂ અને અફીણ કરતા ખૂબ વધુ થાય છે. વળી આવાં સાધનો એક મોભાનાં ચિહ્નનો તરીકે ગણાતા હોવાથી તેનાથી કોઈ પણ રીતે છૂટી શકાતું નથી, પરીણામ સ્વરૂપ કેન્સરથી માંડીને અનેક ગુપ્ત અસાધ્ય રોગોનો શિકાર થઈ જવાય છે અને મૃત્યુ આવે ત્યાં સુધી એ ખબર પણ પડતી નથી કે આ રોગ શાથી થયો છે.

નિસર્ગોપચારમાં “વરાળ સ્નાન” નામનો ઉપચાર કરવામાં આવે છે. તેના દ્વારા શરીરમાંથી પરસેવા દ્વારા શરીરના મળને બહાર કાઢવામાં આવે છે. યોગના અંગો આસન, પ્રાણાયામ અને વ્યાયામમાં પણ પસીના દ્વારા મળવિસર્જનનું એક પ્રયોજન સિદ્ધ થાય છે.

અગિયારસ-એકાદશીના ઉપવાસની યોજના અનુભવીઓએ એટલા માટે કરી કે ચૌદ દિવસ સુધી જાણ્યે-અજાણ્યે હોજરી ઉપર અતિ આહારનો જે અત્યાચાર થયો હોય તે એકાદશીના ઉપવાસ દ્વારા હોજરીને આરામ આપીને નિવારી શકાય. પણ મનુષ્યે બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કરીને તે દિવસે અતિ ગરિષ્ઠ જમીને હોજરી પર દશ

ઘણો બોજ નાખ્યો. તેમ કુદરતે પોતાની કરુણામયી યોજના દ્વારા ઉનાળામાં જે શરીર શુદ્ધિનો પ્રયત્ન કર્યો તેને મનુષ્યે પોતાની બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કરીને- પરસેવો ન વળે તે માટે કૃત્રિમ સાધનોનો ઉપયોગ કરીને ઊંધો વાળી દીધો. થોડો થોડો પરસેવો વળતો હતો તેને પણ અટકાવી દીધો. આ કારણે દર ઉનાળે જે કુદરતી રીતે શરીર-શુદ્ધિ થતી હતી તે બંધ થઈ ગઈ, જેર બધું જ શરીરમાં જ રહેવા લાગ્યું. એકદુ થયેલું આ જેર લાંબા ગાળે શું ન કરે? કેન્સર જ કરે ને? આ જેર દ્વારા થયેલા તમામ રોગો આ જેરના નિકાલ દ્વારા જ શમે. પણ આ રોગ થવાના કારણની કોઈ વૈદ્ય-ડોક્ટરને ખબર જ હોતી નથી.

જાજરું-સંડાસમાં પંખા વગેરે સાધનો નથી હોતાં તો પણ ચાલે છે. પણ જો ત્યાં પણ તે સાધનો ગોઠવી દઈએ તો પછી તેનું વ્યસન થઈ જાય. પછી તેના વગર ન ચાલે. રાત્રે આપણું સૂવાનું બિલકુલ સીલિંગ ફેનની નીચે રાખીએ છીએ. ફેનથી ખાટલો દશ-બાર ઈંચ દૂર હોય તો તેને ઘસડીને બરાબર ફેનની નીચે લાવીએ છીએ. જો કોઈ કારણસર ફેન પડે તો સીધો છાતી પર જ પડે. વળી તેની ગતિ ફૂલ ઉપર જ જોઈએ છે. તેની ગતિ છ નંબર સુધી જ વધુમાં વધુ હોય છે. એટલે એટલી ગતિએ રાખીએ છીએ. પણ જો તેની ગતિ બાર નંબર સુધી હોય તો બાર પર જ રાખીએ- આ બધું કુટેવ-આદત-વ્યસનના કારણે થાય છે.

મનુષ્યનો સ્વભાવ એવો છે કે તેને જો સવારમાં એક સગવડ મળતી હોય અને તેના બદલામાં સાંજે તેને દશ અગવડ મળવાની છે તેની તેને ખબર હોય તોય તે સવારમાં મળતી એક સગવડને છોડી નથી શકતો. જેથી સાંજે આવનારી દશ અગવડથી બચી શકે તેટલો શૂરવીર નથી હોતો. તુરત જ મળનારા એક સુખની લાલચમાં પછીથી આવનારા દશ દુઃખથી બચી શકે તેટલો શૂરવીર નથી હોતો. તેનું એક દૃષ્ટાંત છે.

એક બહેનને મેં કહ્યું કે તમે અમુક વર્ષો પહેલાં મુંબઈ રહેતાં ત્યારે તમારા ઘરમાં એક પણ પંખો નહોતો. ત્યારે તમને એટલો બધો પરસેવો વળતો હતો કે તમારા કપાળ ઉપરનો કંકુનો ચાંદલો પરસેવાથી ધોવાઈ તેનો રેલો ચાલતો હતો. ત્યારે તમારું વજન પણ સાઠ-પાંસઠ હશે અને શરીરમાં એક પણ રોગ ન હતો. અત્યારે તમારા

બધા જ રૂમમાં અને વરંડામાં પણ પંખા છે અને તમે પંખાની ગતિ વધુમાં વધુ રાખો છો. અત્યારે તમારું શરીર રોગથી ઘેરાઈ ગયું છે. વજન પણ દોઢસો જેટલું થઈ ગયું છે. કારણ કે પરસેવો નહીં વળવાથી બધો મળ શરીરમાં જ રહે છે. બહેન કહે- પરસેવો ન વળે એટલે કાંઈ વજન વધી જાય? એમ કહીને તે બહેન ઊભાં થયાં અને પંખાને ચારની ગતિ પરથી છ ની ગતિ પર મૂક્યો. મારી વાત તો તેમને એક વાર્તા જેવી જ લાગી હશે ને?

એક ભાઈ કાયમ પંખાને એકની ગતિ પર જ રાખે છે અને રાત્રે મચ્છર દાનીમાં સૂએ છે. તોય તેમને ગરમી નથી લાગતી. કારણ કે એમણે એવી ટેવ પાડી છે. નવજાત શિશુને ખારો કે તીખો રસ ચટાડીએ તો તે તેને નથી સ્વીકારતું અને રડવા લાગે છે. પરંતુ મોટું થયા પછી તેને તીખા અને ખારા રસ વગર બિલકુલ નથી ચાલતું આથી એ સાબિત થાય છે કે સુખ-સગવડ-સ્વાદ વગેરે ટેવમાં રહેલા છે. માટે આરોગ્ય સચવાય તેવી જ ટેવ પાડવી જોઈએ.

બુદ્ધિની જડતા અને મનની કમજોરીના કારણે જેઓ આરોગ્યના નિયમોનું પાલન નથી કરતા કે નથી કરી શકતા તેઓ પણ ભયના કારણે તેનું પાલન કરવા લાગે છે. તેથી જ કહ્યું છે કે “ભય બિન પ્રિત ન હોઈ” તેથી જ શાસ્ત્રો અને અનુભવીઓ કહે છે કે અમુક-અમુક કાર્ય કરવાથી પાપ લાગે અને પાપના કારણે નર્ક ભોગવવું પડે આમ તેઓ ભય બતાવીને જડ અને કમજોરનું પણ કલ્યાણ કરવા પ્રયત્ન કરે છે.

નિસર્ગ અને આરોગ્ય

ખૂબ મોટા શહેરોમાં રહેનારાઓએ મહિનામાં બે-ત્રણ દિવસ શહેરથી દૂર રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ કે જ્યાં પર્યાવરણ-વાતાવરણ વધુ શુદ્ધ હોય. આવા નૈસર્ગિક વાતાવરણમાં પ્રાણતત્વ વિપુલ પ્રમાણમાં હોય છે. જ્યારે મોટા શહેરોમાં તેનું પ્રમાણ ઓછું હોય છે. જો મનુષ્યમાં પ્રાણતત્વની પૂર્તિ બરાબર થાય તો શરીર તંદુરસ્ત-સ્ફૂર્તિલુ રહે છે. મોટાં શહેરોમાં શુદ્ધ પ્રાણતત્વ પૂરતો નહીં હોવાથી અનેક રોગમાં ફસાઈ જઈએ છીએ, અને પછી તેમાંથી છૂટવા માટે ખૂબ ભારે ભારે દવાઓનો આશરો લઈએ છીએ-કે જે પ્રાણને વધુ અશુદ્ધ કરે છે. તેથી સમયાંતરે અનુકૂળતા પ્રમાણે નિસર્ગમાં રહેવું તે પણ આરોગ્ય જાળવવાનો મહત્ત્વનો પ્રયોગ છે.

મૌન દ્વારા પ્રાણ વૃદ્ધિ અને પ્રાણ વૃદ્ધિ દ્વારા આરોગ્યપ્રાપ્તિ

તા-૧-૧૦-૨૦૦૧

જેમ સાચા ઉપવાસથી પેટને આરામ મળે છે તેમ મૌનથી મગજને આરામ મળે છે. ઓછામાં ઓછું અઠવાડીયામાં એક દિવસ મૌનવ્રત રાખવું જોઈએ. મૌનથી પ્રાણની બેટરી ચાર્જ થાય છે. અર્થાત્ પ્રાણનો ખૂબ બચાવ થાય છે. શારીરિક અને માનસિક બીમારીઓ તથા અનેક આધિ-વ્યાધિ અને ઉપાધિઓ, યથાયોગ્ય પ્રાણના જથ્થાના અભાવે જ આવે છે. જે વ્યક્તિમાં જેમ જેમ પવિત્ર-શુદ્ધ પ્રાણનો જથ્થો વધુ તેમ તેમ તે વ્યક્તિની પ્રતિભા-આકર્ષણ વધુ.

એક શબ્દ બોલતાં પહેલાં ઘણું વિચારવું પડે છે. શબ્દની પસંદગી માટે પણ મગજને ઘણો શ્રમ પડે છે. શબ્દનું ઉચ્ચારણ, પસંદગી, એક શબ્દની પાછળ બીજો-ત્રીજો-ચોથો અને અનેક શબ્દો, વાક્યો, વિરામચિહ્નો વગેરે વાણી પ્રવાહરૂપે વહેવા લાગે છે. ત્યારે તેમના કમને છૂટો નથી પાડી શકાતો. પણ એ ધારા પ્રવાહમાં ઘણો પ્રાણ ક્ષય થતો હોય છે. બોલતી વખતે પણ મુખના અંદરનાં ઘણાં અંગ-ઉપાંગો કાર્યરત થાય છે. ત્યારે વાણી બહાર પડે છે. બોલતી વખતે મન, મગજ, શરીર, પ્રાણ, વગેરે ખૂબ પ્રમાણમાં વપરાય છે. તે બધાની ક્ષતિપૂર્તિ કરવા માટે મૌન અમોઘ જડીબુટ્ટી સમાન છે. આખા દિવસમાં સામાન્ય માણસને પણ ઘણું બધું બોલવાનું થાય છે અને તેથી ઘણી શક્તિઓનો ક્ષય થાય છે. તે ક્ષયની પૂર્તિ મૌન દ્વારા જ થઈ શકે છે. મૌન દ્વારા શક્તિનો બચાવ કરીને મનુષ્ય ઘણા પ્રકારની ઉન્નતિ સાધી શકે છે. જેનો બોલવાનો વ્યવસાય છે તેમણે તો અવશ્ય મૌનનો લાભ લઈને શક્તિનો સંચય કરી લેવો જોઈએ.

મૌનના થોડા પ્રકારો પાડી શકાય (૧) મુખથી બોલવું નહીં કે કોઈ પણ જાતના સંકેતોથી પણ વાત ન કરવી. (૨) હાથના ઇશારેથી કે લખીને વાત કરવી. (૩) કંઈથી ઉચ્ચાર ન નીકળે પણ હોઠથી જ વાત કરવી. (૪) અમુક ફૂટ સુધી જ અવાજ જાય એટલું ધીમું બોલવું વગેરે. પહેલા પ્રકારમાં વધુમાં વધુ શક્તિનો-પ્રાણનો બચાવ થાય છે.

વાણીના પણ ચાર પ્રકાર માનવામાં આવે છે : પરા, પશ્યંતિ, મધ્યમા, વૈખરી. આપણા વિચારો એટલી સૂક્ષ્મતમ ભૂમિકામાં હોય કે તેની નોંધ આપણે પોતે પણ ન લઈ શકતા હોઈએ ત્યારે તે પરા વાણી છે, એ સૂક્ષ્મતમ વિચારો એટલી થોડી સ્થૂળ

ભૂમિકામાં આવે જેથી આપણે તેની ઝાંખી ઝાંખી ઝાંકી કરી શકીએ ત્યારે તે પશ્યંતિ વાણી કહેવાય. પશ્યંતિ વાણી સ્પષ્ટ સંકલ્પો-વિકલ્પો સ્વરૂપે આપણે અનુભવીએ ત્યારે તે મધ્યમા વાણીનું નામ ધારણ કરે છે. અને જ્યારે તે મધ્યમા વાણી મુખ દ્વારા શબ્દો અને વાક્યો સ્વરૂપે વીખરાઈ જાય ત્યારે જ તેને વૈખરી વાણીનું નામ અપાય છે. બીજ રૂપે રહેલા પરા વિચારોને આપણે પોતે પણ અનુભવી શકીએ, તે જ્યારે પશ્યંતિ અને મધ્યમાનું રૂપ ધારણ કરે ત્યારે આપણે તેની અનુભૂતિ કરી શકીએ, પણ જ્યારે તે વૈખરીનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને બહાર આકાશમાં વીખરાઈ જાય ત્યારે તેને સાંભળનારા સૌ પણ આપણા તે વિચારોને અનુભવી શકે.

વૈખરી, મધ્યમા, પશ્યંતિ અને પરાવાણીનું મૌન અનુક્રમે એક એકથી ચરિયાતું છે. પશ્યંતિ વાણીના મૌનથી વ્યષ્ટિપ્રાણ જગતમાં અને પરાવાણીના મૌનથી સમષ્ટિપ્રાણ જગતમાં હલચલ મચાવી જાય છે. પરા-પશ્યંતિના મૌનધારક સાધક પાસે પ્રાણનો જથ્થો એટલા વિપુલ પ્રમાણમાં હોય છે કે તે, એ પ્રાણના જથ્થામાંથી અન્યોને પણ થોડો પ્રાણ આપીને સહાય કરી શકે.

વૈખરી વાણીનું મૌન સૌ માટે સરળ છે. તેથી સૌએ તેનો અવશ્ય લાભ લેવો જોઈએ. આરોગ્યને જાળવી રાખવા માટે તથા અનઆરોગ્યમાં સહાયતા પહોંચાડવા માટે વૈખરીમૌન અમોઘ ઉપાય છે.

વૈખરીમૌનમાં ત્રણ દિવસ પછીથી પ્રાણબેટરી ચાર્જ થવા લાગે છે. વૈખરીમૌનના પહેલા દિવસે ખૂબ વધુ, બીજા દિવસે થોડો ઓછો અને ત્રીજા દિવસે સાવ ઓછો પ્રાણ વપરાય છે. ચોથા દિવસથી મૌનનો પૂરો લાભ મળવા લાગે છે. શરૂઆતના દિવસોમાં તો મૌન રહેવા માટે વધુ પ્રયત્ન કરવો પડે છે, એટલે પ્રાણ વધુ વપરાય છે, પછીથી મૌન સ્વાભાવિક થઈ જાય છે. ત્યારે પ્રાણની ખાસી બચત થવા લાગે છે.

વ્યષ્ટિની ચાર વાણીની જેમ સમષ્ટિની પણ ચાર વાણી છે. સમષ્ટિ આકાશમાં વ્યષ્ટિના વિચારો-તરંગો મોજાંઓ કલ્પનાતિત સૂક્ષ્મ હોય છે. સમષ્ટિની વૈખરી તે જ વ્યષ્ટિની પરાવાણી. સમષ્ટિના આકાશમાં વ્યષ્ટિના પરા રૂપે રહેલા વિચાર-તરંગો વાંચી શકનાર ઘણી ચમત્કારિક આગાહીઓ કરી શકે છે. સમષ્ટિ પરા વ્યષ્ટિની વૈખરી ક્યારે થશે તેનો આધાર પરિસ્થિતિ ઉપર છે. પરાજ્ઞાનનો જ્ઞાતા એ કહી શકે કે અમુક વ્યક્તિને અમુક સમય પછી જેલ થશે. કારણકે તે જ્ઞાતા, તે વ્યક્તિના વ્યષ્ટિપરામાં

બીજ સ્વરૂપે રહેલા વિચાર તરંગો તે વાંચી શકે અને તે તરંગો કેટલાં વર્ષ પછી વ્યષ્ટિનું વૈખરી સ્વરૂપ ધારણ કરશે તે પણ જાણી શકે. જેમ કે કોઈને ગાળો દેશે એટલે ઝઘડો થશે પરિણામે જેલ થશે આ બધું જાણી શકે છે. આ બધું ગેબી વિજ્ઞાન છે.

કેસેટની પ્લાસ્ટિકની પટ્ટીમાં ઘણું બધું સંઘરાયેલું હોય છે. પણ તેના યંત્ર-ટેપરેકોર્ડર સિવાય તે સાંભળી શકાતું નથી, તેમ સમષ્ટિ આકાશમાં-બ્રહ્મ આકાશમાં અપરંપાર સંઘરાયેલું છે જેનો અનુભવ માત્ર તેના વિશેષજ્ઞો જ કરી શકે છે.

ગેબી નિધિ-વિધિ

પલાંઠી વાળીને સરળ અને સીધા, આંખો બંધ રાખીને બેસવું. બંને હથેળીઓ બંને ઢીંચણ પર રાખવી. પછી મનમાં બોલવું કે “આત્મનો હિતાય” એ વખતે જમણો હાથ ધીરે ધીરે ઉપર કરવો, હિતાય શબ્દ બોલવામાં આવે ત્યાં સુધીમાં જમણો હાથ જમણા કાન સુધી પહોંચી ગયો હોય, જમણી હથેળીથી જમણા કાનને ઢાંકી દેવો. પછી તુરત જ “જગત: સુખાય” બોલવું એ બોલતી વખતે ધીરે ધીરે જમણો હાથ પાછો સુખાય શબ્દ બોલીએ ત્યાં સુધીમાં જમણા ઢીંચણ પર આવી જાય. પછી એ જ પ્રમાણે ડાબા હાથથી ક્રિયા કરવાની. મંત્ર એક તાલમાં બોલાતો જાય. આમ બંને હાથ વારાફરતી ધીરે ધીરે તાલબદ્ધ ઉપર નીચે થતા જાય અને કાનનો તથા ઢીંચણનો સ્પર્શ કરતા રહે. આ આખી ક્રિયા તાલબદ્ધ રીતે અને ધીરે ધીરે થતી રહેવી જોઈએ.

ગેબી એટલે અલૌકિક અર્થાત્ અદૃશ્ય અર્થાત્ આકાશમાંથી અવતરણ થનારી. નિધિ એટલે ભંડાર અને વિધિ એટલે રીત આમ “ગેબી નિધિ-વિધિ”નો સળંગ અર્થ થયો-અદૃશ્ય-અલૌકિક ભંડાર પ્રાપ્ત કરવાની રીત “આત્મનો હિતાય જગત: સુખાય” નો અર્થ છે. આત્માના હિત માટે અને જગતના સુખ માટે.

અલૌકિક વિધિ દ્વારા અદૃશ્ય ભંડારની જે પ્રાપ્તિ થશે તેનો ઉપયોગ હું મારા આત્માના હિત માટે અને જગતના સુખ માટે કરીશ એવો ભાવ રાખવો.

પાંચથી-દશ મિનિટ સુધી અને દિવસમાં એકથી બે વાર આ ક્રિયા કરી શકાય.

શ્વાસામૃત-પાન-વિધિ

સીધા અને સરળ સુખાસનમાં આંખો બંધ કરીને બેસવું પછી મનમાં જ બોલવું કે “ઝેર બહાર ફેંકું છું ઓમ્” એ વખતે શ્વાસને ધીરે ધીરે તાલબદ્ધ રીતે બહાર કાઢવાનો. પછી એ જ રીતે શ્વાસને અંદર લેવાનો ત્યારે મનમાં જ બોલવાનું કે “અમૃત અંદર ખેંચું છું ઓમ્” મંત્રનું માનસિક ઉચ્ચારણ અને શ્વાસ-પ્રશ્વાસની ગતિ એ ક્રિયા ખૂબ તાલબદ્ધ રીતે અને એક લયથી થવું જોઈએ. આખી ક્રિયા જેટલી વધુ તાલબદ્ધ થશે તેટલો વધુ આનંદ અને લાભ મળશે.

પ્રશ્વાસ વખતે આપણે ફેફસાંના ઝેરને-ઝેરી વાયુને બહાર ફેંકીએ છીએ અને શ્વાસ લેતી વખતે વિશ્વપ્રાણ ભંડાર-વિશ્વઅમૃત ભંડારમાંથી અમૃતને ફેફસાંમાં ખેંચીએ છીએ આ ક્રિયા અજાણપણે આખો દિવસ કરતા જ હોઈએ છીએ પણ જ્યારે મંત્ર સાથે ક્રિયા થાય છે ત્યારે આપણે સભાન હોઈએ છીએ, ઝેર બહાર ફેંકાયું અને અમૃત અંદર ખેંચાયું તેની આપણને તે વખતે જાણ હોય છે. જાણપૂર્વક થયેલી ક્રિયાની અસર આરોગ્ય ઉપર ખૂબ સારી થાય છે. પાંચથી દશ મિનિટ અને દિવસમાં એકથી બે વખત આ ક્રિયા કરી શકાય.

વ્યાયામ અને આરોગ્ય

જીવનનો મુખ્ય આધાર-સ્વાસ્થ્યનો ખરો આધાર છે. યથાયોગ્ય જઠરાગ્નિ અને યથાયોગ્ય જઠરાગ્નિ માટે પરમ આવશ્યક છે યથાયોગ્ય શ્રમ-વ્યાયામ. શ્રમમાં ઉત્પાદક શ્રમ વધુ લાભદાયક અને ઉત્સાહજનક છે. વ્યાયામમાં યૌગિક આસનો નિરાપદ છે. તરવાનો તથા ચાલવાનો વ્યાયામ અતિ ઉત્તમ છે. ચાલવાનો વ્યાયામ ખૂબ સરળતાથી અને કોઈ પણ જગ્યાએ થઈ શકે છે. “લાંબું ચાલો અને લાંબું જીવો” એ ઉક્તિ ખૂબ સાર્થક છે. કોઈ પણ પ્રકારનો વ્યાયામ ન થઈ શકે તો નીચે મુજબનો વ્યાયામ તો જરૂર કરવો.

સ્નાન કર્યા પછી તુરત ટુવાલથી શરીર લૂછવાને બદલે હાથથી લૂછવું. હલકા-હલકા દબાણ દ્વારા બંને હાથોથી શરીરને લૂછવું. એ રીતે જ શરીર પરનું પાણી સુકાવવાનો પ્રયત્ન કરવો. છેલ્લે ટુવાલથી પૂર્ણ કોરું કરવું. પીઠના ભાગને ટુવાલ દ્વારા ખૂબ ઘસવો. ડાબા હાથે ટુવાલનો એક છેડો નીચેની બાજુએ અને જમણે હાથથી

એક છેડ ઉપરની બાજુ રાખી તે ટુવાલને પીઠ પર સારી રીતે ઘસવો. સ્નાન કર્યા પછી શરીર આ રીતે સૂકવવાથી ખૂબ લાભદાયક વ્યાયામ મળી રહે છે.

માત્ર શાસ્ત્રોક્ત આસનોથી જ વ્યાયામ મળે છે તેવું પણ નથી. હાથ-પગ ઈત્યાદિ શરીરનાં અંગ-ઉપાંગોનું સાવધાનીપૂર્વક હલનચલન કરવાથી પણ આવશ્યક વ્યાયામ મળી રહે છે. એનો સુંદર દાખલો નાનું બાળક છે. બાળક સતત હાથ-પગ વીઝતું હોય છે. અને શરીરને ઊંધું-ચતું કરતું હોય છે. આ વ્યાયામ બાળકને આંતરિક પ્રેરણા દ્વારા થતો વ્યાયામ છે, કુદરતી વ્યાયામ છે, પ્રભુપ્રેરિત વ્યાયામ છે. આ રીતે જ તે પોતાનો ખોરાક - દૂધ પચાવે છે. યૌગિક આસનો કે ચાલવા-ફરવાનો વ્યાયામ બાળક કરી શકતું નથી, ફક્ત આંતરિક પ્રેરણા દ્વારા તે જે અને જેટલું અંગ સંચાલન કરે છે તે જ તેનો વ્યાયામ છે.

મોક્ષનું સુખ-કલ્યાણ કરવાની તક-ગુરુપથી

વહેવાર-પ્રપંચની વાતો તો આપણે દિન-રાત સાંભળીએ છીએ જ પણ, તેથી ઉપરની વાતો, અતિ કલ્યાણકારી વાતો સાંભળવા માટે જ આપણે ગુરુ-સંતોને અતિ આગ્રહ અને અતિ વિનંતીપૂર્વક બોલાવીએ છીએ. જીવમાત્રની તમામ પ્રવૃત્તિઓ સુખપ્રાપ્તિ માટેની છે. પણ જીવ ઓછી સમજણના કારણે મૃગજળ જેવા ક્ષણિક-ક્ષણભંગુર સુખ પાછળ દોડે છે. અને પછી પસ્તાય છે. મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરીને જો, જન્મ-મરણના ચક્કરમાંથી કાયમ છૂટી જઈએ-સનાતન સુખને પ્રાપ્ત કરી લઈએ એવાં કાર્યો ન કરીએ તો મનુષ્યજન્મ નિષ્ફળ ગયો કહેવાય. કોઈને લાગે કે શરીર જ ન હોય તો સુખ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય? તેનો જવાબ એ છે કે રોજ રાત્રે સ્વપ્નમાં આપણે જે કાંઈ લૌકિક-અલૌકિક અનુભવો પ્રાપ્ત કરીએ છીએ તે બધા શરીર વિના જ થાય છે. મોક્ષનું સુખ તો સ્વસંવિદ્ય છે. - અસ્તુ

આપણે જેમનું કલ્યાણ કરવાના પ્રયત્ન કરીએ છીએ તેઓ સૌ પોતાની જૂની માન્યતાઓ છોડવા તૈયાર નથી. તેમને આપણી વાત સાચી લાગતી નથી. તેથી તેઓ આપણને થેંક્યૂ કહેવાના નથી. પણ ઉપરથી આપણે તેમને થેંક્યૂ કહેવું પડશે કારણ કે તેઓ આપણને તેમનું કલ્યાણ કરવાની તક આપે છે. પણ જો તેઓ પોતાનું કલ્યાણ કરવાની આપણને તક જ ન આપે તો આપણું શું થાય? માટે કલ્યાણકામી જનોએ આવા ગુપ્ત રહસ્યોથી અવગત રહેવું જોઈશે.

ઉંમરના કારણે જે કાંઈ તકલીફો પડે તેને તપ સમજીને ભોગવીશું તો તે ઓછી કષ્ટદાયક લાગશે. ભય અને અજ્ઞાનના કારણે નાની તકલીફ પણ ઘણું મોટું સ્વરૂપ લઈ લે છે. જ્યાં બધી જ પથીઓ નિષ્ફળ જાય ત્યાં પણ ગુરુપથી સફળ થાય છે. ગુરુપથી એટલે શું? ગુરુપથી એટલે સાચી સમજણ, ગુરુ-સંતો પાસેથી મેળવેલ સાર-અસારની સાચી સમજણ અને નિત્ય-અનિત્ય વિવેકપૂર્ણ આચરણ એ ગુરુપથી છે. ગમે તેટલી પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં પણ, અસ્થિર બનીને દુઃખદર્દોને વધારી મૂકીએ અને “ઔષધં જાહ્નવી તોય, વૈદ્યો નારાયણ હરિઃ” એ ભાવનામાં સુસ્થિર રહીએ તે ગુરુપથી છે. કારણ કે ગુરુપથી સિવાય બીજી એકે પથી છેવટ સુધી સાથ આપી શકતી નથી.

- અસ્તુ

નમે તે પ્રભુને ગમે

સમજુ અને અકડુ બંને જિગરજાન દોસ્ત હતા. બંનેને એકબીજા વગર ઘડીભર ચાલે નહીં. પણ કોઈ અકળ કારણસર બંનેમાં અબોલા થયા. સમજુ સમજદાર હતો અને બીજો અકડુ તેના નામ પ્રમાણે અકડુ સ્વભાવનો હતો. સમજુએ વિચાર કર્યો કે અબોલામાં તો બંનેને નુકસાન છે. અકડુને એની સમજ પડવાની નથી માટે અબોલા મટાડવાનો દૂર કરવાનો પ્રયત્ન મારે જ કરવો પડશે. આમ વિચારીને તેણે કોઈપણ નિમિત્ત ઊભું કરીને અકડુ સાથે બોલવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પણ અકડુ એટલે પાકો અકડુ, અભિમાન અને અજ્ઞાનતામાં તે એમ માનવા લાગ્યો કે હવે કેવો પૂંછડી પટપટાવતો આવે છે. પણ હું તેની સાથે બોલું ખરો? ના જ બોલું. સમજુએ સ્વમાન છોડીને પણ ફરી ફરીને પ્રયત્ન કર્યા જ કર્યા. “વાણિયાભાઈ મૂછ નીચી, તો કહે સાડી સાત વાર નીચી” એવી નીતિ અપનાવીને પ્રયત્ન કર્યે રાખ્યા અને અંતે સફળ થયો અને અબોલાના કારણે થનાર નુકસાનથી પોતાને અને પેલાને બંનેને બચાવી લીધાં.

વગર પૈસે દાન-પુણ્ય

કોઈ કહે છે કે મારે પણ ખૂબ દાન-પુણ્ય કરવું છે. પણ શું કરું? હું સાવ ગરીબ છું. અરે ભાઈ! પૈસા હોય તો જ દાન-પુણ્ય થઈ શકે એવું નથી. “નમે તે

પ્રભુને ગમે” એવી સમજણ રાખીને કુટુંબ અને સમાજમાં જીવો તો એ ઘણું મોટું દાન-પુણ્ય છે. આવા સૂક્ષ્મ અને રહસ્યમય દાન-પુણ્યની તોલે બીજાં કોઈ સ્થૂળ દાન-પુણ્ય ન આવી શકે.

કોઈ કહે મારે તો હિમાલયમાં જઈને ખૂબ ઉગ્ર તપ-સાધના કરવાં છે. પણ શું કરું? મારે ગૃહસ્થાશ્રમની ઘણી જવાબદારી નિભાવવાની છે. અરે ભાઈ ! તપ-સાધના કરવા માટે હિમાલયમાં જવાની કાંઈ જરૂર નથી, તમે તમારા ઘરમાં જ રહીને “ નમે તે પ્રભુને ગમે” જેવી સમજણ રાખો તો તે ઘણી મોટી સાધના છે. આવી સૂક્ષ્મ સાધનાની તોલે બીજી કોઈ સ્થૂળ સાધના આવી શકે નહીં.

સંતોની સજ્જતા

સંત મહારાજ પોતાના પ્રવચનમાં, પોતાના નિંદકને ખાસ આગ્રહ કરીને સભાની આગળ બેસાડે. આવું તેઓ એમ સમજીને-વિચારીને કરે કે જો આગળ બેસશે તો સત્સંગ ધ્યાનપૂર્વક સાંભળશે-સમજશે, તેથી તેનું કલ્યાણ થશે.

ત્યારે નિંદક અજ્ઞાનતા-અને અભિમાનના કારણે એમ સમજે છે -વિચારે છે કે હું મહાજ્ઞાની છું એમ સમજીને સંત મને આગળ બેસાડે છે. પરંતુ સંત બિચારા મહામૂર્ખ છે. તેમને એટલી પણ ખબર નથી પડતી કે હું તો તેમનો મહાનિંદક છું. પરીણામે આવા લોકોનું અકલ્યાણ જ થાય છે.

વિશ્વશાંતિ તમારા ચરણોમાં

પોતાના રજ-વીર્યથી ઉત્પન્ન સંતાનોને જ મનુષ્ય પોતાનાં સંતાન માને છે. પણ તે તેઓની મહાભ્રમણા છે. મનુષ્ય જે કાંઈ ખાય-પીવે છે તેમાંથી રજ-વીર્ય બને છે અને ખાવા-પીવાના બધા જ પદાર્થો કુદરત તરફથી મળે છે. માટે સ્વના અને પરનાં તમામ સંતાનો માત્ર એ કુદરતનાં જ છે અને જેથી જેને પરના સંતાનો માનીએ છીએ તેઓ પણ આપણાં જ સંતાનો છે.

જો ઉપરોક્ત ગૂઢ રહસ્ય મનુષ્ય જાણે તો વિશ્વશાંતિ તેના ચરણોમાં આળોટતી થઈ જાય.

કાર્યમાં સંલગ્નતા

સૌ કોઈએ એ વાત બરાબર સ્મરણમાં રાખવી જોઈએ કે આપણે જે કાંઈ કાર્ય કરીએ તેમાં સંલગ્નતા હોવી અતિ આવશ્યક છે. કાર્યમાં સંલગ્નતા એટલે આપણા દ્વારા કરાવામાં આવતા દરેક કાર્યને સંપૂર્ણ પ્રેમ-એકાગ્રતા અને કુશાગ્રતા પૂર્વક કરવું. જો કાર્ય આવી રીતે કરવામાં આવે તો તે કાર્ય ઝડપથી કુશાગ્રતાપૂર્વક પાર પાડી શકાય. પરંતુ જો કાર્યમાં સંલગ્નતા ન હોય તો તેમાં પૂરી સફળતા મળતી નથી. ભૌતિક જગતના વહેવારનું લૌકિક કાર્ય હોય કે આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ માટેનું કાર્ય હોય, તે સર્વેમાં સંલગ્નતા હોવી અતિ આવશ્યક છે. જેમ કે ડૉક્ટર-એન્જિનિયર-ઉદ્યોગપતિ વગેરે ત્યારે જ થઈ શકાય કે જ્યારે તે માટેના દરેક જરૂરી કાર્યમાં સંલગ્નતા હોય. આમ દરેક કાર્યની ઝડપી સફળતાનો મુખ્ય આધાર તેની સાથે સંલગ્નતા હોવી. જો મનુષ્ય પોતાની સંલગ્નતાને ઈશ્વર તરફ વાળે-મનુષ્યજન્મ સફળ કરવા તરફ વાળે તો તેમાં પણ ખૂબ ઝડપથી આગળ વધી જાય. પરંતુ જો તેનામાં કાર્ય પ્રત્યેની સંલગ્નતાનો અભાવ હોય તો તેની સ્થિતિ “દુવીધામેં દોનો ગયે, માયા મિલી ન રામ” જેવી થાય.

ગીતામાં કહ્યું છે કે “યોગઃ કર્મણુ કૌશલમ્” પોતાનું દરેક કાર્ય કુશળતાપૂર્વક કરવું જોઈએ. કાર્ય કુશળતાપૂર્વક કરવું હોય તો તે કાર્યમાં તલ્લીનતા, તદ્રૂપતા, સાવધાની હોવી જોઈએ. બાકી તો ખાવું, પીવું અને પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાનું કામ તો પશુ-પક્ષીઓ પણ કરે છે. પરંતુ મનુષ્યની વિશેષતા એટલા માટે ગણાય છે કે તે કર્મમાં કુશળતા સાધીને મોક્ષની પ્રાપ્તિ પણ કરી શકે છે. અનુભવીઓએ સાચું જ કહ્યું છે કે “એક સાધે સબ સધે, સબ સાધે સબ જાય, જો તૂ સેવે મૂલકો, ફૂલે-ફૂલે અઘાય”.

જગતને સાચા સ્વરૂપે સમજવું

એક વખત ટી.વી.માં જાહેરાત માટે બતાવવામાં આવતું દૃશ્ય અમે જોયું સડસડાટ કરતો સાપ જઈ રહ્યો છે. તે એટલો આબેહૂબ હતો કે તેને સાચો જ માનીને એક સમળી સાચે જ એને પકડવા ટી.વી.ના કાચ પર ખાબકી. ટી.વી.ના કાચ પર સમળીની ચાંચ ભટકાણી, કેમ કે એ સાચો સાપ તો હતો નહીં. આમ પોતાની કંપનીનું ટી.વી. કેટલું આબેહૂબ દૃશ્ય બતાવે છે તે બતાવવા માટે જ તેમણે આ દૃશ્ય રજૂ કરેલું.

આ તો સામાન્ય બાબત હતી પણ તે જોઈને અમે અમારી રીતે વિચારવા લાગ્યા કે -

જેમ સમળી અજ્ઞાનતાના કારણે, ભ્રમના કારણે ટી.વી.ના સાપને સાચો માની બેઠી તેમ સર્વ સામાન્ય મનુષ્યો પણ આ ભૌતિક જગતને, તેના ભોગોને કે જે મૃગજળ સમાન-આભાસી છે. તેને સાચું માની ભવાટવીમાં ભટક્યા કરે છે. જ્ઞાનીને-તત્ત્વજ્ઞાનીને આત્મા-પરમાત્મા સિવાયનું બધું જ ટી.વી.ના આભાસી-ભ્રામક સત્ય જેવું લાગે છે. જગતને સાચા સ્વરૂપે સમજવા માટે આ દષ્ટાંત અજોડ છે. આપણી આધ્યાત્મિક સમજણને ન્યાલ કરી દે એવું છે. આપણે ગુરુ-સંતોના ત્યાં જઈએ છીએ, કે તેમને આપણા ત્યાં બોલાવીએ છીએ તે એટલા માટે કે આવું કાંઈક અલૌકિક જીવન પાથેય આપણને પ્રાપ્ત થાય.

ગુરુ-સંતોની સેવા-સ્વાગતનું કાર્ય જાતે જ કરવું જોઈએ

જેની એક હાકથી દશે દિશાઓ કંપાયમાન થઈ જતી હતી અને મહાસાગરમાં ઊથલપાથલ મચી જતી હતી તેવા શક્તિશાળી અનેક દુષ્ટોને - દૈત્યોને - રાક્ષસોને શ્રી કૃષ્ણે ચપટીમાં ચોળી નાંખ્યા. શ્રી કૃષ્ણ આવા શક્તિશાળી હોવા છતાંય તેઓ એવા વિનમ્ર-વિવેકી હતા. તેમણે પાંડવોના રાજસૂય યજ્ઞમાં ઋષિ-સંતોનાં એંઠા પતરાળાં ઉપાડવાનું કામ પોતાના માથે રાખ્યું. આ રીતે તેઓ ગુરુ-સંતોની સેવાની મહત્તા બતાવે છે.

લક્ષ્મી ચાંલો કરવા આવે ત્યારે મોઢું ધોવા ન જવાય. વીજળીના ઝબકારે જ મોતી પરોવી લેવું જોઈએ. ગુરુ-સંતો આપણા આંગણામાં પધારે ત્યારે, સ્વયં જાતે જ તેમની સેવામાં વિના વિલંબે મચી પડવું જોઈએ. સંતસેવાનું મહાકલ્યાણકારી કાર્ય નોકરો પાસે ન કરાવાય. કોઈ અતિ હર્ષનો કે શોકનો પ્રસંગ આવે તો હસવાનું કે રડવાનું કાર્ય આપણે નોકરોને નથી સોંપતા પણ આપણે જાતે જ હસીયે કે રડીએ છીએ. પોષણ અને સ્વાદ પ્રાપ્ત કરવા માટે ભોજન આપણે જાતે જ કરવું જોઈએ. આપણા બદલે નોકરો કે પુત્ર-પુત્રી ભોજન કરે તો ન ચાલે. પોતાનો રોગ મટાડવા દવા જાતે જ ખાવી પડે.

ગુરુ-સંતોના સાંનિધ્યે વિના વિલંબે પહોંચી જવું

હીરાપુરા ગામમાં એક સંતપ્રેમી દાદા હતા. અમારા ખૂબ જ પ્રેમી હતા. અમારે જ્યારે તેમના ઘરે જવાનું થાય ત્યારે મોટાભાગે તેમના બંને દીકરા ખેતરે ગયા હોય. તેઓ સાંજે આવે-આંગણામાં ગાડું ઊભું રાખે ત્યાં અમને દૂરથી ઘરમાં બેઠેલા જુએ એટલે ખૂબ ઝડપથી ગાડું છોડે, બળદને બાંધે અને ઝડપથી હાથ-પગ ધોઈને દોડતા અમને નમસ્કાર કરવા આવે અને પછી એક બાજુ બેસે. ત્યાં દાદા (તેમના પિતા) ધીમેથી તેમને કહે કે ભાઈ, બાપુને (અમને) જોયા પછી બધાં કામ પડતાં મૂકી તુરત જ ગાડા ઉપરથી કૂદકો મારીને નીચે ઊતરીને નમસ્કાર કરવા આવી જવું જોઈએ. બળદ છોડવાનું, બાંધવાનું અને હાથ-પગ ધોવાનું એ બધું પછી કરાય. ગુરુ-સંત આપણે આંગણે પધારે અને તેની આપણને જાણ થાય એટલે બીજાં સર્વે કામ પડતા મૂકીને તેમના સાંનિધ્યમાં ઉત્સાહ-પ્રેમપૂર્વક પહોંચી જવું તેમાં આપણો ગુરુ-સંતો પ્રત્યેનો પ્રેમ દેખાઈ-જણાઈ આવે છે. દાદાના આ શબ્દો સાંભળીને અમારા મનમાં એમ થયું કે આ દાદા પોતે ખેડૂત છે, વળી અભણ છે છતાંય તેમનો ગુરુ-સંત પ્રત્યેનો પ્રેમ-ભાવના કલ્યાણકારી સમજ ઘણી ઊંચી છે, આવી કલ્યાણકારી રહસ્યની દાદાને ઘણી જાણકારી છે.

ગુરુ-કૃપા

ઘણાં વરસે બે ગુરુભાઈઓ મળ્યા. એક કહે હું ખૂબ સુખી છું, મારા પર સંપૂર્ણ ગુરુકૃપા છે. મારી પાસે તો દશ હજાર રૂપિયાની મુડી પણ થઈ છે. તમારું કેમ ચાલે છે?

બીજો કહે ભાઈ- હું તો મહાદુઃખી છું. મારે હજી દશ હજાર રૂપિયાનો તૂટો છે. મારી પાસે તો હજી ફક્ત નેવું હજાર રૂપિયા જ જમા થયા છે. એક લાખમાં હજી દશ હજાર રૂપિયા ખૂટે છે. તો અમારી ઉપર ગુરુકૃપા ક્યારે થશે ?

ખરેખર બંને સુખી હતા. પણ એક પાસે ગુરુકૃપા જોવાની, સમજવાની વિવેક દૃષ્ટિ હતી. જ્યારે બીજા પાસે તેવી દૃષ્ટિ ન હતી. તેથી તેને એ પ્રશ્ન થતો હતો કે અમારા પર ગુરુકૃપા ક્યારે થશે? લોકોએ અજ્ઞાનતાવશ ગુરુકૃપાની વ્યાખ્યા કેવી છીછરી સસ્તી બનાવી દીધી છે? ગુરુકૃપાને માત્ર ભૌતિક કામનાઓ પૂર્ણ કરનારી જ માની લીધી છે.

પરમ્ ગુરુદેવ તો માત્ર પરમાત્મા એક જ છે કે જેમનું મુખ્ય નામ ઓમ્ છે જેમના ધ્વારા આપણને ગૂઢ તત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે તેમને પણ આપણે ગુરુ-સદ્ગુરુ કહીએ છીએ. ગુરુની કૃપા થાય ત્યારે જીવ-જગત-જગદીશ્વર વગેરે સાચા સ્વરૂપે સમજાય છે. શરીરધારીને જીવનમાં વત્તા-ઓછા પ્રમાણમાં સુખ-દુઃખ અનિવાર્યપણે આવવાના જ, તેથી સુખ-દુઃખને સમાનભાવે ભોગવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આવું બધું તત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય અને તેનું જીવનમાં આચરણ કરી શકાય તેને ગુરુકૃપા થઈ કહેવાય.

જેમ કૂતરાને બે બટકા રોટલી નાખીએ એટલે પૂંછડી પટપટાવા લાગે અને તેને બે કટકા ન મળે તો ડાઉ ડાઉ કરીને ભસવા લાગે. તેમ સામાન્ય મનુષ્યને થોડી ભૌતિક સુખ-સગવડ પ્રાપ્ત થાય એટલે તે આનંદથી ઉછળી ઉછળીને કહેવા લાગે કે મારા પર પૂર્ણ ગુરુકૃપા થઈ, અને તેના થોડાક સુખ-સગવડ નાશ પામે અથવા તેની પાસે જે સુખ-સગવડ હોય તેમાં વધારો થાય નહીં તો તે કહેવા લાગે કે મારા પર ગુરુકૃપા નથી, ક્યારે થશે ?

ગુરુકૃપા ધ્વારા શું આપણે બે બટકા રોટલી જ મેળવવી છે ? તે તો આપણે આપણા પોતાના પ્રયત્નથી મેળવી જ રહ્યા છીએ. તે તો પશુ-પક્ષીઓને પણ મળે જ છે. આપણે તો એવું કાંઈક અમૂલ્ય મેળવવું છે જે આપણે જન્મો સુધી પ્રયત્ન કરીએ તો પણ નથી મેળવી શકતા. પુનઃ પુનઃ શરીર ધારણ ન કરવું પડે એવું અણમોલ જ્ઞાન ગુરુ-સંતો પાસેથી મેળવવાનું છે, અને તેમની છત્રછાયામાં રહીને તે જ્ઞાનનું આચરણ કરીને જન્મ-મરણની મહાજંજાળમાંથી હંમેશાં માટે મુક્ત થઈ જવાનું છે. મોક્ષ-મુક્તિ-કૈવલ્ય પ્રાપ્ત કરી લેવાનું છે.

ગમે તેટલાં સુખ-સગવડ પ્રાપ્ત હશે તો પણ શરીરધારીને દુઃખો તો આવવાનાં જ. માતાના ગર્ભમાં પ્રવેશથી માંડીને મૃત્યુ સુધીની સ્થિતિને સૂક્ષ્મ રીતે જો અવલોકી જઈએ તો જરૂર ખ્યાલ આવશે કે કેટલા બધા પ્રલયંકારી દુઃખોમાંથી જીવને પસાર થવું પડે છે. એ બધા દુઃખો, ત્રાસો, વીટંબણાઓ, પરીતાપો, ધર્મ સંકટો, ઉથલ પાથલો, આસમાની સુલતાનીઓનો ચિતાર જો આપણા કલ્પનાચક્ષુ સમક્ષ ખડો કરી દઈ શકીએ તો કંપી જઈએ, મૂર્છાિત થઈ જઈએ, એ અગણિત-અનંત દુઃખોના દરિયામાંથી, રૌરવ નરકમાંથી કાયમી છુટકારો પ્રાપ્ત કરવા માટે, સનાતન સુખને મેળવવા માટે, મોક્ષ પ્રાપ્તિ એકજ સાધન છે. મોક્ષ એટલે શરીર જ ધારણ ન કરવું. જો શરીર ધારણ કરીએ તો સુખ-દુઃખ રૂપી તેના ધર્મો તો સાથે આવવાના જ. જગતના તમામે તમામ સુખોની

પ્રતિક્રિયા દુઃખ છે. માત્ર મોક્ષ જ એક એવું સુખ છે જેની પ્રતિક્રિયા જ નથી. આવા પ્રતિક્રિયા વગરના સુખને પ્રાપ્ત કરવાની સમજણ પ્રાપ્ત થાય અને તે માટેનું આચરણ કરવા લાગીએ તેને કહેવાય ગુરુકૃપા પ્રાપ્ત થઈ.

ગુરુકૃપા ધ્વારા સાર-અસારના, નિત્ય-અનિત્યના વિવેકને યથાર્થ સમજીએ. કામ-ક્રોધ-મદ-લોભ-મોહ-મત્સર રૂપી ષટ્કરિપુઓને તો આપણે સમજીએ જ છીએ તે તો આપણાંમાં રૂંવાડે-રૂંવાડે વ્યાપેલા છે જ છે. તે બધાથી પર થઈ જવા માટે ગુરુકૃપાની જરૂર છે. મનુષ્ય પ્રયત્નની હદની બહારનું પ્રાપ્ત કરવા માટે ગુરુકૃપાની આવશ્યકતા છે.

ભારતના વડાપ્રધાન આવીને કહે કે મારો એક દિવસ હું તમને આપુ છું. તમારે મારી પાસે જે કામ લેવું હોય તે લ્યો. આપણે વિચારીએ કે મારે રોજ ઘર સાફ કરવાનું, રાંધવાનું, કપડાં ધોવાનું વગેરે કામ રોજ કરવું પડે છે. તો તે બધું કામ વડાપ્રધાનને સોંપુ તો એક દિવસ આરામ મળે. તેથી તે કામ તેમને સોંપ્યું. તેમણે તે કર્યું. દિવસ પૂરો થયો અને તેઓ ચાલ્યા ગયા, પછી આપણી એની એ જ હાલત રહી. વડાપ્રધાન તો એવું અને એટલું આપી શકે તેમ હતા જેથી આપણી કાયમની મહેનત-મજૂરી છૂટી જાત. પણ આપણે પણ કંચનના બદલે કાચ માગ્યો. તો પછી વડાપ્રધાન શું કરે? આપણે પણ ગુરુકૃપા દ્વારા જ વાસનાઓ, કામનાઓ રૂપી કાચ જ માંગીએ તો ગુરુકૃપા શું કરે ?

સત્યાનારાયણની કથામાં આવે છે કે સાધુ વાણિયો અઢળક દ્રવ્ય કમાઈને વહાણમાં પોતાના દેશ આવતો હતો. ત્યાં અધવચ્ચે જ તેના વહાણમાં એક સંત પ્રગટ થયા અને પૂછવા લાગ્યા કે તારા વહાણમાં શું ભર્યું છે? વાણિયો ધનના કેફમાં છકી ગયો હતો તેથી તે એટલો પણ વિચાર ન કરી શક્યો કે દરિયાની અધવચ્ચે વહાણમાં પ્રગટ કોણ થઈ શકે? તેથી તેણે ઉડાઉ જવાબ આપ્યો કે મારા વહાણમાં તો ફક્ત વેલા અને પાંદડા જ ભર્યા છે. સંત રૂપે પ્રગટ થયેલા ભગવાને કહ્યું તથાસ્તુ અર્થાત તેમ થાઓ. તેથી વહાણમાં જે ધન હતું તે બધું જ વેલા-પાંદડામાં ફેરવાઈ ગયું. આમ મનુષ્ય પણ અવાર-નવાર મૂર્ખાઈ કરતો હોય છે. બધી જ સુખ-સગવડ હોવા છતાંય ગુરુકૃપા નથી, ગુરુકૃપા નથી એમ કહેતો હોય છે. પછી ગુરુકૃપા કહેશે કે તથાસ્તુ તો ? મનુષ્યે થોડી તો સમજ કેળવવી જોઈએ ને ?

આપણી બેદરકારી-અજ્ઞાનતાના કારણે “ગુરુ” “લઘુ” ન બની જાય અને ગુરુકૃપા” “લઘુકૃપા” ન બની જાય તે માટે સાવધાન રહીએ.

વિજ્ઞાનનો વિવેકપૂર્ણ લાભ લેવો જોઈએ

આધુનિક વિજ્ઞાનની કલ્યાણકારી સુખ-સગવડનો લાભ જરૂર લેવાવો જોઈએ. જેમ કે અન્નના એક દાણામાંથી સો, હજાર અને લાખ દાણા ઉત્પન્ન કરીને તેનાથી લાખો જીવોનું પોષણ કરવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ છે અને એક વિષાણુમાંથી સો, હજાર અને લાખ વિષાણુ ઉત્પન્ન કરીને-ફેલાવીને લાખો જીવોને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો અકલ્યાણકારી ઉપયોગ છે. તે સદાય સર્વત્ર ત્યાજ્ય પ્રયોગ છે.

ગુલામી માનસ ગયું નથી

ઘોતી-કૂર્તા પહેરનારાઓએ કોટ-પેન્ટ અને લૂંગી પહેરવાનું શરૂ કરી દીધું પણ કોટ-પેન્ટ-લૂંગી પહેરનારાઓએ કોઈએ ઘોતી-કૂર્તા ન અપનાવ્યા તે કેટલું મોટું આશ્ચર્ય કહેવાય. આ આપણી બુદ્ધિની દારિદ્રતા છે. હજી ગુલામી માનસ ગયું નથી!

ચિત્તને અરીસા જેવું બનાવીએ

ચિત્તને અરીસા જેવું બનાવીએ, કેમેરાના રોલ જેવું નહીં. કેમેરાની ફિલ્મ ઉપર જેટલાં પ્રતિબિંબો-ફોટાઓ પડે છે. તે તેના પર ચીપકી જાય છે. પરંતુ અરીસા પર પડેલાં પ્રતિબિંબોમાંનું એકપણ પ્રતિબિંબ તેના પર ચીપકતું નથી. બિંબ હટે કે તુરત જ અરીસા પર પડેલ પ્રતિબિંબ પણ હટી જાય છે. તે પ્રમાણે મન-ચિત્ત પર પડેલા રાગ-દ્વેષ વગેરેનાં તમામ પ્રતિબિંબો તેના પર ચોંટી જવાં જોઈએ નહીં. ગમે તેટલાં અને ગમે તેવાં પ્રતિબિંબો સન્મુખ આવવાનાં પણ એકેય પ્રતિબિંબ મન-ચિત્તને ચોંટે નહીં-ચોંટવા દઈએ નહીં તેવું મનને કેળવવું જોઈએ. સત્સંગ-સ્વાધ્યાયમાં અને ગુરુ-સંતોના ચરણમાં આપણે આટલા માટે જ જઈએ છીએ તેનું ધ્યાન રાખવાનું.

હાડ-ચામડાં બહુ-બહુ ચૂંથ્યાં ...

હાડ-ચામડાં બહુ બહુ ચૂંથ્યાં, ચાખોજી મધ મીઠું,

બહુ દિવસથી ખોળું હું, તમને, આજે મુખડું દીઠું.

નાના હતા ત્યારે સિંહની અને રીંછની કવિતામાં આવી લીટીઓ આવતી. અમે આ લીટીઓનો આધ્યાત્મિક અર્થ કરીએ છીએ કે-સામાન્ય સ્ત્રી-પુરુષો પરસ્પરનાં હાડ-ચામડાં-શરીરો ચૂંથી આનંદ લેવાનો વર્ષો અને જન્મોથી પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, પરંતુ જ્યાં-જેનામાં આનંદ છે જ નહીં ત્યાંથી મળે ક્યાંથી ?

ગુરુ-સંતો આપણને ખોળી રહ્યા છે, આપણું કલ્યાણ કરવા આપણને શોધી રહ્યા છે. વળી હાડ-ચામડાંનો અર્થ કેવળ હાડ-માંસ જ નથી. ચૈતન્ય-તત્ત્વ સિવાયનું જે કંઈ છે તે બધું હાડ-ચામડાં બરાબર છે. તમામ જડ પદાર્થોમાંથી પ્રેમ ઘટતો જાય અને ચૈતન્ય તત્ત્વ તરફ આપણો પ્રેમ વધતો જવો જોઈએ, ચૈતન્ય જ આપણને વધુમાં વધુ મૂલ્યવાન લાગવું જોઈએ.

સાચી સમજણનું અમૃત

- (૧) સુખ-શાંતિ માટે સંપન્ની જરૂરત છે, સંપ માટે સાચી સમજણની જરૂરત છે, અને સાચી સમજણ માટે સાચા ગુરુ-સંતોના સહેવાસની જરૂરત છે.
- (૨) દુઃખો અને પ્રતિકૂળતાઓને તપ સમજીને હસતે મુખે સહી લેવાં તે જ સાચી તીર્થયાત્રા છે.
- (૩) અન્યોની ઉન્નતિ જોઈને જો આપણામાં ઈર્ષા જાગે તો સમજી લેવું કે આપણું પતન થઈ રહ્યું છે.
- (૪) આપણા સુખ- સમૃદ્ધિનું પ્રદર્શન એવી રીતે ન કરવું કે જેથી લોકોને ઈર્ષા થાય, લોકો તો ઈર્ષા કરવા તૈયાર જ બેઠા હોય છે.
- (૫) પૈસાદાર થવું એટલા માટે સારું છે કે પૈસાથી ખૂબ સત્કર્મો થઈ શકે છે.

અને

- (૬) પૈસાદાર થવું એટલા માટે ખરાબ છે કે પૈસાથી ખૂબ ખોટા કામો પણ કરી શકાય છે. ખોટાં કામ ન કરવાં તે પણ એક સારાં કામ કરવા બરાબર છે.
- (૭) અતિ પૈસાને કારણે અતિ અભિમાન આવે છે, અને અતિ અભિમાનના કારણે વિવેક બુદ્ધિનો નાશ થઈ જાય છે, અને વિવેક બુદ્ધિનો નાશ એટલે સર્વનાશ જ સમજી લેવો.
- (૮) અમારે કોઈને નુકસાન પહોંચાડવું નથી અને કોઈ અમને નુકસાન પહોંચાડે એટલું અસાવધાન પણ અમારે રહેવું નથી.
- (૯) હું તને એક થપ્પડ મારુ અને તેના બદલામાં તું મને બે થપ્પડ મારે, તેના બદલામાં હું તને ચાર થપ્પડ મારુ અને તુ મને આઠ થપ્પડ મારે. શું આ રીતે બદલો લેવામાં જ જીવન વિતાવી દેવાનું છે? ડાહ્યો તો તે જ ગણાય કે જે થપ્પડ મારવાના ક્રમને થંભાવી દે, પોતે બદલો લેવાની ભાવનાને જતી કરે. મૂર્ખને - જડને તો એ ખબર નથી પણ ડાહ્યો તો એ જાણે જ છે કે બીજાને નુકસાન પહોંચાડવું તે પણ પોતાને નુકસાન પહોંચાડ્યા બરાબર છે. ખરેખર તો જે આ સૂક્ષ્મ નિયમને જાણે છે તે જ ડાહ્યો ગણાય.

યુવાની દિવાની

યુવાની દિવાની ગણાય છે. યુવાન પેઢી જો પરસ્પર ચડશે ભરાય તો પરસ્પરનો વિનાશ જ કરે છે. પોતાનું ધાર્યું કરવાનું જ્યારે ગાંડપણ ચડે છે “અમારૂં જ સાચું”નું ભૂસું ભરાય છે. ત્યારે આંધળા બની જવાય છે, ત્યારે વિવેકબુદ્ધિનો સંપૂર્ણ નાશ થઈ જાય છે. આવું બધું ન થાય તે માટે વડીલોએ-જવાબદાર માણસોએ ખૂબ સાવધાન રહેવું જરૂરી છે. વડીલોએ અગ્નિમાં ઘી ન હોમવું જોઈએ. ગાંડપણનો નશો ચક્ર્યૂર કરે ત્યાર પહેલાં જ સાચી સમજણનું અમૃત પીવડાવીને તેને શાંત કરી દેવો જોઈએ. શરૂઆતમાં ધ્યાન ન આપીએ અને બાજી હાથથી જતાં-સંપૂર્ણ બેકાબૂ થતાં માથું કૂટે કાંઈ જ ન વળે. એક વખત યાદવાસ્થળી શરૂ થઈ જાય પછી તો શ્રીકૃષ્ણ પણ તેને અટકાવી ન શકે.

જે છોડને વર્ષો સુધી ખાતર-પાણી આપીને, ખૂબ સાર-સંભાળ રાખીને કબીર વડ જેવો વિશાળ બનાવી દીધો હતો અને જેનો છાંયડો અનેક જીવોને શાંતિ-વિશ્રાંતિ

આપતો હતો, મૂર્ખામીના કારણે તેનો સર્વનાશ થતાં થોડી પણ વાર નથી લાગતી. જ્યારે અહંકારનું ગાંડપણ ઊતરે છે ત્યારે તો બધું જ સમાપ્ત થઈ ગયું હોય છે, પછી તો પસ્તાવા સિવાય બીજું કશું જ હાથ નથી લાગતું.

કૂતરું આપણને કરડે અને આપણે કૂતરાને કરડીએ તો આપણામાં અને કૂતરામાં ફરક શું? કૂતરાએ પ્રથમ ગુનો કર્યો અને આપણે પછી ગુનો કર્યો. કૂતરાને પ્રથમ સજા થાય અને આપણને પછી સજા થાય. આપણે પણ સજામાંથી મુક્ત તો નથી જ રહી શકવાના. ડાઘા માણસનું તો એ કામ છે કે કૂતરું જ્યાં કરડ્યું હોય તે અંગનો ઉપચાર શરૂ કરી દે, જેથી પીડામાંથી પણ તે જલદી મુક્ત થાય અને “બીજા ગુનેગાર” બનવામાંથી પણ બચી જાય.

યાદવોની યાદવાસ્થળી તો ખૂબ જાહેરમાં ખેલાણી હતી. એક પ્રકારના ઘાસથી યાદવો પરસ્પર પ્રહાર કરતા હતા અને પરસ્પરનો નાશ કરતા હતા. પણ આધુનિક વિજ્ઞાનિક યુગની યાદવાસ્થળી ખૂબ છન્ન રૂપે ખેલાય છે. તેથી તે મહાભયંકર છે. હાલમાં તો બે વિરોધી પક્ષો બુદ્ધિના કાવાદાવા અને છળકપટથી પરસ્પરને નુકસાન પહોંચાડતા હોય છે. મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા માટે જે બુદ્ધિ વાપરવાની હતી તે બુદ્ધિનો ઉપયોગ પરસ્પરના નાશ માટે કરાય તે કેટલું મોટું દુઃખદ આશ્ચર્ય કહેવાય!

ગુરુ-સંતોનો સહવાસ

ગુરુ-સંતોનો સહવાસ એટલા માટે જરૂરી છે કે તેથી સતત જાગૃત રહી શકાય છે. સત્સંગ-સ્વાધ્યાયના કાર્યક્રમો પણ જાગૃતિ માટે જ છે. ગમે તે નિમિત્ત ઊભું કરીને જાગૃત રહેવાનો પ્રયત્ન ઘટે. રોગ ન આવે તે માટે થોડા જ પ્રયત્નોની જરૂરત પડે છે, પણ જો રોગ ઘુસી જાય તો ઘણાં અને ઘણાં લાંબા સમય સુધીના પ્રયત્નોની જરૂરત પડે છે. પણ પછી આપણે એટલા બધા પ્રયત્નો કરી શકતા નથી અને તેથી રોગ મુક્ત થઈ શકતા નથી. તે પ્રમાણે જો થોડા-થોડા સમયે જાગૃત થવાના પ્રયત્નો કરતા રહીએ તો આસાનીથી જાગૃત રહી શકાય છે. પણ જો ઘણાં લાંબા સમય સુધી પ્રમાદમાં જ પડ્યા રહીએ તો તે જડ ઘાલી જાય છે અને જીવનને સાવ માંચકાંગલુ બનાવી દે છે. “નકટી જીવે ભૂંડે હાલ” એ રીતે જીવવાનો અર્થ પણ શું? માટે સતત જાગૃત રહેવાના પ્રયત્નો ચાલુ જ રાખવા જોઈએ, જેથી મનુષ્ય-જન્મ સફળ-સાર્થક કરી શકાય તે માટે ગુરુ-સંતોનો સહવાસ અત્યંત આવશ્યક છે કે જેથી આપણે જાગૃત રહી શકીએ.

ગુરુ-સંતોને સન્માનપત્ર

ગુરુ-સંતો-આધ્યાત્મિક વડાઓને આપવામાં આવતું લેખિત સન્માન (સન્માનપત્ર દ્વારા) તે વાસ્તવમાં તેમના દ્વારા થતી સર્વ જીવ કલ્યાણની નિષ્કામ પ્રવૃત્તિઓનું છે. પાયાની ઈંટ બનીને પોતાનું તન-મન-ધન સર્વસ્વ સંપૂર્ણ સમર્પણ કરનાર વીરલાઓનો પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ સહકાર જો ન મળે તો ગુરુ-સંત-આધ્યાત્મિક વડા એકલા શું કરી શકે? કેટલું કરી શકે? સાત માળની હવેલી સૌને દેખાય પણ તે હવેલીની પાયાની ઈંટ કોઈને દેખાય નહીં. હકીકતમાં તો જે સન્માનો મળતા હોય છે તે સર્વે પાયાની ઈંટોના જ છે. યોગ્ય વ્યક્તિનું સન્માન કરનારા પણ ખરેખર સન્માનને પાત્ર જ છે. જે ખરેખર સન્માનવા યોગ્ય છે. તેનું સન્માન ન થવું તે પણ એક પ્રકારનો સૂક્ષ્મ ગુનો જ ગણાય. સન્માન-સન્માનપત્ર સમર્પિત કરવાના પ્રેરક કાર્યક્રમોના આયોજનોથી સમાજમાં પ્રચંડ જાગૃતિ આવે છે અને પૂર્ણ પ્રમાણોના મૃતપાય ઉત્સાહમાં પણ પ્રેરણાનાં અમૃત સીંચાય છે, અને તેથી તેઓ પણ સમાજને બેઠો કરવાનાં કાર્યો કરવા માટે કમર કસે છે. અને એટલે જ સન્માનવા યોગ્યનું સન્માન કરવાના આયોજનો સમાજ માટે અતિ આવશ્યક છે.

ગુરુ-સંતોને, શ્રદ્ધેય જનોને આવા સન્માનપત્રની કોઈ જ જરૂરત નથી- સ્થૂળ રીતે જોતા સન્માનપત્ર એટલે એક રંગબેરંગી કાગળ અને તેમાં થોડા પ્રશંસાયુક્ત લખાયેલા શબ્દો. શું માત્ર આટલાથી જ ગુરુ-સંતોની વિશાળ-વિરાટ સર્વ જીવ કલ્યાણની પ્રવૃત્તિને માપી-તોલી શકાય? સૌ જ્યારે ભોગ-વિલાસમાં ગળાડૂબ હોય ત્યારે પણ ગુરુ-સંતો ત્યાગ-વૈરાગ્ય અને તપ-તિતિક્ષામય જીવન જીવીને, પોતાના સર્વ સુખનો હસતે મુખે ત્યાગ કરીને સર્વજીવ કલ્યાણ માટે મચી પડ્યા હોય તેમને આવાં સ્થૂળ સન્માનપત્ર પ્રાપ્ત કરવાની કદી ઈચ્છા થાય? કદી નહીં. અન્યોને સુખી કરવા પોતે દુઃખ ભોગવી લેવું તે જ તેમનો આનંદ છે, તે જ તેમની પ્રાપ્તિ છે, તે જ તેમનું સન્માનપત્ર છે. છતાંય તેઓ સ્થૂળ સન્માનપત્રને સ્વીકારે છે, શિરોધાર્ય કરે છે અને પ્રસન્નતા અનુભવે છે - કેમ? એટલા માટે કે -

તે (સન્માનપત્ર) સ્થૂળ હોવા છતાંય તેમાં તે આપનારની સૂક્ષ્મ ભાવ ઊર્મિઓ તથા લાગણીઓના ભંડાર ઠલવાણા છે, તે સ્થૂળ હોવા છતાંય તે વડીલો, મુરબ્બીઓ, શ્રદ્ધેયો, શુભેચ્છકો, પ્રસંશકો, પ્રેમિઓ વગેરેના સૂક્ષ્મ શુભાશિષો-શુભેચ્છાઓથી ભરપૂર ભરેલું હોય છે. આવાં સન્માનપત્રોમાં એવી તાકાત છે કે તે વૃદ્ધને યુવાન અને બીમારને તંદુરસ્ત બનાવી દે છે.

વળી બહારગામના લોકો દ્વારા સન્માનપત્ર મળે તેના કરતાં આપણા ગામના લોકો દ્વારા તે મળે તો તે ભૂષણરૂપ-ગૌરવરૂપ ગણાય. કેમ કે બહારના લોકોએ તો આપણું ઉપરછલું રૂપ જ જોયું હોય, આપણી-માહિતી હોય-જાણકારી હોય. પરંતુ “માઘલા ગુણ તો મહાદેવજી જ જાણતા હોય” પોતાના ગામના લોકો તો આપણને (સન્માનપત્ર પ્રાપ્ત કરનારને) ચોટીથી એડી સુધી જાણતા હોય. ગામના લોકોને પોતાના ગામનો માણસ જ્યારે અણીશુદ્ધ-પરિશુદ્ધ લાગે ત્યારે જ તેની પ્રસંશા કરે-તેનું સન્માન કરે- તે પણ કંજૂસાઈથી કરે. બાકી તો ગામના લોકોને તો “ગામનો જોગી જોગટો” જ લાગતો હોય એટલે તો તુલસીદાસ ગોસ્વામી જેવા અનુભવી સંતને કહેવું પડ્યું કે- “તુલસી વહાં ન જાઈએ, જહાં બાપકો ગામ, દાસ ગયો-તુલસી ગયો, રહ્યો તલસીઓ નામ. વિદેશ કરતાં સ્વદેશ દ્વારા, સ્વદેશ કરતાં સ્વગામ દ્વારા અને સ્વગામ કરતાં સ્વપરિવાર દ્વારા અપાયેલ સન્માનપત્ર વધુ ચોકસાઈપૂર્વક અપાયેલું ગણાય અને તેથી તે વધુ મૂલ્યવાન અને મહત્વનું ગણાય. સન્માનપત્ર શુભેચ્છાઓ અને શુભાશિષોથી ભરેલું હોય છે. તેથી તે જીવનભાથારૂપ અને પ્રેરણાની હૂંફ આપનારું છે.

ધનનો સદ્વ્યય

રૂપિયા કમાવવા કઠિન છે, પરંતુ તેનો સદ્વ્યય કરવો મહાકઠિન છે. જો કાળી મહેનત કરીને પ્રાપ્ત કરેલ પરસેવાની કમાણીનો પોતાની હયાતીમાં જ સદ્વ્યય ન કરી શક્યા-હાથે તે સાથે ન કરી શક્યા તો પછી આપણા મૃત્યુ બાદ બધું પાછળ પડી જ રહેવાનું છે ને? તો પછી જે કાંઈ પાછળ પડી રહ્યું હોય, તેનું ભજનમાં કહ્યું છે કે “પછી પાછલાને દિવાળી થાશે” એવું થાય.

અનુભવીએ કહ્યું છે કે

મળ્યું ધન પણ વાપરી ન જાણ્યું, શું કહું કરમની કહાણી?

કાં તો ભાગ્ય બીજાનું ભળ્યું, કાં તો ખોટી કમાણી,

જૂના ધરમ લ્યો જાણી.

પેટ ભરીને જમ્યા નહીં, બે કપડાં પણ સારા પહેર્યાં નહીં અને ભેગું જ કર્યું-ભેગું જ કર્યું! આપણે તો ગયા અને ભેગું કરેલું બધું પડી રહ્યું. પછી તે બધું જેના હાથમાં આવ્યું તેણે મન ફાવે તેમ ઉડાડ્યું, દિવાળી કરી-જલસા કર્યાં. પૈ-પૈ કરીને ભેગું કરેલું બધું, જેના હાથમાં આવ્યું તેણે, ખોબા ભરી-ભરીને ખોટા માર્ગે ઉડાડ્યું.

“વિજળીના ઝબકારે મોતી પરોવી લેવાનું છે.” આપણી હયાતિમાં જ હાથ-જગન્નાથ કરી લેવાનું છે. પોતાની અને અન્યોની આંતરડી ઠારી લેવાની છે. શરીરનો કેટલો ભરોસો ? તેથી જ સંતોએ ગાયું છે કે -

પાની કેરા બુંદ બુંદ, અસ મનુષ કી જાત,

દેખતે હી છીપ જાત હૈ, જયો તારા પરભાત.

શરીરની સ્થિતિ પાણીના પરપોટા જેવી છે. પ્રભાત થતાં જ જેમ આકાશના તારા વિલાઈ જાય છે. તેવી જીવનની સ્થિતિ છે.

મોજથી જીવીએ

વધુમાં વધુ આપણી નજીક આપણી ઈન્દ્રીયો છે. ઈન્દ્રીયો પોતપોતાના વિષયો ભોગવવા માટે તડપતી હોય છે. વિષયો મળે એટલે તે ખૂબ ભોગવે છે. ભોગવીને તે ખૂબ આનંદીત થાય છે. અતિ ભોગ ભોગવવાથી જે શરીરના આશ્રયે તે રહેલી છે. તેને કેટલું બધું નુકશાન થઈ રહ્યું છે તેની પણ તે પરવા કરતી નથી! આપણા વધુમાં વધુ નજીકની આપણી ઈન્દ્રીયો જો સ્વાર્થી હોય તો બહારનું બીજું બધું જગત તો સ્વાર્થી હોય તેમાં નવાઈ પામવા જેવું શું છે ? “ સૌ કોઈનું સ્વાર્થી હોવું સ્વાભાવિક છે “ એ સનાતન નિયમને જો જાણી લઈએ તો ખૂબ મોજથી જીવન જીવી જવાય છે.

યોગ

શાસ્ત્રીય ભાષામાં યોગ એટલે ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ. પણ તળપદી ભાષામાં યોગ એટલે મિલન-મળવું કોનું મિલન? કોને મળવું? સાચી સમજણને મળવું અર્થાત ભ્રમની રસન-ભ્રાંતિ, ભ્રમણાંઓને દૂર કરવા વાળી સમજણને પ્રાપ્ત કરવી. ત્યાર પછી-

સાચી સમજણ ક્રમપૂર્વક વધતી વધતી, સ્થૂળ ક્ષેત્રોને પાર કરતી, સૂક્ષ્માતી સૂક્ષ્મ સીમાઓને પણ ઉલ્લંઘી જાય, કુશળતા કુશાગ્રતા થઈ જાય! ત્રિજું નેત્ર-દિવ્યનેત્ર ખુલી જાય! સારાસાર નિત્યાનિત્ય વિવેકની પ્રાપ્તિ હસ્તકમલવત્ થઈ જાય! અને પછી

“ભાર વગરનું ભણતર ” એટલે કે “શકટનો ભાર જેમ સ્વાન તાણે” માંથી અખંડ મુક્તિ મળી જાય, અર્થાત કૈવલ્ય પ્રાપ્ત થઈ જાય, અર્થાત દુઃખની પ્રતિક્રિયા વગરના સુખની પ્રાપ્તિ થઈ જાય. સાપેક્ષવાદની સમજણની કુશળતાના દીવડાઓ તેના રોમેરોમમાં પ્રગટી ઉઠે. સાપેક્ષવાદ (થીયરી ઓફ રીલેટીવીટી) એટલે એકબીજાની અપેક્ષાએ-તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ, લાભ-હાની, યશ અપયશ એ બધું સાપેક્ષ છે. અર્થાત્ એકની તુલનાએ બીજું આમ સાપેક્ષવાદની સુક્ષ્માતિસુક્ષ્મ સમજણ ની કુશળતા પ્રાપ્ત થવા છતાંય- “સંસારમાં સરસો રહે અને તેનું મન મારી(પરમાત્માની) પાસ”- એ સુક્તિનું હાજરાહજૂર દ્રષ્ટાંત પૂરું પાડતું હોય તેવું જીવન. જેને ક્યાંય પણ કોઈ પ્રકારનો લાભ કે યશ દેખાતો ન હોય તેને હાનિ કે અપયશ પણ ક્યાંથી દેખાય? ના જ દેખાય. ના જ હોય. તેને તો કુદરત, પ્રકૃતિ, નિસર્ગ સાથે યોગ થઈ ગયો હોય. તેને તો જે કાંઈ થયેલું, થતું અને થવાનું હોય તે બધું નિસર્ગના ઉપચારો જ લાગતું હોય. કુદરત-નિસર્ગના સનાતન સાચા-અમોઘ(કદી નિષ્ફળ ન જનારા) ઉપચારો જ સાચા લાગતા હોય. કુદરતના ઉપચારો-નિયમોમાં ટાંગ ન અડાડાય તેવી, તેટલી સમજણ જ તેની અક્ષય મૂડી હોય. કે જે

ખરચે ન ખૂટે, વા કો ચોર ન લૂંટે,
બઢત-બઢત સવાયો.

યોગ સાથે યોગ થવાથી જે સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે તેને ગમે તેટલું ખર્ચો પણ તો ય ખૂટતું પણ નથી કે તેને ચોર પણ લુંટી શકતા નથી. તે તો “દિન દુના, રાત યોગુના” વૃષ્ઠિ જ પામતું રહે છે. જેમ-જેમ સમય વીતતો જાય છે તેમ-તેમ યોગ ધ્વારા નીખરેલી સમજણ, તાત્વિક દૃષ્ટિ રંગ પકડતી જાય છે. પછી તો-

જન્મત હકીકત મેં કયા હૈ, હમ જાનતે હૈ લેકિન,
દિલકો ખુશ રખનેકા “ગાલીબ” યહ ખયાલ અચ્છા હૈ.

જન્મ ધારણ કર્યો છે તો જીવવું પડશે, અને જીવવું પડશે તો પરિસ્થિતિવશ “ બોલ મારી બહુચરા” પણ ભલે કરવું પડે પણ “ હકીકત” થી લેશમાત્ર અજાણ નથી.

યોગ ધ્વારા જ પૂર્વ ગ્રહોનો વિયોગ કરવાનો છે. યોગ ધ્વારા ઋતંભરા પ્રજ્ઞાની પ્રાપ્તિ અને તે પ્રજ્ઞા ધ્વારા કુદરતના યથાર્થ નિયમોની જાણકારી અને તે જાણકારીથી સમાધાન પ્રાપ્ત કરવાનું છે- “ જ્યાં- જ્યાં મન જાય ત્યાં-ત્યાં માત્ર ને માત્ર સમાધાન.

યોગને આ રીતે પણ સમજી-જાણી શકાય. ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણે કહ્યું છે કે “યોગ:

કર્મધુ કૌશલમ્” એટલે કે કર્મમાં કુશળતા એ યોગ છે. કુશળતાપૂર્વક કરેલા કર્મમાં જ સફળતા મળે છે. દિવસ-રાત્રિ દરમ્યાન જેટલાં -જે કાંઈ કર્મો કરીએ છીએ લગભગ તે બધામાં સફળ રહીએ છીએ-કેમ કે એ કર્મો આપણે કુશળતાપૂર્વક-ધ્યાનપૂર્વક-એકાગ્રતાપૂર્વક કરતા હોઈએ છીએ. એ દૃષ્ટિએ ચોવીસે કલાક યોગમાં જ મગ્ન-સંલગ્ન હોઈએ છીએ. જીવ માત્રનો જાણ્યે-અજાણ્યે યોગ સાથે જ યોગ (મિલન) થયેલો હોય છે. આ રહસ્યની જાણકારી હોવી તે વિશેષતા છે. પૃથ્વી, પાણી, તેજ (અગ્નિ), વાયુ અને આકાશના અસ્તિત્વ સિવાય કોઈનું પણ અસ્તિત્વ સંભવ નથી. પણ આ સત્ય રહસ્યની માહિતી અતિ અલ્પ લોકોને જ હોય છે. અને તેથી તેઓ પુરુષ-વિશેષ છે.

પ્રાણાયામ એ યોગનો પ્રાણ છે. શ્વાસોશ્વાસ દ્વારા પ્રાણ પ્રાપ્ત થાય છે. શ્વાસ્થોશ્વાસ ધ્વારા યોગની જ સાધના થતી હોય છે. કુશળતાપૂર્વકના શ્વાસ-પ્રશ્વાસ એટલે પ્રાણાયામ અને પ્રાણાયામ એટલે યોગ. સૌ કોઈ શ્વાસ-પ્રશ્વાસ દ્વારા અનાયાસે જ યોગાભ્યાસ કરે છે. પરંતુ કુશળતાપૂર્વક -સંલગ્નતાપૂર્વક -શાસ્ત્રોક્ત રીતે સમર્પિત થઈને શ્વાસ-પ્રશ્વાસ કરનાર યોગી કહેવાય છે. યોગી બની જાય છે.

યોગીની અલૌકિક, અદ્વિતીય વિશેષતા તો એ છે કે શરીરના જ કુશળતાપૂર્વકના ચાલન-સંચાલન ધ્વારા શરીરના સર્વાંગને નીરોગી-સ્વસ્થ-સ્વરૂપસ્થ કરવા -રાખવા. આરોગ્યનિધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે શરીરને બાહ્ય સાધનોની સહાયની બિલકુલ જરૂરત નહીં, સંપૂર્ણ સ્વાવલંબન, સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા. ગમે તે, ગમે-ત્યારે, ગમે ત્યાં યોગનો અમૂલ્ય લાભ મેળવી શકે-શકાય. આ બધી યોગ વિશેષતાનો આ શ્લોકમાં ખુલાસો કર્યો છે.

“યુવા-વૃધ્ધો- અતિવૃધ્ધો-વ્યાધિતો-દુર્બલોપિવા,
અભ્યાસાત્ સિધ્ધિમ્ આપ્નોતિ સર્વ યોગેશ્વર અતંદ્રિવઃ

સમસુખિયા છીએ

પોતાનાથી વધુ સુખિયા કે વધુ દુઃખિયા કે સમદુઃખિયા દેખાય-સમજાય એવી દૃષ્ટિ-સમજ તો સૌ પાસે હોય છે. પરંતુ સમસુખિયાને જોઈ શકાય, ઓળખી શકાય તેવી દૃષ્ટિવાળા તો વિરલ જ જોવા મળે છે. પ્રથમ તો કોઈમાં પોતાના જેવી સમાનતાને સહન કરી લેવી કઠણ કામ છે. તે માટે તો પ્રથમ સ્થૂળ ઈર્ષા અને સૂક્ષ્મ અસૂયાથી મુક્ત થવું પડે. એટલે જ મુનિ પતંજલિએ “મૈત્રિ-કુરુણાનું” સૂત્ર

આપ્યુ છે. સુખીને જોઈને તેની સાથે મિત્રતાની ભાવના રાખવી, જો તેવી ભાવના નહીં રાખીએ તો આપણામાં સુખી પ્રત્યે ઈર્ષા ઉત્પન્ન થશે. અને ઈર્ષાથી ચિત્તપ્રસન્નતા નાશ પામે છે.

અન્યોને સુખી જોઈને તો જ સુખી થવાય કે જો મન નિર્મળ હોય અને ઉંડી સમજણપૂર્વકની ઉદારતા હોય. સુખ-દુઃખ કાંઈ પૃથ્વીમાંથી ઉત્પન્ન નથી થતાં કે આકાશમાંથી વરસી નથી પડતાં, તે તો ફક્ત ભ્રમિતપણાની જ પેદાશ છે. “હું હાથી પર હોઉં અને બીજા ઘોડા પર પણ ન હોવા જોઈએ, બીજા તો પગપાળા જ હોવા જોઈએ.” આવી તો આપણી ભ્રમિત સમજણની કંગાલીયત છે. એક માત્ર પોતે હાથી પર હોય અને બીજા બધા જ જો પગપાળા હોય, પોતે સાત માળની હવેલીમાં હોય અને બીજા બધાં જ જો ઝુંપડામાં હોય તો પોતાની શું સ્થિતિ થાય તેની સાચી કલ્પના હાથીવાળાને કે સાતમાળની હવેલીવાળાને નથી હોતી. પગપાળા વાળા બધા ભેગા થઈને હાથીવાળાને નીચે પછાડે-ઝુંપડાવાળા બધા ભેગા થઈને સાતમાળની હવેલીને બાળી મુકે. સમસુખિયા જ કે સમદુઃખિયા જ પરસ્પર પૂરક થઈ શકે.

સમસુખિયામાં “સમ” શબ્દ સરસ છે. “સમત્વં યોગ ઉચ્યતે” સમતા યોગ છે. “સમંકાય શિરો વ્રીવ”-કાયા, શિર અને ગરદનને સમ રાખવા.

સમસુખ એટલે વિસમ નહીં- સમ એટલે એકદમ સીધુ, સીધી રેખામાં, વાંકુ-ચુંકું નહીં. વાંકું-ચુંકું નહીં એટલે કોઈને પણ, કોઈપણ પ્રકારનું દુઃખ આપ્યા વગર મેળવેલું સુખ.

પારસમણી કે સ્પર્શસે, કંચનભયી તલવાર,
તુલસી તીનો ના ગયે, ધાર, માર, આકાર.

પારસમણીના સ્પર્શથી લોઢાનું લોહત્વ તો ગયું અને સુવર્ણત્વ પ્રાપ્ત થયું પણ તોય તેના ધાર-માર-આકાર ન ગયા. પારસમણીએ તો પોતાનો ધર્મ પ્રમાણિકતાથી બજાવ્યો. લોહું બદલાયું પણ તલવાર ન બદલાણી, તલવારની “ધાર” કાપવાનું કામ કરે, “માર” ધારને કામમાં મદદ કરે અને “આકાર” એટલે તલવારનું વક્રપણું કે જે ધાર-મારની શક્તિને અનેક ઘણી વધારી દે. ધાર-માર-આકારની શક્તિની મદદથી મળતું સુખ પણ છૂટી ગયું. એટલે કે ઈર્ષા-પ્રપંચથી પ્રાપ્ત થતું સુખ, સમસુખની પ્રાપ્તિથી દૂર થઈ ગયું. સમસુખ એટલે સ્વભાવસિદ્ધ સુખ. સમસુખિયા એટલે પ્રમાણની અને યોગ્યતાની દૃષ્ટિએ પણ યથાયોગ્ય સુખની પ્રાપ્તિવાળા એમ સમજી શકાય.

વિદેશ શા માટે જઈએ છીએ?

વિદેશમાં વસતા અને વિદેશમાં વસવાની ઈચ્છા રાખનાર દરેક ભારતીયે એ વાત ચોક્કસ અને મક્કમતાપૂર્વક યાદ રાખવી જોઈએ કે વિદેશવાસનો પોતાનો ઉદ્દેશ્ય કેવળ ડોલર (રૂપિયો) મેળવવાનો નથી, પરંતુ ભારતીય સંસ્કૃતિ-સંસ્કાર વિદેશોમાં પણ ફેલાવવાનો છે, સાસ્વત સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટેના તત્વજ્ઞાનને વધુમાં વધુ મનુષ્યો સુધી પહોંચાડવાનો પણ છે.

ડોલર-રૂપિયા ભલે ઘણું બધું મહત્વ ધરાવતા હોય પણ તે કાંઈ સર્વસ્વ નથી. જો રૂપિયા જ સર્વસ્વ હોત તો વિદેશોના ધનકુબેરોને ભારતીય જીવનશૈલી મુજબ જીવવાનું પ્રલોભન જ ન થાત. આપણે સૌ જાણીએ છીએ જ કે તેઓ સૌ ભારત તરફ આશાભરી નજરે તાકી રહ્યાં છે.

અતિ ધનથી અતિ સુખ-સગવડો પ્રાપ્ત થાય છે અને અતિ સુખ-સગવડોથી અતિ પંગુપણું આવે છે ! ઓછામાં ઓછી સગવડથી પણ વધુમાં વધુ સુખ પ્રાપ્ત કરવાની કળા અતિ ધનવાનો ગુમાવી બેસે છે. ઋષિમુનિઓ લંગોટીભર રહીને પણ ખૂબ સુખ-શાંતિથી જીવન જીવી શકતા હતા, કારણકે તેમની પાસે તેવી કળા હતી, તેમનું મગજ ખૂબજ ફળદ્રુપ હતું. અતિ સગવડોના વ્યસનથી તેમનાં મન-મગજ-ઈન્દ્રિયો પંગુ નહોતા બની ગયા.

આપણા (ભારતના) દિવ્ય-અલૌકિક સંસ્કારોના ભોગે આપણે ડોલર નથી મેળવવા. વિદેશમાં જઈને આપણે ત્યાં ઉત્સાહપૂર્વક જેટલો પરિશ્રમ કરીએ છીએ તેટલો પરિશ્રમ અહીં કરીએ તો ત્યાંના જેટલું જ કમાઈ શકીએ. છતાંય આપણે વિદેશ જઈએ છીએ. વિદેશ જવાનું સાર્થક થયું તો ત્યારે જ કહેવાય કે જો આપણે ત્યાં પણ સર્વજીવ કલ્યાણના કલ્યાણકારી કાર્યો કરવાનું ન ચૂકીએ.

તમામ સગવડો આપણે શરીરના સુખ માટે ઈચ્છીએ છીએ. પણ જો શરીર જ નથી રહેવાનું તો સગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટે અમર્યાદ પરિશ્રમ શા માટે? આપણા સંસ્કાર વિરુદ્ધનું જીવન શા માટે? રૂપિયા-ડોલર-સોનું-રૂપું વગેરે પ્રાપ્ત કરવા માટે ગાંડપણ શા માટે?

તેથી જ વિદેશમાં વસીને ડોલર પણ મેળવીએ અને સાથે સાથે સર્વજીવ-કલ્યાણકારી એવી ભારતીય સંસ્કૃતિનું જતન-વર્ધન-પ્રચાર-પ્રસાર પણ કરીએ. આ

રીતે જ આપણે આપણા ઋષિમુનિઓને અને ગુરુ-સંતોને ગુરુદક્ષિણા આપીએ અને મનુષ્ય-જન્મ સફળ-સાર્થક કરીએ.

ગુરુજીએ આજે કીધી મહેર

એક ભક્તના ત્યાં અમારે જવાનું થાય ત્યારે તેઓ ભાવવિભોર થઈને બોલી ઊઠે કે -

“ગુરુજીએ આજે કીધી મહેર, દર્શન દેવા આવ્યા ઘેર”

સામે અમે પણ એક રહસ્યનું ઉદ્ઘાટન કરતાં કહીએ કે - “ગુરુજીએ કીધો કાળોકેર, દર્શન દેવા આવ્યા ઘેર”

આ વાતને વિસ્તારથી સમજીએ

દર્શન કરવાતો આપણે જવું પડે, જેનાં આપણે દર્શન કરવા હોય તે ગુરુ-સંતો કે ભગવાનની મૂર્તિ વગેરે આપણા ત્યાં ન આવે. આપણે દર્શન કરવા જઈએ તેની જ મહત્તા છે, તેમાં જ આપણું કલ્યાણ છે. ગુરુ-સંતોને આપણા ત્યાં દર્શન દેવા શા માટે આવવું પડ્યું? કારણ કે આપણે તેમનાં દર્શન કરવા જતા જ ન હતા. જેમ ગંગા-યમુનામાં સ્નાન કરવા માટે આપણે તેની પાસે જવું પડે છે, તે આપણી પાસે નથી આવતી, જો ગંગા-યમુના આપણા ઘેર આવે તો? તો જળ પ્રલય થાય, અનંત જીવોનો નાશ થઈ જાય, આપણે પોતે પણ ઘર સમેત ડૂબી જઈએ. દર્શન દેવાની વસ્તુ નહીં પણ લેવાની વસ્તુ છે. યાત્રાધામોનાં દર્શને જઈએ છીએ ત્યારે કેટકેટલા અવનવા અનુભવો થાય છે, જે જીવનમાં અતિ ઉપયોગી થાય છે. યાત્રા દરમ્યાન દાન-પુણ્યનો પણ લાભ મળે છે. યાત્રા વખતે કે ગુરુ-સંતોના દર્શને જતી વખતે જે કષ્ટ પડે છે તે એક પ્રકારનું તપ બની જાય છે. અમસ્થા તો આપણે તપ નથી કરી શકતા પણ આ રીતે અનાયાસે જ આપણને પરમપવિત્ર તપનો લાભ મળે છે. માટે ગુરુ-સંતોનાં દર્શન કરવા હોય તો તેઓ જ્યાં હોય ત્યાં આપણે દોડી દોડીને પહોંચી જવું જોઈએ. જો ગુરુ-સંતો આપણા ઘરે દર્શન દેવા આવે તો તેમને જેટલું કષ્ટ પડે અને તેમનો જેટલો સમય બગડે તે બધો ભાર આપણા માથે જ પડે ને? આ બધી સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ બાબતોનો આપણે પૂરો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ, સંતજનો તો પરમ કરુણાળુ છે, તેઓ તો આપણું કલ્યાણ

જ ઈચ્છે પણ આપણે ખોટી અને ઓછી સમજના કારણે આપણને જ નુકસાન કરી બેસીએ છીએ. કર્મનો નિયમ અટલ રીતે કામ કરે જ છે, તે આપણે બરાબર સમજી લેવું જોઈએ.

ગુરુ-સંતો અહૈતુકી કૃપા કરીને આપણા ઘરે દર્શન દેવા આવે એવું બને છે. ઘણી વાર આપણો તેમના પ્રત્યેનો અનહદ પ્રેમ તેમને આપણા ઘર સુધી ખેંચી લાવે છે. વળી આપણને નિમિત્ત બનાવીને, આપણા ઘરને કેન્દ્ર બનાવીને બીજા ઘણાં બધાને દર્શન દેવાની, બીજા ઘણા બધાનું કલ્યાણ કરવાની તેમની ગણતરી હોઈ શકે. સાવ અજ્ઞાની અને જડ સ્વભાવવાળા તરફ તેમને વધુ ધ્યાન આપવું પડે અને તે માટે તેઓ આપણા ઘરે પણ આવતા - જતા રહે.

સાચી સમજણ ધરાવનાર અને સત્સંગના રંગે જે પૂરેપૂરો રંગાઈ ગયો છે તેની તો ચિંતા ગુરુજનોને નથી. તેમનું અપમાન થઈ જશે કે તેમની આગતા-સ્વાગતા બરોબર નહીં થાય તોય તે ખોટું લગાડીને ભાગી જવાના નથી તેની ખાત્રી ગુરુજનોને છે જ. પણ અહંકારી અને અજ્ઞાની જીવો પોતાના તરફ આકર્ષાયેલા રહે તેની તેઓ કાળજી રાખે છે. અને તેથી તેઓ તેમની આગતા-સ્વાગતા વધુ કરે છે કે જેથી તેઓ ગુરુ-સંતોના સંપર્કમાં રહે અને તો જ તેઓ સૌ વહેલા-મોડા પણ સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરીને કલ્યાણના માર્ગે આગળ વધી શકે. તેથી

“ગુરુજીએ કીધી આજે મહેર, દર્શન દેવા આવ્યા ઘેર”,

અને

“ગુરુજીએ કીધો કાળો કેર, દર્શન દેવા આવ્યા ઘેર.”

એ બંને કથન પોતપોતાની રીતે સત્ય જ છે.

સર્વની ઉન્નતિમાં જ આપણી ઉન્નતિ

સૌ કોઈ પૂર્ણ-આરોગ્ય, દીર્ઘ જીવન, અમરપણું અને સદા યૌવન ઈચ્છે છે. દીર્ઘકાળથી આ બધું મેળવવા વિશ્વના વિશેષજ્ઞો ફાંફા મારી રહ્યા છે, અનંત પ્રયોગો કરી રહ્યા છે. આકાશ-પાતાળ એક કરી રહ્યા છે, કરવાનું અને ન કરવાનું પણ કરી રહ્યા છે. માનવતાની મર્યાદાઓને પણ ભયંકર નિર્દયપણે ફેંકી દઈને આ બધું મેળવવા તેમણે આંધળી દોટ મૂકી છે. સદીઓના અખતરા પછી પણ એ દોટ મૃગજળ પાછળની દોટ સાબિત થઈ છે, છતાં પણ એ દોટ વધુ ને વધુ વેગવંતી જ થતી જાય છે. પથીઓ,

પદ્ધતિઓ અને પ્રયોગોના તો રાફડા ફાટ્યા છે. તેમ છતાં હજુ સુધી, કોઈ અપવાદ બાદ કરતા નિરામય સો વર્ષની આયુવાળું કોઈ દેખાતું નથી અને તે અપવાદો પણ છાપામાં જ વાંચવામાં આવે છે, કોઈ નજરે દેખાતું નથી.

કોઈ મનુષ્ય અસામાન્ય રીતે જીવે, અતિસંયમ-નિયમપૂર્વક જીવે, અખંડ આરોગ્ય અને દીર્ઘ જીવન પ્રાપ્ત કરવા માટે અતિ ચોકસાઈ અને સંભાળપૂર્વક જીવે તો પણ તેનામાં સામાન્ય મનુષ્ય કરતાં સાધારણ જ અસામાન્યપણું જોવામાં આવે છે.

પંચમહાભૂતના જે સામાન્ય ધર્મો-નિયમો બચપન, યુવાની, રોગ, જરા ને મૃત્યુ તેનું ઉલ્લંઘન કહેવાતા અવતારી અને યુગપુરુષો પણ કરી શક્યા નથી. તે બધું કુદરતી છે, કુદરતાધીન છે. કુદરત તે રીતે આપણું કલ્યાણ જ કરે છે. કુદરતના સનાતન નિયમોને સહજતાથી અને સહર્ષ આધીન થઈ જવું તે જ બુદ્ધિમાની છે.

કુદરતની મર્યાદાઓનું ઉલ્લંઘન કરવું અશક્ય છે. પણ માની લઈએ કે કોઈ મનુષ્ય આરોગ્યની અત્યંત સંભાળ રાખીને સો-બસો વર્ષ જીવે તો તેથી તેને શું સુખ મળી જવાનું? અરે સુખ કેવું? ઉપરથી દુઃખના ઢગલામાં દટાઈ જવાનું! તે તો દીર્ઘાયુ થયો પણ તેના પરિજનો-આપ્તજનો એ તો બધા સામાન્ય આયુવાળા હતા તેથી તેમાંથી કોઈ બચ્યું નહોતું. પત્ની, બાળકો-પતિ, ભાઈ-બહેન, કાકા, મામા, અડોશી-પડોશી, સ્નેહી-મિત્ર બધાં જ મરી પરવાર્યા હતાં. આખો સમાજ બદલાઈ ગયો હતો, બધાં મૂલ્યો પરિવર્તિત થઈ ગયા હતાં, માન્યતાઓ-રીત-રીવાજો બધું જ બદલાઈ ગયું હતું. તે વખતે તેની પાસે મારું કહેવાય તેવું કોઈ નહોતું પોતાની પછીની આઠમી-દશમી પેઢીમાં તે જીવતો હતો. તેના સામે કોઈ જોતું જ નહોતું અને જે જોતું હતું તે તેને જોકર તરીકે, વિચિત્ર પ્રાણી તરીકે જ જોતું હતું. તેના પોતાના અને દશમી પેઢીના આદર્શોમાં આસમાન-જમીનનો ફર્ક પડી ગયો હતો. ક્યારેક તો તેને ગાંડો સમજીને બાળકો હેરાન પણ કરતા હતા. પોતાનામાં અને દશમી પેઢીના માણસોના સ્વભાવમાં, ખાન-પાનમાં, વાણી-વિચારમાં વિગેરેમાં સંપૂર્ણ વિરોધાભાસ આવી ગયો હતો. ઘરમાં કે વનમાં કયાંય તેના માટે સ્થાન નહોતું. કોઈ તો તેને પ્રદર્શનની વસ્તુ ગણતા હતા! પોતે પ્રયંડ પુરુષાર્થ કરીને મેળવેલ વ્યક્તિગત દીર્ઘાયુ હવે તેને આકરું લાગતું હતું “એક વ્યક્તિની જ નહીં પણ આખા સમાજની ઉન્નતિ થવી જોઈએ.” તે મહાજનોની રહસ્યમયી વાતની સાતત્યતા તેને અત્યારે મોડે મોડે પણ સમજાણી હતી.

પોતાની આઠમી દશમી પેઢીમાં પોતે સૌને સંપૂર્ણ પરાયો, જંગલી અને પ્રદર્શનની વસ્તુઓ જેવો લાગી રહ્યો હોવાથી હવે તેને જલ્દી મરી જવું છે. , પણ મરી શકાતું નથી કારણ કે પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરીને મેળવેલી તંદુરસ્તીને કારણે અત્યારે પણ તેના હૃદય, ફેફસાં તથા સર્વાંગ ખૂબ તંદુરસ્ત અને મજબૂત છે. આ તંદુરસ્તિ મેળવવા માટે તેણે જે પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરેલો, તે પુરુષાર્થ તેને તે વખતે અતિ ગૌરવમય લાગેલો, પણ અત્યારે ? અત્યારે તેને તે પુરુષાર્થ ગૌરવને બદલે શરમજનક અને સમયના બગાડ બરાબર લાગી રહ્યો છે. કેમ કે તેને હવે આ આકરા, ઉપેક્ષિત જીવનમાંથી જલ્દી છૂટી જવું છે. પણ મજબૂત શરીર-બંધારણ અને મક્કમતા પૂર્વકનાં સંયમ-નિયમના પાલનને કારણે મળેલી મજબૂતી શરીરનું રક્ષણ કરી રહી છે. કેવી પરિસ્થિતિ ? કેવો વિરોધાભાસ ?

“સર્વની સુખ-શાંતિમાં જ આપણાં પણ સુખ-શાંતિ-સમાયેલા છે” તે ગૂઘ્ય, સૂક્ષ્મ રહસ્યને ખૂબ સારી રીતે સમજવું અને આચરણમાં મૂકવું જોઈએ. આ આખા લેખનો આ જ સાર છે.

શરીરમાં પણ સર્વાંગ-વિકાસ થાય તો જ સુખ મળે. હાથ, પગ, છાતી કે પેટ વગેરે અમુક જ અંગનો અતિ વિકાસ થઈ જાય અને બીજાં બધા અંગો નિર્બળ રહે તો શું સુખ મળે ? કાંઈ જ સુખ મળે નહીં. ઉપરથી નિર્બળ અંગ ત્રાસી જાય અને થાકી જાય અને તેથી દુઃખની જ પ્રાપ્તિ થાય. ધારો કે બંને હાથને ખૂબ કેળવીને એવા મજબૂત અને મસલ્સવાળા બનાવી દઈએ કે એક હાથ મણ-મણનો થઈ જાય, તો પગ તેનો ભાર જ ન ઉપાડી શકે, અને બીજા અંગો પણ ત્રાસી જાય. બધાં અંગો મળીને શરીર છે તેથી બધાંજ અંગોનો એક સાથે વિકાસ થાય તો જ એ વિકાસ સાચો અને સાર્થક કહેવાય.

બધાં અંગો મળીને શરીરનું અસ્તિત્વ છે, બધાં શરીરો (મનુષ્યો) મળીને સમાજનું અસ્તિત્વ છે, બધા સમાજો મળીને ગામ, શહેર, રાષ્ટ્ર અને વિશ્વનું અસ્તિત્વ છે. તેથી એક વ્યક્તિના સુખ-દુઃખની અસર પણ સમસ્ત વિશ્વ પર થવાની જ.

“શું વડાઈ ? ચડ્યા પર્વત, પોતાનો જ ભાર લઈને,

શું વડાઈ ? પાર થયા, પોતાની જ નાવ ચલાવીને,

ઝેર-અમૃત ભરેલી ધરતી, તેને જ શીશ નમાવે છે,

“ભિક્ષુ” બની, નીચા નમી, પડતાને ઊંચકી લે છે.

જીવન કેવી રીતે જીવવું જોઈએ એ બાબતનો તો, ઉપરની ચાર લીટીઓમાં જાણે ગાગરમાં સાગર ભરી દીધો છે.

નીચેની લીટીઓ પણ આપણને ખૂબ સાવધાન કરે છે. તેમાં મહાનુભાવોએ પોતાનો જીવનસાર આ રીતે રજૂ કર્યો છે.

“રહો ન ભૂલ કે કભી, મદાંધ તુચ્છ વિત્ત મેં,
સનાથ જાન આપકો, કરો ન ગર્વ ચિત્ત મેં,
અનાથ કૌન હૈ યહાં? ત્રિલોકી નાથ સાથ હૈ,
દયાલુ દિનબંધુ કે, બડે વિશાલ હાથ હૈ,
અતીવ ભાગ્યહીન હૈ, અધીરભાવ જો ધરે,
વહી મનુષ્ય હૈ કિ જો, મનુષ્ય કે લીયે મરે.”

દોમ દોમ સાઘ્વબી સાથે સાત માળના મહેલમાં આપણે રહેતા હોઈએ અને આપણી ચારે બાજુ ઝૂંપડપટ્ટી હોય તો? તો ધીમે ધીમે આપણે એ ઝૂંપડાવાસીઓના ઈર્ષાના પાત્ર બનતા જઈએ. આપણી અજ્ઞાનતાને કારણે, ઝૂંપડપટ્ટી વચ્ચેનો આપણો મહેલ આપણા અહંકારને પોષણ આપતો રહે, પણ એ અહંકારના ચીંથરા ત્યારે ઉડે કે જ્યારે રાત્રે આપણા મહેલમાં ચોર ઘૂસે અને આપણે મદદ મદદની બુમો પાડતા રહીએ અને છતાંય બાજુમાંથી કોઈ મદદ ન આવે અને ચોર પોતાનું ધાર્યું કરીને સુખ-શાંતિથી ચાલ્યો જાય. અથવા આપણે આપણા મહેલની બહાર નીકળીએ ત્યારે બે-ચાર ગુંડાઓ ચપ્પુ બતાવીને આપણી આડા ઊભા રહે અને ત્યારે આપણે મદદની બૂમ પાડીએ ત્યારે ઝૂંપડામાંથી કોઈ મદદ ન આવે અને ઉપરથી પોતાના આંગણામાં ઊભા ઊભા આપણને માર ખાતા જોઈને સૌ હસે! આવા તો અનેક દૃષ્ટાંતો આપી શકાય.

બીજા દુર્ગણોની સાથે ઈર્ષા એ પણ મનુષ્યનો જન્મજાત સ્વભાવ છે. મહર્ષિ પતંજલીએ કહ્યું છે કે સુખીજનો સાથે મૈત્રીની ભાવના રાખવી. તેમને શા માટે આમ કહેવું પડ્યું? કારણ કે તેઓ જાણે છે કે પોતાનાથી વધુ સુખિયા તરફ ઈર્ષા કરવાનો મનુષ્ય-સ્વભાવ જ છે. એક પરિવારમાં પણ અંદરો-અંદર પરસ્પર સૂક્ષ્મ ઈર્ષા થતી હોય છે. આ વાત વધુ આગળ ચલાવીએ તો, જેને ઉન્નત કરવાનો આપણે પ્રયત્ન કરતા હોઈએ છીએ તે ઉન્નત થઈ જાય પછી આપણામાં જ, સાવધાન ન રહીએ તો ઈર્ષા ઉત્પન્ન થઈ જવાની સંભાવના ખરી.

સ્વભાવગત ઈર્ષાની ચોટથી બચી જવાય તે માટે સૌની ઉન્નતિ થવી જોઈએ. આધ્યાત્મિક અને ભૌતિક બંને દષ્ટિએ જોતાં પણ સૌની ઉન્નતિ એકસાથે થાય તો જ સુખ-શાંતિ પ્રાપ્ત થાય માટે જ મહાન મનિષીઓએ કહ્યું છે કે

“ફક્ત પોતાની ઉન્નતિમાં જ સંતોષ ન માનતાં સર્વની ઉન્નતિ થાય તેવા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

એકોઅહમ્-બહુ શ્યામ

“એકો અહમ્-બહુ શ્યામ - એક છું બહુ થાઉ” રૂપી પ્રાકૃતિક આવેગનો ધક્કો પશુ-પક્ષી-મનુષ્ય સૌ કોઈને લાગતો જ હોય છે. સર્વ જીવ-જગત તેના વશમાં છે. જેને પણ ધક્કો લાગે છે તે નવસર્જન કરવા પ્રેરાય છે. આ વાતને મનુષ્યના સંદર્ભમાં સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

કોઈ પણ મનુષ્ય આ ધક્કાથી બચી શકતો નથી. પછી ચાહે તે યોગી હોય કે ભોગી હોય, રાજા હોય કે પ્રજા હોય, અમીર હોય કે રંક હોય, વિદ્વાન હોય કે મૂરખ હોય, સૌ કોઈને આ ધક્કો લાગતો જ હોય છે. પરિણામે સૌ નવસર્જન કરવા પ્રેરાય છે. આ પ્રાકૃતિક ધક્કો સામાન્ય મનુષ્ય-સંસારીજનો માટે જન્મ-મરણના બંધનનું કારણ બને છે, જ્યારે યોગીજનો માટે મુક્તિનું કારણ બને છે.

યોગીજનોને “એકો અહમ્-બહુ શ્યામ” રૂપી પ્રાકૃતિક આવેગનો જે ધક્કો લાગે છે ત્યારે તે ધક્કાને પોતાના કાબૂમાં કરે છે. અને તેમનું સંસારનું રૂપ ધારણ કરવાવાળું વીર્ય નાભિથી ઊર્ધ્વગામી થાય છે- ઉપર ધકેલાય છે. યોગીજનો તે વીર્યને પોતામાં જ સમાવી-પચાવી દિવ્ય-અલૌકિક ઊર્જામાં પરિવર્તિત કરે છે. પરિણામે યોગી “ઋતમ્ભરા પ્રજ્ઞા” ને પામે છે. તે દ્વારા તેઓ સમષ્ટીમાં રહેલાં દિવ્ય-અલૌકિક-આત્મોન્નતિદાયક સૂક્ષ્મ રહસ્યોને પરમાત્માની કૃપાથી પ્રાપ્ત કરે છે - યથાયોગ્ય સમજે છે. માત્ર તેટલાથી જ તેઓ અટકી જતા નથી પરંતુ તે રહસ્યરૂપી દિવ્ય-અલૌકિક-પરમકલ્યાણકારી જ્ઞાનનો - સમજણનો જગતમાં ફેલાવો કરે છે, તેનો પ્રસાર કરે છે. તેની પાછળ તેમનો એક ને માત્ર એક જ ઉદ્દેશ્ય હોય છે કે જગતમાં વધુ ને વધુ લોકો તે રહસ્યોને-સમજણને યથાયોગ્ય રૂપે પામે, જીવનમાં પ્રેમપૂર્વક ઉતારે, ભૌતિક ભોગો ભોગવવાની અને સુખ પ્રાપ્ત કરવાની ભ્રમણામાંથી મુક્ત થાય. નિત્યાનિત્યને

સમજવાની તેમની બુદ્ધિ કુશાગ્ર થાય. તેઓ યથાયોગ્ય રીતે સમજી શકે કે ભૌતિકભોગોથી મળતું સુખ-ક્ષણભંગુર-મૃગજળ સમાન છે. પરિણામે સૌ જીવનમાં સાચા સુખ-શાંતિને પામે, સૌનું કલ્યાણ થાય. યોગીજનો-ગુરુ-સંતો સર્વજીવ હિતાય-સુખાયનું જે કાંઈ કર્મ-કાર્ય-પ્રવૃત્તિ કરે છે તે પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાશક્તિથી કરતા નથી. કારણ કે તેઓ તો પરમાત્માને સંપૂર્ણ સમર્પિત થઈ જીવન જીવતા હોય છે. તેથી આ લોકકલ્યાણનું સર્વ કાર્ય પરમાત્માની પ્રેરણા અનુસાર તેમના અનુશાસનમાં રહી નિષ્કામ ભાવે જ કરતા હોય છે. તેના બદલામાં તેઓ કોઈની પાસેથી કાંઈ જ કામના-અપેક્ષા રાખતા નથી હોતા. કર્મના અફર-અટલ નિયમ મુજબ પરમાત્મા પ્રેરિત લોકકલ્યાણના શુભ આશયથી નિષ્કામભાવે કરેલા કર્મનું બંધન લાગતું નથી. તેથી તેઓ કર્મબંધનથી સદા મુક્ત રહે છે. કૈવલ્યને પામે છે.

સંસારીજનોને આ પ્રાકૃતિક આવેગનો ધક્કો જ્યારે પણ લાગે છે ત્યારે તેઓ પણ નવસર્જન કરવા તો પ્રેરાય જ છે. પરિણામે તેમનું વીર્ય અધોગામિ થઈ નાભિથી નીચે તરફ વહે છે-પરિણામે નવા જીવનું સર્જન થાય છે. આ નવસર્જન માટે તેઓ દ્વારા કરાતું દરેક કર્મ સકામ હોય છે. કર્મના અબાધિત સિદ્ધાંત મુજબ સકામ કરાતું દરેક કર્મ બંધન રૂપ છે. અર્થાત્ તેનું ફળ વહેલા કે મોડા ભોગવે જ છુટકારો થાય છે. સંસારીજનો દ્વારા કરાતા નવસર્જનમાં કર્મ જન્મો-જન્મ થતાં જ રહે છે. તેના ફળ ભોગવવા ફરી ફરી જન્મ ધારણ કરવો જ પડે છે.

જે વીરલજનો વીર્યને ઊર્ધ્વગામી(ઊર્ધ્વરિતસ) કરી શક્યા છે, તાત્ત્વિક રૂપે જોતાં આવા ઊર્ધ્વરિતા પણ “એકો અહમ્ બહુ શ્યામ” ના પ્રાકૃતિક આવેગની વિરુદ્ધ જઈ શકતા નથી. પરંતુ તેમનો “બહુ શ્યામ”નો નવસર્જનનો પ્રકાર સંસારીજનોથી ભિન્ન-દિવ્ય-અલૌકિક હોય છે. તેમની “બહુ શ્યામ”ની નવસર્જનની દિવ્યતાથી દુઃખાગ્નિમાં પીડાતા તપતા સંસારમાં શીતળતા ફેલાય છે.

મનુષ્ય જન્મની એ જ વિશેષતા-સાર્થકતા છે કે જો તે ઈચ્છે તો તીવ્ર ઈચ્છાશક્તિ દ્વારા આ પ્રાકૃતિજન્ય ધક્કાને પોતાના વશમાં કાબુમાં કરી શકે છે. મનુષ્ય જ પરમાત્માનું વધુમાં વધુ પ્રગટ સ્વરૂપ છે. તે આ પ્રાકૃતિક ધક્કાને દિવ્યતામાં પરિવર્તિત કરી તે દ્વારા અમોઘ જ્ઞાનરૂપી અંતર્મુખી સૂક્ષ્મ જગતનું સર્જન કરી તેનો પ્રભુપ્રેરિત નિષ્કામભાવે જગતમાં પ્રસાર કરી નરમાંથી નારાયણ બની શકે છે.

જે સાધકને આ પ્રાકૃતિક ધક્કો લાગવાથી તેનું વીર્ય નિર્વાસનિક-સ્વાભાવિક-

સહજ રીતે બહાર સ્ખલીત થઈ જાય છે તેથી તેણે પોતાની સાધનામાં નાસીપાસ થવું જોઈએ નહીં-ગભરાવવું જોઈએ નહીં. પરંતુ, એ સમજણ રાખવી જોઈએ કે આ તો માત્ર પ્રાકૃતિક આવેગને કારણે થયું છે. નવસર્જનની ઈચ્છા શક્તિથી થયું નથી. આવા સાધકે પ્રયંડ પુરુષાર્થ અને ઉધ્વરિતા ગુરુજનોના માર્ગદર્શનથી અધોગામિ વીર્યને ઊદ્વર્ગામીમાં પરિવર્તિત કરીને, સંસારનું રૂપ ધારણ કરવાવાળા વીર્યને પોતાનામાં જ સમાવી પચાવી આધ્યાત્મિક માર્ગમાં આગળ વધવું જોઈએ. જો આમ કરવામાં આવે તો જ તેનો સાચો લાભ પ્રાપ્ત થાય. - અહીં 'વીર્ય' શબ્દ પુલ્લીંગ માટે વાપરેલો છે. તે જ રીતે 'રજ' શબ્દ સ્ત્રીલીંગ માટે સમજવો. બંનેનો હેતુ નવસર્જનનો જ રહ્યો છે.

પ્રત્યક્ષ દિવ્ય અનુભૂતિ

ગાયત્રી માતાએ સ્વયંમ્ આવી પંખાથી પવન નાંખ્યો

ઓગણીસો એંશીની સાલમાં કપડવંજ તાલુકાના વાત્રક નદીના કાંઠે ઉત્કંઠેશ્વર મહાદેવથી લગભગ સાત કીલોમીટર દૂર બિલકુલ નૈસર્ગિક-પવિત્ર એવા શાંત-રમણીય કેદારેશ્વર મહાદેવના સ્થાનમાં ચાતુર્મસિનું રોકાણ કરી ખૂબ-ખૂબ આધ્યાત્મિક-સાત્વિક-લોકકલ્યાણની પ્રવૃત્તિ પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપા-પ્રેરણાથી કરવાનો દિવ્ય-અલૌકિક લ્હાવો લીધો હતો. અમારી સાથે સમગ્ર ચાતુર્મસિના રોકાણ દરમ્યાન મહામના ઉષાબહેન તથા શ્રી ગુરુધ્યાનભિક્ષુ (શ્રી રોહીતભાઈ સુખડીયા-ડાકોર) સતત સાથે રહી સેવાનો ખૂબ-ખૂબ અકથનીય, અવર્ણનીય અમોઘ લ્હાવો પરમાત્માની કૃપાથી લીધો હતો.

શરૂઆતમાં તો અમે કેદારેશ્વરમાં શેઠ ભગુભાઈ ચંદુભાઈએ બનાવેલ “વિશ્રામ ભુવન” માં રોકાયા હતા. પરંતુ શ્રાવણ માસમાં “વિશ્રામભુવન”માં લગભગ પંદર-વીસ બ્રાહ્મણો આવીને આખો મહિનો રહેતા અને તેમના યજમાનો વતી મહાદેવના મંદિરમાં બિલીપત્ર ચડાવવાનું, રુદ્રી કરવાનું, નમઃ શિવાયના જાપ કરવાનું જેવા કર્મકાંડનું કાર્ય કરતા હતા. તેથી અમે શ્રાવણ માસ શરૂ થવાના બે દિવસ પહેલા “વિશ્રામભુવન”ની બાજુમાં જ આવેલ ગ્રામપંચાયતની ધર્મશાળાના ઉપરના માળે રહેવા ચાલ્યા ગયા હતા. ઉપર પાંચેક રૂમ હતી અને આગળ સળંગ મોટી પડાળી હતી. આગળના ભાગમાં બારણું હતું, જે બંધ કરીયે પછી કોઈ અંદર આવી શકે નહીં. સાવ સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર હતું.

શ્રાવણ માસ હતો, આકાશમાં વાદળ ઘોરંભાયેલ હતા, પવનની ધીમી સરખી એક લહેર પણ આવતી ન હતી. ખૂબ જ ગાંભ (બફારો) હતો. અમે માત્ર ગમછો

પહેરેલો બાકી શરીર ખુલ્લું હતું. પરંતુ ગાંભ(બફારો) એટલો હતો કે પસીનાથી ન્હાઈ જવાતું હતું. બપોરે ભોજન-પ્રસાદ લઈને અમે પડાળીમાં અમારી પાટ ઉપર ડાબે પડખે સુતા હતા. અમારું મોઢું દિવાલ બાજુ હતું. શરીર તો પસીનાથી લથપથ હતું. આવી સ્થિતિમાં અમે સૂતા હતા ત્યાં ધીમી-ધીમી પવનની લહેર આવવા માંડી જેથી પસીનાવાળા શરીરના કારણે ઠંડક અનુભવાઈ. અમે સુતા-સુતા ઉપર જાળીમાંથી દેખાતા ઝાડ સામે નજર નાંખી તો ઝાડનું એક પણ પાંદડું હાલતું ન હતું. પરંતુ પવનની લહેર આવવાની તો ચાલુ જ હતી. તેથી અમે સૂતા-સૂતા જ માથુ સ્હેજ ઊંચું કરીને પાછળ જોયું તો બંગડીઓ પહેરેલો એક હાથ દેખાયો. કે જે પંખા દ્વારા પવન નાંખી રહ્યો હતો. અમે વિચાર્યું કે અમને પસીનો ખૂબ વળ્યો છે તે ઉષાબહેને જોયું હશે તેથી પંખાથી પવન નાંખી રહ્યા છે, આમ વિચારી અમે પાછા સૂતા- સાંજે ઉષાબહેનને પૂછ્યું કે બપોરે સખત ઉકળાટને લીધે અમારું શરીર પસીને રેબઝેબ હતું તે જોઈ તમે પંખાથી પવન નાંખતાં હતાં? ઉષાબહેન કહે કે ના મેં પંખાથી પવન નાંખ્યો જ નથી. બપોરે તો હું રૂમમાં સીધું-સામાન તપાસતી હતી. તેથી રૂમ બહાર આવી જ નહોતી.

આ પ્રસંગ ઉપર વિચાર્યું કે બહેનોમાં તો એકલા ઉષાબહેન જ છે. બીજું કોઈ તો છે નહીં. અને તેઓ કહે છે કે મેં પંખાથી પવન નાંખ્યો નથી, તો પવન કોણ નાંખતુ હશે? ખૂબ વિચાર્યા બાદ સમાધાન થયું કે અહીં રહીને ગાયત્રીની ખૂબ ઉપાસના કરી હોવાથી ખુદ ગાયત્રી માતા સ્વયમ્ પોતાના બાળકની સંભાળ લેવા જાતે આવીને સ્વયમ્ પોતે પંખાથી પવન નાંખતાં હોવા જોઈએ. જેથી ગરમીમાં રાહત મળે અને શીતળતા-મળે-અનુભવે.

પરમાત્માની પ્રેરણા થકી થયેલ આ સમાધાનથી મન ખૂબ જ આનંદ-વિભોર થઈ ગયું.

પ્રકૃતિ પણ ઓતપ્રોત-એકાકાર થઈ ગઈ

કેદારેશ્વરમાં ઓગણીસો એંશીની સાલમાં અમે ચાતુર્માસ રોકાયેલા ત્યારે ઘણી-વાર રાતના અંધારામાં ત્રણ-ચાર વાગ્યાના ગાળામાં “વિશ્રામ ભુવન” કે જ્યાં અમે રોકાયેલ તેની પાછળ આવેલ ટેકરીઓમાં દીશા-જંગલ એકાદ કીલોમીટર દૂર ચાલીને જતા, હાથમાં બેટરી હોય તેથી થોડા થોડા અંતરે બેટરીનો પ્રકાશ નાંખી

આગળનો રસ્તો જોઈ લેતા. ચોમાસુ હોવાથી નાના છોડ-ઝાંખરા પણ ચારે બાજુ સારા એવા પ્રમાણમાં ઊગી નીકળ્યાં હતાં. દિવસ દરમ્યાન ઉભા-ઉભા દૂર ટેકરીઓ ઉપર નજર નાંખીયે તો એવું લાગે કે જાણે લીલી ચાદર પાથરી છે. રાતના અંધારામાં આટલા વહેલા દીશા-જંગલ જતા હોવા છતાં પણ ક્યારેય ઝાડી-ઝાંખરામાં અમારો પગ અટવાયો ન હતો. પરંતુ જે દિવસે કેદારેશ્વરથી કાયમ માટે પાછા આવવાનું હતું તે દિવસે ભર-ભાંખરુ અજવાળું થયા પછી અમે દીશા-જંગલ ગયા, તો સળંગ રસ્તે આવતાં અને જતાં ચાર-છ ડગલાં ભરીએ એટલામાં તો ઝાડી-ઝાંખરાની ડાળીઓ અમારા પગમાં અટવાતી હતી, આડી આવતી હતી, મેં આવીને આ વાત ઉષાબહેનને કરી. ત્યાં “ગુરુધ્યાનભિક્ષુજી” પણ હાજર હતા. અમારી વાત સાંભળીને ઉષાબહેનને ખૂબ જ ઉંચી સમજણપૂર્વકનો માર્મિક જવાબ આપતાં કહ્યું કે

ગુરુજી ચાર-ચાર માસ અહીં આધ્યાત્મિક રોકાણ કરી ખૂબ-ખૂબ જપ-તપ-ધ્યાન-સત્સંગ કર્યો અને સર્વ જીવ-જગત ઉપર પ્રેમ અને કરુણાની દિવ્ય હેલી નિરંતર વરસાવી તેથી પ્રકૃતિ પણ આપશ્રીમાં એટલી ઓતપ્રોત-એકાકાર થઈ ગઈ છે, કે જેથી પ્રકૃતિનો જ અંશ એવા નાના છોડ-ઝાડી-ઝાંખરા આપશ્રીના પગ પકડી વિનંતી કરતા હશે કે- “આપ અમને છોડીને ન જાઓ” એમનો આ માર્મિક જવાબ સાંભળી ગુરુધ્યાન ભિક્ષુ એટલા તો ભાવ-વિભોર થઈ ગયા કે જેથી તેમણે ગાયત્રી માતાની અને સદ્ગુરુદેવની જય બોલાવી. અમે પણ તેમનો જવાબ સાંભળી ખૂબજ આનંદીત થયા અને એમને કહ્યું કે તમને “ગાયત્રી સાધના સહાયક” નું બિરુદ આપી તમારું અહીં જાહેર સન્માન કર્યું છે તે સાર્થક છે. કેદારેશ્વરમાં ચતુર્માસના રોકાણ દરમ્યાન આવા પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ-દિવ્ય-અલૌકિક-પ્રેરણાદાયી અનેક પ્રસંગો-અનુભવો પરમાત્માની કૃપાથી સતત થતા જ રહેતા હતા.

સંત-મહંત-દિવ્ય શક્તિના જપયજ્ઞને આશીર્વાદ

“ગંગા સ્નાને, યમુનાપાને, નર્મદા ધ્યાને” એવી કહેવત છે. નર્મદા કીનારે જે કાંઈ જપ-તપ કરવામાં આવે તેનું અનેક ઘણું વધુ ફળ પ્રાપ્ત થાય એવું માનવામાં-કહેવામાં આવે છે. ઓગણીસો પંચાસીની સાલમાં નર્મદા કાંઠે આવેલ પવિત્ર-શાંત એવા કરનાલીમાં બેતાલીસ દિવસ રહી ખૂબ-ખૂબ જપ-તપ-ધ્યાન કરવાનો અમૂલ્ય લ્હાવો પરમાત્માની કૃપાથી લીધો. અમારી સાથે ઉષાબહેન, હેતાંગ, આશિષ, શ્રી ગુરુધ્યાન

ભિક્ષુ (શ્રી રોહીતભાઈ સુખડીયા-ડાકોર) તેમનાં ધર્મપત્નિ હંસાબેન તથા ઉમરેઠનાં છ-સાત ભાઈ-બહેન હતા. કરનાલીમાં ગીતામંદિરની સામે જ આવેલ તેની ધર્મશાળાના ઉપલા માળે ચાર મોટી રૂમ તથા આગળ સળંગ મોટી પડાળી હતી તે અમે રાખી લઈ ત્યાં રોકાયા હતા. પૂરા બેતાલીસ દિવસ ત્યાં ઉપસ્થિત સર્વે-બહેનો અને બંને બાળક હેતાંગ-આશિષ વિગેરેએ ત્યાં ખૂબ-ખૂબ સાત્વિક-આધ્યાત્મિક-સ્વ અને અન્ય સર્વેના હિતાય-સુખાય માટે પ્રવૃત્ત રહી પરમાત્માની કૃપાથી ખૂબ ખૂબ લ્હાવો લીધો. તે સમય ઉનાળાનો હોવાથી ગરમી પણ ખૂબ પડતી હતી.

કરનાલીમાં થોડા દિવસના રોકાણ બાદ પરમાત્માની કૃપા-પ્રેરણાથી સાત દિવસના ગાયત્રીમંત્રના અખંડ જયજ્ઞનું આયોજન કરવામાં આવેલ તેની અમદાવાદ જાણ કરતાં ત્યાંથી પણ થોડા ભાઈઓ પોતપોતાની અનુકૂળતા મુજબ ભાગ લેવા આવેલ. જપયજ્ઞને બે દિવસ થયા હતા ત્યાં ચાણોદથી એક સંત પધાર્યા. સમય સવારે લગભગ અગિયારનો હતો. તેમનો ચાણોદમાં ખૂબ મોટો મઠ (આશ્રમ છે.) અમારા કરનાલીના રોકાણ દરમ્યાન હું, ઉષાબહેન, ગુરુધ્યાનભિક્ષુ (શ્રી રોહીતભાઈ સુખડીયા-ડાકોર) જેટલી વાર ચાણોદ જતા ત્યારે તેમને મળતા. અમને જોઈને ખૂબ જ આનંદિત થઈ પ્રેમથી સ્વાગત કરતા. પ્રથમવાર જ તેમને મળવાનું થયું હતું ત્યારે પહેલી જ મુલાકાતમાં તેઓ અમને મળીને ખૂબ જ આનંદિત થયેલ. તેઓએ તેમના આનંદની અભિવ્યક્તિ કરતા અમને જણાવેલ કે હવે મને નેવું વરસ થઈ ગયા છે. ગમે ત્યારે દેહ છોડવો પડે તેવી સ્થિતિ છે. તેથી આ મઠ (આશ્રમ) તમને અર્પણ કરવા માંગીએ છીએ, જો આપ સ્વીકારો તો અમને ખૂબ જ આનંદ થશે. તેઓની નેવું વરસની ઉંમર હોવા છતાં પણ બીજો કોઈ વિકલ્પ નહીં હોવાથી ચાણોદથી પગપાળા પધારી જપયજ્ઞમાં ઉપસ્થિત થયા હતા. દાદર ચઢીને ઉપર આવ્યા બાદ ખૂબજ પ્રભાવીત થઈને આનંદથી કહેતા કે - આહા! સ્વર્ગમાં આવ્યો હોઉં તેવી અનુભૂતિ થઈ રહી છે. થોડીવાર બેસી ઉપસ્થિત સર્વેને આશીર્વાદ આપી પાછા પગપાળા ચાણોદ જવા નીકળ્યા હતા. કરનાલીમાં જેમનો મોટો આશ્રમ છે તે ગાયત્રી ઉપાસક શ્રી શાન્તવનજી પણ પધારેલ અને આશીર્વાદ આપેલ.

જપયજ્ઞને ચારેક દિવસ થયા હતા ત્યારે ઉપર પડાળીમાં જપયજ્ઞ ચાલતો હતો અને હું ખુરશીમાં બેઠો હતો. તે સમયે ભરબપોરે ધોમધખતા તાપમાં અમારી ધર્મશાળાની સામે એક ઊંચા ઓટલાવાળું મકાન હતું, ત્યાં એક સંત આવીને બેઠા.

તેમણે છણીયાનો (શણનો) કોથળો માત્ર ધારણ કરેલો. કોથળાની ઉપરના ભાગમાંથી અને બે બાજુથી થોડી સિલાઈ કાઢી નાંખી હતી. તેથી માથેથી તે કોથળાને પહેરી લઈ બાજુમાંથી બે હાથ બહાર કાઢ્યા હતા. તેઓ એક પગ ઊભો રાખી તેની ઉપર બીજો પગ ચડાવીને બેઠા હતા. મારી નજર એમની ઉપર જ હતી, ગોરો વાન હતો, મોઢા ઉપર આછી ગુલાબી ઝાંચ પ્રસરેલી હતી, તેમનું મોઢું પ્રભાવશાળી હતું અને પગમાં કાંઈ જ પહેર્યું ન હોવા છતાં પણ તળિયાં ખૂબ જ મુલાયમ હતાં. મંદ-મંદ સ્મિત સહિત તેઓ મારી સામે જોતા અને હું તેમની સામે જોતો. આમ થોડો સમય પસાર થયો પછી અમે એક ડિશમાં તરબૂચ કાપીને તેની પ્રસાદી શશીકાંત જોડે તેમને મોકલી. મંદ-મંદ સ્મિત કરતા જાય અને તરબૂચની પ્રસાદી ખાતા જાય બધી જ પ્રસાદી ખાધા પછી થોડી વાર બેઠા ત્યારબાદ અમારી સામું જોઈ મંદ સ્મિત કરી ચાલ્યા ગયા. બીજા દિવસે ભર બપોરે પાછા આવીને એ જ રીતે ઓટલા પર બેઠા. થોડીવાર અમારા બેયની દૃષ્ટિ એક-બીજા સાથે મળતી રહી -ત્યારબાદ જપયજ્ઞ ચાલતો હતો ત્યાં ઉપર આવ્યા. મેં તેમને સ્મિત આપી ઊભા થઈ આવકાર્યા. તેઓ અમારી ખુરશી પાસે બેઠા અને જે ભાઈ ઢોલક બજાવતા હતા, તેની પાસેથી ઢોલક પોતે લઈ તાલબધ્ધ રીતે બજાવતા જપયજ્ઞમાં જોડાયા. મેં તેમને દૂધની પ્રસાદી ગ્રહણ કરવા કહ્યું. તેમણે દૂધની પ્રસાદી ગ્રહણ કરી અને ત્યાર બાદ થોડો સમય બેસીને ચાલ્યા ગયા. આ સમગ્ર સમય દરમ્યાન તેમના મુખ ઉપર મંદ સ્મિત રેલાતું જ હતું.

તેમના ગયા પછી પાંચેક મિનિટમાં જ મને વિચાર આવ્યો કે આ આવ્યા તે કોણ હશે? મેં તરત જ શશીકાન્ત અને નવીનભાઈ મહારાજને તેમની તપાસ કરવા દોડાવ્યા. બંનેએ કરનાલીનો છેડો “કુબેર ભંડારી” ત્યાં સુધી જઈ આવ્યા. કરનાલી ગામ નાનું હોવાથી આખા ગામમાં ફરી વર્યા. ગામના લોકોને તે સંત વિષે પૂછ્યું. સૌ કોઈ કહે કે -તમે કહો છો તેવા સંત અમે ક્યારેય પણ જોયા નથી કે એમના વિષે અમે કાંઈ જાણતા પણ નથી. તેઓએ આવીને અમને આ જણાવ્યું. ખૂબ વિચારતા એ સમાધાન થયું કે -કોઈ દેવી, અલૌકિક-દિવ્ય સાત્વિક શક્તિ પધારી જપયજ્ઞમાં જોડાઈને આશીર્વાદ આપીને ચાલી ગઈ.

આમ કરનાલીમાં આયોજિત સાત દિવસના ગાયત્રી મંત્રના અખંડ જપયજ્ઞમાં સંત-મહંત-તથા દૈવિશક્તિઓએ પણ પધારી આશીર્વાદ આપ્યા.

ગુરુજીની નજર લાગે

જો મહદ્ ભાગ્ય જાગે, ગુરુજીની નજર લાગે !
સુપ્ત સમજ જાગે, વિકાર સર્વ ભાગે.
કહું છું એક અવાજે, જે થાય તે થવા દે,
ગુરુપ્રેમ “ભિક્ષુ” કાજે, ઓ વિશ્વ! લઘુ થાજે.
તમને મળ્યા જો “રાજા”, શું કરવા બીજા ઝાઝા,
એ ઝાઝા તોય બિચારા, “રાજા” એકે હજારા.

હનુમાનજીની ધૂન

નમું હનુમંત દેવ, નમું વજ્ર અંગદેવ,
લંકા પ્રજાળનાર, નમું બળવંત દેવ.
નમું વાયુપુત્ર, નમું અંજની જાયા,
તમારા ભક્તોથી દૂર, ભાગી જાય માયા.
વાયુના પુત્ર તમે, અંજની જાયા,
તમારા ભક્તોને, શું કરી શકે માયા ?
અંગે જનોઈ શોભે, મુંજ કેરી આપને,
વિપૂલ પ્રાણ શક્તિ રહી, આપના સર્વાંગે.
સંયમના સ્વામિ તમે, છો ગદા ધારી.
મહાવીર કહેવાઓ, અતૂલ બળશાળી.
રામજીના લાડીલા, ને સીસતાજીના કોડીલા,
ભક્તોની ભીડે તમે, દોડી-ધસી આવતા.
નમું હનુમંત દેવ, નમું વજ્ર, અંગ દેવ,
દૈત્યોને મારનાર, નમું બળવંત દેવ,
લંકા પ્રજાળનાર, નમું બળવંત દેવ.

-: ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણદયાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટના પ્રકાશનો :-

-: જયનારાયણ ગંથાવલી :-

ગુજરાતી

રૂ. પૈસા

૧. ગુરુમહિમા (યોગરહસ્યોથી ભરપૂર) (બીજી આવૃત્તિ)૫૫.૦૦
૨. મુક્તા (પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાદ) (ત્રીજી આવૃત્તિ)૮૦.૦૦
૩. શાંતા (પાતંજલ યોગદર્શન-સાધનપાદ) (બીજી આવૃત્તિ)૬૦.૦૦
૪. મારા ગુરુદેવ (જીવન અને સાધનાની અનુભૂતિ) (બીજી આવૃત્તિ)૧૬.૦૦
૫. ઈશ્વરની ઓળખ (ઈશ્વર કોને કહી શકાય?) (પાંચમી આવૃત્તિ)૩૫.૦૦
૬. મંત્રવિજ્ઞાન અને ધ્યાન (ત્રીજી આવૃત્તિ)૫૦.૦૦
૭. નિર્ઝરઝર્યુકો ગેબથી (આવૃત્તિ-૨ વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત) ...૧૫.૦૦
૮. કિસકો લાગું પાય? (ત્રીજી આવૃત્તિ).....૦૫.૦૦
૯. સ્વાધ્યાય (ત્રીજી આવૃત્તિ)૬૦.૦૦
૧૦. મારે સમાજને બેઠો કરવો છે. (ત્રીજી આવૃત્તિ)૨૫.૦૦
૧૧. પ્રેરણાસિંધુ (ત્રીજી આવૃત્તિ)૮૦.૦૦
૧૨. પ્રેરણાપીયૂષ (શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુજીના પ્રેરણાદાયી પત્રો) (પ્રથમ આવૃત્તિ)૦૮.૦૦
૧૩. કડવું અમૃત (ચોથી આવૃત્તિ)૮૦.૦૦
૧૪. મૃતસંજીવની (પહેલી આવૃત્તિ)૧૧૦.૦૦
૧૫. વીજળીના ઝબકારે (પહેલી આવૃત્તિ)૧૦૦.૦૦
૧૬. આધ્યાત્મિક ગરબા (ક્રાંતિકારી તળપદી).....૨૫.૦૦
૧૭. અમૃત છલકાયું ભિક્ષુ ઝોળીએથી૨૦.૦૦
૧૮. અમેરિકા - શુભેચ્છા યાત્રા૨૦.૦૦
૧૯. આજનું ભાથુ (આવૃત્તિ પ્રથમ)૧૪૦.૦૦
૨૦. આજનું ભાથુ-૨ (આવૃત્તિ પ્રથમ)૧૪૦.૦૦
૨૧. વિશેલા પુષ્પો..... ૨૦.૦૦

રુતમ્ભરા (ત્રિમાસિક) લવાજમ : ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૧૦૦.૦૦, આજીવન રૂ. ૫૦૦.૦૦
પરદેશ ત્રિવાર્ષિક : \$ ૫૦, આજીવન : \$ ૧૫૦

હિન્દી

૧. ईश्वर की पहचान (ओम् विषेनी विस्तृत माहिली) ११.००
૨. क्रांत-चिंतन (पू. योगभिक्षु અને ओ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટનો પરિચય) १७.००
૩. मुक्ता (पातंजल योगदर्शन-समाधिपाद) ५५.००
૪. निर्जर झरा को गेब से ०७.००

English

1. Streaming from The invisible (The Subtlest causes of world unrest).....7.00
2. Easiest is Realization (Articles)5.00
3. Yogabhikshu – An Introduction5.00
4. I wish to Awaken The Society10.00

